

*Lokala styrelser med
föräldramajoritet i grundskolan*

Margaretha Kristoffersson

Pedagogiska institutionen

UMEÅ UNIVERSITET

Nr 86 • 2008

© Margaretha Kristoffersson, 2008
Lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan
Pedagogiska institutionen, Umeå universitet
Printed by: *Print & Media, Umeå University*, March 2008:2004351
ISBN 978-91-7264-515-8
ISSN 0281-6768

Kristoffersson, Margaretha. Lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan. (Local boards with parents in majority in compulsory school). Academic dissertation, Faculty of Social Sciences, Umeå University, Sweden. 2008. (In Swedish, with an English summary.)

ISBN: 978-91-7264-515-8

ISSN: 0281-6768.

Abstract

This doctoral thesis consists of a thesis for a Licentiate degree (Kristoffersson, 2002. *Föräldrainflytande i grundskolan. En studie av nio lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan.* [*Parents involvement in compulsory school. A study of nine local boards with parents in majority in compulsory school*]) and two articles (Kristoffersson, 2005. *Parental involvement: Parents' new role in Swedish schools*; and Kristoffersson, 2007. *The paradox of parental influence in Danish schools. A Swedish perspective*). In this thesis my interest is particularly governance, management, communication and partnership. The research aimed comprehensively to describe the school boards and discuss the education policy behind the implementation of the boards. An additional aim were to see whose interests favoured in local school boards. I also wanted to study how comparative research in this case can be relevant to Swedish studies of local school boards. I used the frame factor theory, which aids the exploration of the correspondence relations between factors that affect local school boards. Governance and partnership are key concepts applied to the analysis of data. Critical analysis and discussions of these boards from a hermeneutic sign are included, which meant that I tried to understand the boards in their context. I used a case study method. Data were gathered through interviews, observations and analysis of documents (e.g., school board minutes). The results signify that different interests are not adequately balanced on the boards. Communication between the board and the parents not on the board was not satisfactory in many cases and such parents felt excluded from the board's activity. The principal's collaboration with the board's chairperson was an important influence on the board. Evaluation, support and feedback of the board's activity from the local school authority in the municipality were often neglected. The implementation of the boards related to transferred welfare policy to more market-oriented political governance. The political governing of the school changed, and was influenced by neo-liberal trends where partnership had become the new prestige word. Parents are today seen as individual consumers in a market, whereas as board members they should make decisions that include all parents. Instead of increased parental influence in the schools, the effect of boards could be increased differences between pupils and between parents. This arose because parents are not a homogeneous group. Social, cultural and economic conditions have an influence on parents' activities. The state implementation of local school boards in Sweden and in many countries is, therefore, complex. This can be seen through the weak interest in the creation of boards, which also can be linked to the top-down character of the reform. This study can be an example where global, national and local factors interact.

Key words: Local school boards, governance, frame factor theory, case study, parents, partnership.

FÖRORD

Det har för mig varit en mycket intressant, lärande och utvecklande process att skriva denna avhandling. I denna process är det är flera som på olika sätt bidragit, medverkat och möjliggjort för mig att åstadkomma detta arbete.

Jag har innehaft en doktorandtjänst vid Pedagogiska institutionen finansierad via samhällsvetenskapliga fakulteten vilket inneburit förmånliga arbetsvillkor.

En person som bidragit till att jag fördjupade min forskning om lokala styrelser i grundskolan är Professor Ingrid Nilsson. Hon har varit min handledare och är också den person som stått mig närmast när det gäller att kritiskt granska mitt material, ställa frågor, uppmuntrat och drivit på i avhandlingskrivandet. Ett stort tack Ingrid för ditt intresse, entusiasm och stöd under hela avhandlingsarbetet.

Docent Gerhard Nordlund har läst och granskat mitt manus och givit konstruktiv kritik på innehållet. Tack Gerhard! Mina kollegor vid Pedagogiska institutionen har varit till glädje och stöd. Tack till er alla!

Grundtvigsakademien i Köpenhamn var en upplevelse och en ovärderlig tillgång. Dels genom att jag under en tid fick bo på akademien och få tillgång till dess bibliotek. Genom bibliotekarie Liselotte Larsens hjälp blev jag vägledad bland intressant litteratur om Grundtvig och den danska skolan. Jag vill rikta ett speciellt tack till Liselotte som genom sin breda kunskap var till stor hjälp för mig.

Andra personer som varit betydelsefulla och stimulerat mig i denna avhandlingsprocess är mina forskarkollegor i det nordiska nätverket NORNAPE (Nordic Network of Researchers About Parent in Education). Det är främst Lars Erikson, Gunilla Johansson och Birte Ravn. Tack för att ni finns!

Ett särskilt tack vill jag rikta till alla föräldrar, lärare, elever och rektorer vid de undersökta skolorna för ert varma mottagande. Det är ni som har bidragit till innehållet i denna avhandling.

Thierry Deschamps förtjänar ett stort tack för att bringa ordning texten i den nya avhandlingsmallen.

Jag vill till sist vända mig till min familj, övrig släkt och mina vänner. Ett varmt tack till er alla för visat intresse och uppmuntran! Curt och Peter förtjänar ett särskilt tack. Ni står mig nära och betyder mycket för mig. Avhandlingen tillägnar jag er.

Umeå i mars 2008

Margaretha Kristoffersson

LOKALA STYRELSER MED FÖRÄLDRAMAJORITET I GRUNDSKOLAN

Denna avhandling inkluderar licentiatavhandling och två artiklar:

Licentiatavhandling

Kristoffersson, M. (2002). *Föräldrainflytande i grundskolan. En undersökning av nio lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan*. Nr. 17. Pedagogiska institutionen. Umeå universitet.

http://www.pedag.umu.se/personal/kristoffersson_m/index.htm

Artikel 1

Kristoffersson, M. (2005). Parental involvement: Parents' new role in Swedish schools. Published in G. Weiner (Ed.), *Social Inclusion and Exclusion, and Social Justice in Education*. Linz: Universitätsverlag Rudolf Trauner. Schriften der Pädagogischen Akademie des Bundes in Oberösterreich, 29, pp.163-176.

Artikel 2

Kristoffersson, M. (2007). The paradox of parental influence in Danish schools. A Swedish perspective. Published in H. Phtiaka and S. Symeonidou (Eds.), *International Journal about Parents in Education*. Nicosia: University of Cyprus, 1, 0, pp.124-131.

<http://www.ernape.net/ejournal/index.php/IJPE>

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DEL 1

1. INTRODUKTION	13
Syfte och frågeställningar	16
Uppläggning och disposition	16
2. FORSKNINGSFÄLTET	19
Forskningsuppdrag och utvärderingar av lokala styrelser	19
Svensk forskning om lokala styrelser	26
Internationell forskning om lokala styrelser	30
Exempel från Australien	32
Exempel från Danmark.....	36
Exempel från Storbritannien	39
Exempel från Nya Zeeland.....	41
Exempel från USA.....	45
Avslutande kommentar till den internationella forskningen om lokala styrelser	49
3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	51
Ramfaktorteoretiskt tänkande	52
Perspektiv på styrning och ledning av skolan	55
Partnerskapsbegreppet	59
4. FORSKNINGSMETODISKA UTGÅNGSPUNKTER..	63
Fallstudier	63
Diskussion kring valet av fallstudier	64
Komparativ forskning	66

Tillvägagångssätt	67
Intervjuer	69
Observationer	70
Protokollstudier	70
Dokumentanalys	70
Materialets tillförlitlighet	71
Etik	72
5. SAMMANFATTNING AV LICENTIATAVHANDLING OCH ARTIKLAR	73
Licentiatavhandling	73
Artikel 1	76
Artikel 2	79
Hur relaterar licentiatavhandlingen och de två artiklarna till varandra?	82
6. RESULTAT OCH DISKUSSION	85
Styrning och ledning	85
Kommunikation	88
Partnerskap	89
Resultat i relation till internationell forskning	91
Framtida forskning	92
SUMMARY	95
REFERENSER	103

DEL 2

Licentiatavhandling

Artikel 1

Artikel 2

DEL 1

1. INTRODUKTION

Ett ökat inflytande för föräldrar i sina barns skolor har under en lång period diskuterats utan något nämnvärt resultat. Inte bara i Sverige, utan i många andra länder, har dock föräldrars betydelse för beslut som rör barnens skolgång ökat markant under senare år. Möjligheter att starta en ny skola finns emellertid bara för föräldrar till elever i fristående skolor, inte för föräldrar till elever i offentliga skolor. Att öka föräldrarnas inflytande genom att starta en försöksverksamhet med lokala styrelser i grundskolan och den obligatoriska särskolan fann riksdagen vara ett sätt att stärka föräldrarollen också i offentliga skolor.¹ Genom att föräldrar skulle vara i majoritet i styrelserna skulle de få insyn i sina barns skola och också kunna påverka verksamheten. Personalen vid skolan kände ibland oro inför föräldrarnas inflytande. På det kommunala planet fanns det farhågor över att kommunikationen till övriga föräldrar inte skulle nå godtagbar nivå. Röster höjdes även för att det kunde finnas något negativt med att föräldrar skulle företräda sina egna barn. De skulle välja den lösning på ett problem, som passade de egna barnen, kanske inte alla skolans barn. Den kanske svåraste delen var om den lokala styrelsen skulle bli opinionsorgan och ställa krav utan förankring i den kommunala demokratin. Hur skulle föräldrar kunna väga in alla aspekter i en fråga? Försöket med lokala styrelser i grundskolan är den mest radikala form av föräldrainflytande som fram till denna tidpunkt har prövats. Det märkliga med reformen är att de professionella är i minoritet i styrelserna. I denna avhandling diskuteras en del frågor som sammanhänger med lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan.

¹ Det fanns flera statliga utredningar (SOU 1985:30 och propositionen 1988/89:4) bakom intresset att öka föräldrarnas inflytande.

Efter år 1996 har styrelser varit möjliga att inrätta i svenska grundskolor, sedan riksdagen beslutade enligt propositionen 1995/96:157 om en försöksverksamhet med lokala styrelser med föräldramajoritet inom skolan. Föräldrarna får genom försöksverksamheten möjligheter att fatta beslut i frågor som i normala fall ligger hos den ansvariga nämnden i den enskilda kommunen eller rektor. Styrelserna regleras i förordningen SFS 1996:605² (ändringar och övergångsbestämmelser har skett enligt följande; 1997:643, 1998:749, 2001:176, 2002:554, 2002:1164, 2003:94, 2006:1082, 2007:302) om försöksverksamhet med lokala styrelser inom skolan samt av bestämmelserna i 7 kap. 18-22 §§ Kommunallagen (KL) om självförvaltningsorgan (SFS 1994:1194). Försöksverksamheten har förlängts tre gånger till och med juni 2003, 2007 och nu senast till och med juni 2008.

Något större intresse för lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan har inte visats under försöksperioden.³ Men det finns kommuner som infört styrelser i alla grundskolor.⁴ Antalet grundskolor som idag har lokal styrelse i Sverige är omkring 250⁵ av totalt 4872 grundskolor.⁶

² Se vidare internetadress.

http://www.skolutveckling.se/innehall/demokrati_jamstalldhet_inflytande/inflytande/samarbete_skola_foraldrar/lokala_styrelser 2008-03-13.

³ Umeå kommun införde lokala styrelser i två grundskolor i början av den första försöksperioden. Kommunfullmäktige beslutade 1997-01-20 att ge skolstyrelsen och kommunfullmäktigerna befogenheter att inrätta lokala styrelser. Beslut fattades i skolstyrelsen 1997-08-21 att efter ansökan bevilja två grundskolor att inrätta de nya styrelserna. Båda styrelserna avvecklades 2005-12-31.

⁴ Ett exempel är Södertälje kommun där det 1998 var två skolor som anmälde sitt intresse för att delta i försöksverksamheten. Det fanns i Södertälje kommun ett politiskt intresse för lokala styrelser, vilket bidrog till att det 2004 fattades beslut om att inrätta lokala styrelser i kommunens samtliga grundskolor som då var 17 till antalet. 2007-10-22 finns lokala styrelser i 17 grundskolor.

⁵ Det är de skolor som har rapporterat till myndigheten för skolutveckling 2007-06-04. Enligt telefonsamtal 2007-06-04 med Karin Hedlund som är ansvarig för lokala styrelser vid Myndigheten för skolutveckling, kan det finnas skolor som inte rapporterat till dem.

⁶ Antalet baserar sig på läsåret 2006/07. www.skolverket.se

I läroplanen (Lpo 94) framhålls att det är ett gemensamt ansvar för skolan och vårdnadshavare att tillsammans utveckla skolans innehåll och verksamhet. Föräldrar och lärare förväntas samarbeta som partners. Liknande inriktning finns även internationellt där flera forskare (Crozier, 2000; Vincent, 2000; Epstein, 2001; David, 2003 och Ravn, 2005) utvecklar ett resonemang om det tidigare samarbetet mellan hem och skola till att tala om partnerskap. Det komplexa förhållande som uppstår när det talas om partnerskap mellan olika aktörer kommer att belysas närmare i denna studie.

Inom den svenska skolverksamheten blir decentralisering särskilt tydlig under 1990-talet genom att ansvarsfördelningen flyttas från statlig nivå till kommunal nivå och vidare till lokal nivå. Lokala styrelser ska ses utifrån det perspektivet och har bl.a. att göra med en decentraliseringsrörelse där beslut förs närmare användarna. En likartad utveckling inom skolväsendet sker även globalt och det är därför betydelsefullt att se lokala styrelser i ett internationellt perspektiv. Jag har av den orsaken valt att infoga en internationell forskningsöversikt. Den forskningsöversikt som ges ska naturligtvis endast ses som exempel på länder med föräldrar i styrelser.

I denna avhandling ingår en licentiatavhandling i pedagogik som tidigare lagts fram. Det formulerade syftet där var att beskriva och analysera vad som sker i enskilda skolor som har lokal styrelse med föräldramajoritet. I licentiatavhandlingen analyseras och diskuteras försöksverksamheten med utgångspunkt i vad som reglerar denna. De frågor som ställdes var följande: Vilket ansvar och vilka reella befogenheter har de lokala styrelserna? Vilken delaktighet, demokrati och vilket samarbete förekommer inom den lokala styrelsen? Vilken roll har rektor och hur framträder olika partsintressen i styrelsearbetet? Hur sker uppföljning och utvärdering av de lokala styrelserna? Utvecklingen av dessa frågeställningar framgår här nedan.

Syfte och frågeställningar

I Sverige finns det påfallande lite forskning om lokala styrelser i grundskolan och det är därför intressant att bidra till forskning inom området. Intresset har delvis förskjutits från de nämnda frågorna till styrning, ledning och kommunikation. Avhandlingens syfte är främst att allsidigt beskriva styrelserna och att diskutera några utbildningspolitiska perspektiv som låg bakom införandet av styrelser.

Intentionen med att inrätta styrelser var framför allt att öka föräldrarnas inflytande i grundskolan. Avhandlingens syfte blir därför också att studera: Vems intressen gynnas i lokala styrelser med föräldramajoritet? Inom denna fråga diskuteras partnerskap i sitt sammanhang och hur de olika parterna (föräldrar, elever, lärare och rektor) framträder i styrelsearbetet.

Den förändring som sker avseende styrning, ledning och kommunikation i skolpolitiken i Sverige sker många gånger även internationellt, vilket bidragit till att mitt syfte också är att granska en del utländsk forskning. Den fråga som kan ställas i detta sammanhang är hur komparativ forskning kan vara av betydelse för förståelsen av svenska lokala styrelser. Jag väljer att också själv göra en utländsk delstudie för att kunna fördjupa mina frågeställningar.

Uppläggning och disposition

Denna avhandling är indelad i två delar. Del 1 består av en kapp och del 2 innehåller Licentiatavhandlingen och två vetenskapliga artiklar. Kappan är indelad i sex kapitel.

Detta första kapitel består av introduktion, syfte och frågeställningar och bildar inledning till ämnesområdet. I det andra kapitlet redovisas den dagsaktuella, officiella ståndpunkten i frågan, utvärderingar genomförda av Skolverket, en rapport från Statskontoret och de departementsskrifter som beskriver utfallet av försöksverksamheten. Därefter presenteras forskningsfältet där lokala styrelser ur ett nationellt och internationellt perspektiv belyses. Kapitel tre behandlar avhandlingens teoretiska ut-

gångspunkter och centrala begrepp. Diskussion förs om väsentliga termer och begrepp: ramfaktorer, styrning och ledning, kommunikation och partnerskap. Vidare följer min syn på hur jag utifrån de teoretiska utgångspunkterna förstår lokala styrelser. Fjärde kapitlet inleds med en diskussion om fallstudier och därefter presenteras studiens övriga forskningsmetodiska utgångspunkter. Sedan följer ett avsnitt om komparativ forskning och några reflektioner kring det området. Kapitlet avslutas med en redovisning av tillvägagångssätt vid insamlandet av data. Kapitel fem ger en sammanfattning av licentiatavhandlingen och de två vetenskapliga artiklarna. I kapitel sex följer resultat och diskussion kring ämnet samt reflektioner kring styrning, kommunikation och partnerskap. Här speglas också resultatet mot det internationella forskningsfältet. Avslutningsvis ges några tänkbara vägar till framtida forskning med utgångspunkt från vad denna avhandling har bidragit med. Kappan avslutas med en engelsk sammanfattning.

Del 2 omfattar:

Licentiatavhandling: *Föräldrainflytande i grundskolan. En undersökning av nio lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan* (Kristoffersson, 2002).

Vetenskapliga artiklar:

Artikel 1: Parental involvement: Parents' new role in Swedish schools (Kristoffersson, 2005).

Artikel 2: The paradox of parental influence in Danish schools. A Swedish perspective (Kristoffersson, 2007).

2. FORSKNINGSFÄLTET

Inledningsvis presenteras i detta kapitel utvärderingar av lokala styrelser som får utgöra en bakgrund till ett nationellt och internationellt forskningsfält.

Forskningsuppdrag och utvärderingar av lokala styrelser

Den första utvärderingen av försöksverksamheten med lokala styrelser i vårt land gjordes av Anders Duit och Tomas Möller. De visar i sin studie på att intresset har varit lågt, ett och ett halvt år efter det att kommunerna givits möjlighet att införa lokala styrelser (Duit & Möller, 1997). Det var 50 anmälningar från skolor som hade inkommit höstterminen 1997. Undersökningen består av intervjuer med föräldrarepresentanter i 41 lokala styrelser. De resultat som Duit & Möller fann var bl.a. svårigheten för föräldrarna att engagera sig i styrelserna. Forskarna framhåller att inrättandet av lokala styrelser ska ses i ett övergripande politiskt sammanhang. Den främsta uppgiften är enligt dem att fördjupa ”medborgarnas” delaktighet i en för dem viktig fråga.

I en utvärdering genomförd av Elisabeth Ritchey beskriver hon hur det gick till när åtta skolor bestämde sig för att bilda lokala styrelser (Ritchey, 1998). De styrelser som ingår är fördelade på sju kommuner. Undersökningen bygger på intervjuer med olika parter (föräldrar, elever och lärare i styrelserna samt rektorer och kommunernas skolchefer). En enkät har besvarats av alla föräldrarepresentanter i styrelsen och en enkät av övriga föräldrar på skolan. Rapporten beskriver förutsättningar och process vid bildandet av en lokal styrelse. I vissa skolor är det rektor som tar initiativet till att bilda styrelse och i andra skolor är det föräldrarna som tar initiativet. Studien visar på att lärarna inledningsvis var oroliga över att föräldrarna skulle göra intrång på deras

professionella pedagogiska område. Ritchey drar slutsatsen att föräldrarepresentanterna är missnöjda med sina begränsade möjligheter att fatta beslut i budgetfrågor. En annan slutsats är att föräldrarna gärna vill delta i pedagogiska diskussioner.

I en rapport genomförd av Ellen Almgren redovisar hon resultat av två enkäter (Almgren, 2000). Den ena enkäten var riktad till 1000 ledamöter vid 100 lokala styrelser och den andra till en kontrollgrupp bestående av 1500 slumpmässigt utvalda kvinnliga vårdnadshavare till barn i grundskolan. Svarsfrekvensen var 45 % för ledamöter vid lokala styrelser respektive 35 % för kontrollgruppen. Almgren visar på positiva och negativa effekter av ett utökat föräldrainflytande. En jämförelse görs också mellan ledamöternas och kontrollgruppens uppfattning om lokala styrelser, beredskap till engagemang och inflytande.

Föräldrarnas engagemang i sina barns skolgång i en jämförelse mellan föräldrar i styrelsen och kontrollgruppens föräldrar, verkar vara lika, skriver Almgren. Däremot är föräldrarna i kontrollgruppen mindre benägna än styrelseföräldrarna att delta i föräldraförening eller föräldraråd och lokal styrelse. På frågan: "Vad anser föräldrar om lokala styrelser i skolan?" visar undersökningen på att 58 % inte kunde säga om lokala styrelser var bra eller dåligt och 61 % visste inte om de ville ha en lokal styrelse på sina barns skola. 75 % av föräldrarna i styrelsen var mycket positiva och 20 % ganska positiva till att det finns en lokal styrelse på sina barns skola. Studien har en låg svarsfrekvens vilket får till följd att det är svårt att ge den någon större tyngd i detta sammanhang. Det skulle ha varit intressant att se om resultaten hade bestått i en undersökning med bättre svarsfrekvens. I så fall framstår verksamheten som mycket svagt förankrad bland föräldrar.

Rapporten *Fem år av försöksverksamhet med lokala styrelser med föräldramajoritet* (Skolverket, 2001) är en sammanfattning av

utvärderingsrapporter om lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan genomförda under tidsperioden 1997-2001.⁷ De slutsatser som rapporten visar på är för det första att det krävs tid för att en styrelse ska bli inarbetad. För det andra att rektors roll i styrelsen är avgörande för hur styrelsen fungerar. I rapporten förordas att föräldrar inte bör vara i majoritet utan deras röster bör vara lika värda som personalens. Rektor bör vara föredragande och inte ledamot i styrelsen. När det gäller representativiteten i styrelserna bör den ses över och även hur val till styrelserna genomförs. Ett annat område som lyfts fram är arvodering till ledamöterna. Ledamöterna har rätt till likvärdig arvodering som den som används inom kommunala styrelser. Idag belastar arvodering den egna skolbudgeten, vilket medför att flera av ledamöterna avstår från arvodet. Arvodesfrågan bör enligt Skolverket åtgärdas. Utvärdering av styrelsen och återkoppling från den centrala förvaltningen är ofta bristfällig och bör därför uppmärksammas.

Gunnel Colnerud, Kjell Granström och Ingegerd Zetterholm Ankarstrand (2001) har genomfört en studie som omfattar sju grundskolor med lokala styrelser i Östergötlands län.⁸ Metoden för studien omfattar intervjuer, deltagande observationer, protokoll och återkoppling till skolorna. De har i sin studie funnit att ledamöterna i styrelserna övervägande är positiva och anser att de har fått en större inblick i skolans verksamhet. Men styrelsens behörighet att hantera och besluta i verksamhetsfrågor har inte brukats. Styrelsen har inte heller arbetat med frågor som angivits enligt förordningen och det råder otydlighet om uppdraget och mandatet.

⁷ Skolverkets uppdrag var att följa de lokala styrelsernas utveckling under försöksperioden 1996-2001.

⁸ Urvalet består av samtliga skolor som ingick i försöksverksamheten från starten 1996. Skolorna är år 0-6.

I rapporten *Ökade möjligheter till brukarinflytande* (Ds 2001:34) beskriver Maria Jarl⁹ effekter av införandet av lokala styrelser med föräldramajoritet i skolan. Det som framkommer av de utvärderingar som är gjorda är att föräldrarna anser att deras inflytande har ökat. Några utvärderingar visar på att föräldrar anser sitt inflytande begränsat. Jarl menar att det vidgade ”brukarinflytandet” kommer att innebära att ”brukarna” tar på sig ett större rättsligt ansvar¹⁰. Vidare anser hon att konflikter kan uppstå i förhållande till övriga medborgares möjligheter till medverkan och inflytande.

Om fler brukare får chansen att delta i 'brukarråd' med reella beslutsbefogenheter är sannolikheten också stor att man formulerar starkare krav som innebär att pressen på den övergripande kommunala nivån blir allt större (Ds 2001: 34 s.183).

Jarl framhåller att det finns tecken på att den representativa demokratin påverkas.

Vems intressen förs fram? och Vem tillgodoser de eventuellt underrepresenterade gruppernas behov och synpunkter i ett system där brukarna i allt större omfattning tillåts sköta sina egna angelägenheter? (Ds. 2001:34 s.183).

Sammanfattningsvis menar Jarl att det är:

... lång väg att gå innan de förhoppningar som ställs upp i den offentliga debatten om möjligt kan uppfyllas (a.a. s.183).

Det svaga intresset för att inrätta lokala styrelser i grundskolan föranledde att statskontoret fick i uppdrag att beskriva och ana-

⁹ Erfarenheter av ett utbrett brukarinflytande. En utredning om brukarinflytande i Sverige 2001. Det är ett avsnitt i Ds (2001:34) som innehåller en bred inventering av undersökningar och utvärderingar om brukarinflytande genomförd av Maria Jarl. Här kommer främst tonvikten att ligga på det som rör lokala styrelser med föräldramajoritet.

¹⁰ ”Brukare” är ett begrepp som jag avstår från att använda i denna avhandling då det kan syfta på såväl föräldrar som elever.

lysera de förhållanden som förklarar det låga antalet skolor som deltagit i försöksverksamheten med lokala styrelser (Statskontoret, 2002). De områden som undersöks närmare är vilken kunskap som finns inom olika nivåer i kommunerna om försöksverksamheten och vilka andra former av föräldrainflytande det finns i skolan och hur dessa fungerar. Vidare undersöks vilken inställning till föräldrainflytande och lokala styrelser i skolan man har bland olika grupper i kommunen. Rapportens slutsatser är att de flesta kommuner har kännedom om lokala styrelser i skolan. I nästan hälften av kommunerna finns en lokal styrelse med föräldramajoritet eller med elevmajoritet. I stort sett samtliga kommuner har någon form av *brukarråd*¹¹ och i dessa råd ingår rektor, lärare, elever och föräldrar. Brukarråd är ett forum där skolans verksamhet diskuteras. Till skillnad från lokala styrelser har brukarråd inte beslutanderätt. I drygt 10 av landets kommuner finns vare sig lokal styrelse eller råd i skolor.

När det gäller olika gruppers inställning till styrelse eller *brukarorgan*¹² inom skolan framkommer det att de flesta kommuner är positiva men att det finns skillnader. I vissa kommuner har den centrala förvaltningen varit passiv och förlitat sig på skolornas engagemang, medan andra kommuner har krävt att det ska finnas en lokal styrelse eller *brukarorgan* i alla kommunens skolor. Det övervägande intrycket är att det inte är kommunens motstånd som ligger bakom varför lokal styrelse inte inrättats, enligt Statskontoret.

Föräldrarna är, enligt denna undersökning, positiva till lokala styrelser men många föräldrar anser sig inte ha tid och ork att delta i en styrelse. I rapporten framhålls rektorernas viktiga roll i styrelsen. Rektor har stor betydelse som informatör mot styrelsen. Det inflytande som föräldrarna får beror på rektors strävan och förmåga att involvera dessa. Undersökningen visar på att

¹¹ Begrepp som Statskontoret använder i sin beskrivning.

¹² Begrepp som Statskontoret använder i sin beskrivning.

rektorerna är positiva till lokala styrelser. Det finns endast ett fåtal i undersökningen som ifrågasatt värdet av ett sådant inflytande. De positiva skäl för lokala styrelser med föräldramajoritet som anförs är att föräldrarna får större förståelse för skolans villkor och prioriteringar och att det ges möjlighet för föräldrarna att påverka skolan genom beslutsprocessen i styrelsen. Skillnaden mellan råd och lokal styrelse upplevs inte stor av vare sig föräldrar eller rektor. I stort sett behandlas likartade frågor.

De förslag som Statskontoret ger för hur formerna för föräldrainflytande kan förbättras och utvecklas är att behålla *självförvaltning*¹³ inom skolan. Ett tydligt ställningstagande från regeringen till inflytande i skolan och inrättandet av lokala styrelser/självförvaltningsorgan bör eftersträvas. En högre kvalitet i inflytande kan enligt rapporten åstadkommas genom nätverk och utbyte av erfarenheter mellan kommuner, rektorer och skolor när det gäller råd och andra former av inflytande inom skolan, vilket innebär att en bred samverkan mellan olika berörda parter blir viktig.

I departementsskriften (Ds 2003:46) föreslås hur och i vilken form lokala styrelser med föräldramajoritet kan ingå i en fortsatt reglering av föräldrainflytande. En arbetsgrupps¹⁴ förslag från departementet är att den pågående försöksverksamheten ska permanentas men att det är frivilligt för kommunerna att delta. För förskoleklassen, grundskolan och specialskolan föreslås föräldramajoritet i styrelsen. Detta medför att skollagens undantag från kommunallagens regler om självförvaltningsorgan ska vara oförändrat. Det framskrivs att regleringen av de lokala styrelserna bör tas in i skollagen. I detta sammanhang talas det om att utvidga möjligheten till att denna lag även kan omfatta både

¹³ Begreppet självförvaltning i skolan används av Statskontoret och innebär detsamma som att det finns en styrelse bestående av förträdare för föräldrar och personal vid skolan.

¹⁴ En arbetsgrupp inom utbildningsdepartementet fick i uppgift att undersöka tänkbara sätt till att utöka barn-, elev- och föräldrainflytande i förskola, fritidshem, skola och vuxenutbildning.

förskoleklassen och gymnasiesärskolan. Specialskolan och same-skolan föreslås också få motsvarande möjlighet till lokala styrelser med föräldramajoritet. Arbetsgruppen anser att det ska göras tydligt vilka beslut som överlämnas till styrelsen. Vidare anser arbetsgruppen:

...att man vid utformningen av den framtida regleringen av lokala styrelser bör överväga om elever eller föräldrar skall ha majoritet i den lokala styrelsen” (Ds 2003:46 s.82).

Den politiska otydligheten om gränser för elev- respektive föräldrainflytande framgår här. Detta inflytande måste också politiskt balanseras mot rektors och de kommunalt valda politiker-nas ansvar.

Föräldrarna ska ges inflytande och det föreslås därför obligatoriska *inflytanderåd* vid varje skola. Rådets främsta uppgift är att arbeta med frågor som ska främja verksamheten och vara värdefulla för barn, elever och föräldrar. Ansvarig för att *inflytanderåd* etableras vid skolan är rektor.

Det är av vikt att klargöra vilket ansvar och vilka befogenheter som de lokala styrelserna har, framhålls i departementsskriften (Ds 2003:46). Samma gäller för studien i Kristoffersson (2002). Det tar tid för föräldrarna att delta i styrelsen, finner Statskontoret (2002) i sin undersökning. Vilka föräldrar som är representerade i styrelsen uppmärksammas, samt rektors viktiga roll (Ds 2003:46). Rektors viktiga roll liksom betydelsen av god representativitet, belyses också i min studie. Vidare betonar departementsskriften (Ds 2003:43) svårigheten med att engagera föräldrar till val i styrelsen. Dessutom finns ett missnöje bland styrelseledamöterna när det gäller det begränsade utrymmet för att fatta beslut i budgetfrågor. Totalt sett visar ett flertal studier och utvärderingar under perioden 1997-2003 på flera grundläggande problem och olösta frågor.

Svensk forskning om lokala styrelser

Lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan har funnits sedan 1996. Med tanke på att försöksverksamheten pågått ett drygt decennium finns det förvånansvärt lite forskning av dem. Skolverket har genom utvärderingar följt verksamheten och som tidigare omtalats finns dessa som rapporter. Några departementsskrifter finns som beskriver utvecklingen av styrelserna samt en rapport från Statskontoret. I det inledande avsnittet skriver jag utförligare om dessa.

I detta avsnitt presenteras den svenska forskning som finns om lokala styrelser. Syftet med denna presentation är att visa på olika forskares syn på lokala styrelser med föräldramajoritet. Jag är intresserad av både deras diskussion om styrelser som fenomen i grundskolan och metodologiska angreppssätt. I anslutning till redogörelsen relateras studier till de olika forskarnas resultat.

Kommunal delegation kan strida mot grundlagen, konstaterar Johan Höök. Han söker genom sitt arbete klarlägga vilka beslut som måste fattas i kommunfullmäktige samt vilka som kan delegeras till nämnderna (Höök, 2000). Den utveckling som pågår är att allt fler beslut flyttas längre från de direkt valda ledamöterna i fullmäktige till de indirekt valda nämndledamöterna. Höök framhåller att denna utveckling inte är problemfri och menar att lagstiftningen i vissa fall medfört att delegationer från fullmäktige blivit så stora att de kan sägas stå i strid mot grundlagens krav på att centrala beslut ska fattas i fullmäktige. Rätten att styra över sina budgetar har genom kommunallagen delegerats till nämnderna i de enskilda kommunerna, vilket ur grundlagssynpunkt kan ifrågasättas, menar Höök. Politiker har vidare bestämt att vissa beslut delegerats ett steg vidare från nämndnivå till tjänstemännen i kommunerna. Höök gör en omfattande analys av i vilken omfattning beslut kan delegeras. Inom skolområdet har, som nämnts, möjligheten till föräldrainflytande formaliserats genom särskild försökslagstiftning. Höök uppmärksammar att det råder stora brister i den legala inramningen av försöksverksamheten. Han framhåller att det dels är oklart

vem som rättsligt skall anses som *brukare*, dels är ansvarsfrågan i styrelsen oklar.

Maria Jarl gör kopplingar till demokratiutredningens syn på demokrati, det vill säga att deltagandet i beslut genererar en läroprocess. Statsvetaren Jarl har skrivit avhandlingen *En skola i demokrati? Föräldrarna, kommunerna och dialogen* (Jarl, 2004). Hon anser att det är viktigt i sig att delta i beslut och att möjligheter att delta i beslutsfattande bör öka i omfattning. Jarl utgår i sin studie ifrån två skolor som har styrelser. Under en tidsperiod av 1,5 år följer hon dessa skolor och studerar effekterna på individnivå och diskuterar den ”demokratiska kompetensen”. Jarl använder det uttrycket och menar att det finns en demokratisk kompetens dels i rollen som förälder, dels i rollen som medborgare. Avhandlingen belyser också om det sker en deltagardemokratisk utveckling hos föräldrar som inte deltar i styrelsen men som påverkas av dess beslut. Den deltagardemokratiska utvecklingen kan variera, menar Jarl, och påverkas av om kommunen på individnivå inbjuder till meningsfullt deltagande och till reellt inflytande på systemnivå. Jarl frågar sig om relationen mellan styrelserna och kommunerna präglas av samverkan och dialog. Hon understryker också rektors ansvar för demokratiutvecklingen vid den egna skolan. Rektors agerande är också avgörande för styrelsens arbete, menar Jarl. I det avseendet poängterar hon samarbetet med ordförande, information till övriga föräldrar samt relation till kommunen.

I *Föräldrar och skola* (Erikson, 2004) beskrivs fyra principer för relationen mellan hem och skola. En av dessa principer kallar Lars Erikson för *brukarinflytandepripcipen*¹⁵ och det är i detta sammanhang som styrelser med föräldrarepresentation belyses. Han har genom litteraturstudier granskat styrelser nationellt och internationellt. Varför tillkom dessa styrelser i olika länder

¹⁵ Erikson använder sig av uttrycket brukarstyrelser och menar i detta sammanhang styrelser med föräldramajoritet i skolan.

vid samma tidpunkt? är en av de frågor som han diskuterar. Styrelsernas framväxt under 1960- och 1970-talen, menar han, är en fråga om legitimitet. I detta fall handlar det om att delegera vissa beslut från den offentliga verksamheten till de närmast berörda. Under 1980-talet genomfördes utbildningspolitiska reformer i nyliberal anda, med bakgrund i en omfattande kritik av det offentliga skolsystemet. Kritiken handlade bl.a. om den centrala styrningen av skolan. Detta fick också följder för de lokala styrelserna. När det gäller "brukarstyrelserna" förskjuts legitimitetsgrunden från att tidigare ha handlat om att tillgodose ökat krav på medborgerligt deltagande till att nu tillfredställa mer individ- och konsumentinriktade önskemål på marknaden. Erikson diskuterar kring denna problematik och menar:

När olika traditioner konfronteras som var och en gör anspråk på hur begrepp som demokrati, effektivitet, styrning och kontroll ska uttolkas visavi utbildning och skolans uppdrag, uppstår spänningar och stridigheter. Brukarstyrelser (och därmed föräldrar som 'brukare') hamnar 'mitt i' dessa spänningar och stridigheter (a.a. s.161).

Lokala styrelser får därför en svår uppgift i att hantera dessa spänningsfält. Styrelsen är knuten till en enskild skola i första hand, vilket medför att föräldrarna och de valda ledamöterna arbetar med det som berör den egna skolan. Det är i första hand enstaka lösningar och inte utbildning som helhet som styrelsen arbetar med. Erikson hänvisar till flera forskare, t.ex. Fine (1993), Katz et al (1997) och Sørensen (1998), vilka alla enligt honom menar att det är ett överträdande och en uppluckring av gränser mellan det privata och offentliga, mellan de enskilda individernas och allmänhetens intressen och det politiska kontra sociala intressen som är nyheten i styrningen. Föräldrarna har fått en mer betydelsefull ställning i utbildningspolitiken, framhåller Erikson. Han anser att utvecklingen speglar en social och politisk rörelse med nyliberala förtecken. Vidare menar Erikson att inrättandet av styrelser har påverkat relationen mellan föräldrar och skola och uttrycker följande:

Föräldrar har i högre grad kommit att definieras som aktiva aktörer i utbildningspolitiken (a.a. s. 136).

Ingegerd Zetterholm Ankarstrand använder sig av det empiriska materialet i Colnerud et al (2001) i sin licentiatavhandling. Hon belyser i sin forskning hur föräldrar i de lokala styrelserna utnyttjar de ökade möjligheterna till lokalt beslutsfattande, hur rektorerna påverkas och hur politikerna uppmärksammar dessa styrelser (Zetterholm Ankarstrand, 2002). Sju lokala styrelser ingår i studien. Studien visar på att en del styrelser har ett utvecklat samarbete mellan de olika aktörerna. I en del har samarbetet inte kommit igång. Zetterholm Ankarstrand betonar att styrelserna inte utnyttjar den makt som delegerats till dem. De frågor som berör skolans pedagogiska verksamhet uteblir. Det är främst frågor om yttre miljön, skolmaten och fritidsaktiviteter som behandlas. Vidare poängterar hon att de flesta styrelser är positiva till styrelsearbetet. Rektors inställning är avgörande för om det blir en positiv eller negativ utveckling av styrelsen konstaterar hon. Zetterholm Ankarstrands slutsatser är att det behövs ökad information om vad lokala styrelser innebär, en översyn av beslutsordningen på grund av otydlighet i denna, samt ett klagörande av rektors roll som tjänsteman och ledamot, som hon menar kan skapa svårigheter.

De studier som jag har genomfört (Kristoffersson, 2002, 2005, 2007) visar också på en otydlighet angående ansvar och befogenheter för styrelserna. Studierna visar på att rektor får stor betydelse för styrelsens utveckling. Vidare är rektors roll i styrelsen komplicerad eftersom rektor är ledamot, föredrar ärenden och är arbetsgivarrepresentant. Det visar sig att den makt som styrelserna har inte utnyttjas. Styrelsen har problem i sin kommunikation till övriga föräldrar och personal vid skolan. Detta medför dåligt engagemang och dålig återkoppling till styrelsens arbete vid den enskilda skolan. Relationen mellan styrelsen och kommunen får också betydelse för arbetet. En fungerade kommunikation mellan styrelsen och kommunen ger förtroende hos de involverade aktörerna. Trots att uppföljning och utvärdering framskrivs som viktigt (SOU 2004: 116 s. 119) är det något

som inte prioriteras. Mina studier visar också på att utvärdering, stöd och återkoppling från den centrala förvaltningen är svagt. Partsintressena kan ges olika tyngd i styrelsen, vilket också är något som mina studier visar på. I allmänhet är ledamöterna positiva och menar att de har fått en insyn i skolans verksamhet.

Denna genomgång av svensk forskning om lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan visar på att det i forskningen finns stöd för att utbildningspolitiken förändras i nyliberal riktning, lokala styrelser blir en del av denna.¹⁶ I den svenska forskningen finns vissa centrala frågor där några varit dominerande. Marknadskrafterna är påfallande starka och synliga i lokala styrelser, vilket framträder främst i styrning och kontroll av dem. Dels handlar det om isolerade frågor om den enskilda skolan – inte om att förbättra skolverksamheten i kommunen. De kommunalt gemensamma frågorna förlorar i betydelse Dels handlar det om en otydlighet när det gäller ansvar och befogenheter samt engagemang, där det egna barnet kan stå i centrum, föräldern som ”brukare” träder fram. I kapitlet resultat och diskussion aktualiseras detta vidare.

Internationell forskning om lokala styrelser

I detta avsnitt redovisas några internationella exempel på forskning om lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan, som är av betydelse för min avhandling. Det är framför allt bakgrund till hur styrelserna har uppstått, vilka krafter som varit drivande för den fortsatta utbredningen och de diskussioner som finns kring styrelserna som varit av intresse.

För att närmare granska det internationella forskningsfältet om lokala styrelser valdes några länder som exempel. De internationella exemplen är: Australien, Danmark, Storbritannien, Nya

¹⁶ Att utbildningspolitiken förändras i nyliberal riktning diskuteras även i de båda artiklarna.

Zeeland och USA.¹⁷ Dessa länder har under en längre tid haft styrelser där föräldrar är i majoritet och det var därför intressant att närmare studera dessa. Studierna begränsas av inriktning mot styrning, ledning och kommunikation för att därmed svara mot min forskningsinriktning. Utgångspunkt för studierna har varit forskning som ofta är citerad och som representeras i de internationella forskningssammanhang där lokala styrelser i skolan är det aktuella ämnet. Genom det nordiska nätverket NORNAPE¹⁸ och det europeiska nätverket ERNAPE¹⁹ har också forskningskontakter kunnat användas i begränsning av detta område. Jag har också varit angelägen om att få kunskap om den bästa internationella forskningen. Syftet med den internationella forskningsöversikten är dels att belysa hur föräldrarnas ställning förändras när de får möjlighet att delta i lokala styrelser, dels visa på tendenser och strömningar inom forskningsfältet. Min strävan har varit att ge ett perspektiv på samspel mellan internationell, nationell och lokal nivå avseende lokala styrelser med föräldramajoritet i skolan.

I slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet genomfördes i ett flertal länder reformer för ett ökat föräldrainflytande, vilket innebar att det efter hand blev möjligt för föräldrar att delta i beslutande eller rådgivande organ för skolan. Detta skedde inom den Europeiska unionen, exempelvis i Storbritannien, och detta gäller också för Australien, som i början av 1970-talet medgav deltagande av föräldrar i lokala styrelser i skolan (Beare, 1993). 1980 introducerades en lag i Australien som innebar att alla skolor skulle införa en lokal styrelse där föräldrar var representerade (Beattie, 1985). I USA skedde en liknade utveckling

¹⁷ De sökord som används i det här sammanhanget är: school-cit councils (Australien) skolbestyrelser (Danmark), school governing bodies och school boards (Storbritannien), school councils and local school councils (USA) och board of trustees (Nya Zeeland).

¹⁸ NORNAPE (Nordic Network of Researchers About Parent in Education) Nordiskt nätverk om hem och skola. Se www.ernape.net där länk finns till NORNAPE. Sedan 1998 har jag varit aktiv i detta nätverk.

¹⁹ ERNAPE (European Research Network About Parent in Education) Europeiskt nätverk om hem och skola. Se www.ernape.net. Nätverket har jag varit aktiv i sedan 1999.

men det är främst under 1980-talet som en större utbredning av lokala styrelser där föräldrar är representerade tar form. I Chicago infördes 1989 en reform²⁰ med lokala styrelser i skolor och i Nya Zeeland infördes 1989 lokala styrelser med föräldramajoritet i landets samtliga skolor.

Exempel från Australien

Den forskning som finns om lokala styrelser i skolan i Australien är liten.²¹ I det följande redogör jag för en av de få större forskningsstudierna. Utgångspunkten till rapporten, Research Project School Councils in Victoria 2004 (VICCSO)²² grundar sig på ett förslag att ändra den nuvarande modellen av styrelser, d.v.s en styrelse för varje skola, till att bli en styrelse för en grupp skolor. Det framkom att inför detta uppdrag fanns inga utvärderingar gjorda i Australien på den nuvarande formen av styrelser, trots att flera lagstiftningar påverkat styrelsens verksamhet. Inför denna undersökning fanns också ett önskemål från utbildningsdepartementet²³ att granska styrningen i skolorna. Områden som studerades i styrelserna var kommunikation, möten, representation och val. Dessa sammanfördes i studien till några teman: representation, relationer, struktur och process, händelser i verksamheten, prioriteringar och effektivitet. Den metod som användes var enkäter bestående av kryssfrågor och öppna diskussionsfrågor. I studiens urval ingick 300 skolor från delstaten Victoria²⁴ och 780 individer (föräldrar, rektorer, lärare) från 146 skolor svarade²⁵ på frågeunderlaget.

²⁰ Chicagoreformen innebar en genomgripande decentralisering av skolsystemet.

²¹ Forskning om lokala skolstyrelser är liten hävdar också Rubert Macgregor, National Projekt Manager vid Familles Project Office i Curtin, Australien (2007-01-10, personlig kommunikation).

²² Mitt underlag bygger både på rapporten och Julian Golbys sammanfattning av denna rapport i Schoolbell, 2005.

²³ The Department of Education and Training.

²⁴ I delstaten fanns vid studiens genomförande 1650 skolor.

²⁵ Detta innebär att det är ett stort bortfall.

Resultatet av undersökningen visade på att styrelserna hade ledamöter som var mycket aktiva och entusiastiska. Studien pekade på att styrelsens arbetsuppgifter behöver klargöras och ett förtydligande avseende vilka uppgifter som ligger på styrelsen, skolans personal och administration. Representativitet i styrelser och relationen mellan styrelsen och övriga föräldrar, elever och skolpersonal var andra områden som belystes (Golby, 2005).

Rapporten avslutar med att ge kommentarer till den nuvarande reformen. Där framhålls bl.a. följande områden: Styrning, strategi-planering, policy-utveckling, implementering av policy samt granskning av lagstiftning kring styrelsens roll avseende styrning och ledning. Det är av stor betydelse att styrelsernas utveckling synliggörs avseende hur många och vilka ledamöter som finns i styrelserna, hur valet går till, antalet medlemmar i styrelsen etc.²⁶

Wendy Morris lägger tonvikten på att dialog mellan föräldrar, lärare och om möjligt eleven förstärker den ömsesidiga förståelsen mellan eleven och familjen och vad eleven tar med sig till den lärande situationen (Morris, 2004). Detta ses som viktigt för att möta alla föräldrar och inte bara medelklassens föräldrar. En av utgångspunkterna för 1980-talets lokala styrelser i skolan var att finna vägar för att engagera föräldrar. Från statligt håll var visionen att styrelsernas uppgift skulle vara reflekterande och lärande. Under 1970- och 1980-talet var det problematiskt att klara av bl.a. budgeten i skolan. Jeanette Wilson hävdar att från 1990-talet och framåt har det skett en förändring avseende styrelsernas arbete (Wilson, 2004). Denna ligger i att målet har gått från en deltagande demokrati till styrning genom ekonomi.²⁷ Den politiska ambitionen var att öka intresset för medborgarnas deltagande samt att medborgarna själva skulle få större inflytande i skolans verksamhet. I den krympande ekonomin

²⁶ Styrelsen består av maximalt 15 ledamöter, 1/3 föräldrar, 1/3 personal och 1/3 kommunmedborgare.

²⁷ Det engelska ordet "managerialism" har jag översatt till styrning genom ekonomi.

har rektorerna uppmuntrats till att behandla föräldrarna som konsumenter istället för partners. En del forskare hävdar att skolutbildning tenderat till att i större utsträckning bli en handelsvara. På detta vis bidrar framväxten av lokala styrelser i skolan till en alltmer nyliberal utbildningspolitik, enligt Wilson.

En komparativ studie²⁸ mellan Storbritannien och Australien har genomförts av Tony Bush och David Gamage. De har valt att göra denna komparativa studie därför att de anser att det har givits mycket mindre uppmärksamhet åt lokala styrelser i skolan jämfört med rektorer i skolan. Deras slutsatser är att det är av vikt att undersöka på vilket sätt föräldrar föreslås till styrelserna och hur valprocessen ser ut. Ett annat område som tas upp är hur styrning i styrelsen skiljs åt från styrning av rektor. Det tredje området behandlar skillnaden mellan rollen som lekman och professionell politiker. Det fjärde och sista området som forskarna anser bör uppmärksammas är på vilket sätt de valda föräldrarna i styrelsen representerar de övriga föräldrarna och vilken återkoppling som ges till övriga föräldrar. Sammanfattningsvis, menar Bush och Gamage att den internationella trenden har varit att skolor inte har fått tillräcklig hjälp och stöd med att ta det ökade ledningsansvaret som lokala styrelser i skolan innebär. Genom att göra internationella jämförelser ger det nya perspektiv och möjligheter till att lära av varandra, enligt Bush och Gamage.

Colin Boyland arbetar i sin forskning utifrån landsbygdens förutsättningar i delstaten New South Wales. Det är främst styrelsens utveckling och utbildningen för styrelsens medlemmar som studien koncentrerar sig på (Boylan, 2005). Studien genomfördes i regionen Riverina där många skolor inrättade styrelser 1992. I regionen hade 1994 inte mindre än 90 % av skolorna

²⁸ Bush, T & Gamage, D (2001). Models of self-governance in schools: Australia and the United Kingdom. *The International Journal of Educational Management* s. 39-44. Bush finns vid University of Leicester, Leicester, United Kingdom och Gamage finns vid University of Newcastle, Callaghan, Australien.

lokala styrelser. Styrelserna består av åtta ledamöter, fyra föräldrar, tre lärare, en representant från kommunen samt därutöver rektor, men denne har inte rösträtt i styrelsen. Utbildningssystemet i delstaten New South Wales har arbetat fram regler, ansvarsfordelning och befogenheter för styrelserna. Boylan har funnit att under det sista årtiondet har de flesta staterna i Australien varit positiva till etablerandet av styrelserna. Vissa stater har också vidgat styrelsens roll och funktion. Två grundtankar identifierades och fick betydelse i Boylands studier. Det ena var statliga regler för dessa styrelser och det andra var behov av professionell hjälp med utveckling för styrelsen och utbildning för ledamöterna i styrelsearbetet.

Urvalet till studien omfattade 28 landsbygdsskolor, elevantalet var mindre än 200 elever, varav 18 skolors styrelser svarade. Skolor som ingår i studien innehöll allt från förskola till och med år 12 (K-12). Antal användbara enkäter som inkom var från 96 ledamöter. Syftet med studien var att identifiera vilken utbildning som medlemmarna i styrelserna var i behov av och hur effektiva styrelserna var och deras nytta för de lokala skolorna.

De slutsatser som framkommer av studien är bl.a. att hela kommunen är involverad i beslut som fattas av respektive styrelse i New South Wales. Den utbildning och utveckling som styrelsemedlemmar efterfrågade enligt studien var att utveckla ett fortgående stödprogram för att hjälpa styrelsemedlemmar till att bli mer ”effektiva och produktiva” för sin styrelse. En annan slutsats var att man borde öka och underlätta kommunikation mellan skola och kommun. Studien visar också på betydelsen av att tillsammans med rektor förstå den lokala kommunpolitiken samt att främja den allmänna utbildningen i kommunen. Dessutom behövde styrelsens roll och ansvar klargöras.

Kommentar och slutsats

I Australien finns det inte mycket forskning om lokala styrelser i skolan trots lång erfarenhet av styrelser. Det har byggts upp organisationer i de olika delstaterna vilkas uppgift är att vara

stödjande för styrelserna. Denna genomgång av forskning om förhållanden i Australien ger exempel på en del oklarheter. Det visar på att styrelsemedlemmar är i behov av utbildning. Vidare är styrelsens roll och ansvar oklar. Kommunikationen mellan styrelsen och den centrala förvaltningen i kommunen är i behov av förbättring och slutligen bör representativiteten i styrelsen ses över.

Exempel från Danmark

I Danmark infördes 1990 obligatoriska styrelser i grundskolan med föräldrar i majoritet.²⁹ Redan 1970 infördes obligatoriska skolnämnder³⁰ i grundskolan med föräldrarepresentation vilket innebär att det i den danska grundskolan funnits obligatorisk föräldrarepresentation i över 30 år. Syftet med att införa lokala styrelser i skolan var att föräldrar nu skulle vara i majoritet. Inrättandet av styrelserna var också ett bidrag till en ökad decentralisering. Styrelserna i Danmark är starkt uppbackade av föreningen Skole-Samfund, vilken erbjuder stöd och utbildning till styrelserna.

I studien om lokala styrelser som Toini Floris & Charlotte Bids-
ted (1998) genomfört ingår två skolor, en grundskola och en
gymnasieskola. Redovisning av styrelserna sker i form av case,
och metodtriangulering³¹ används vid tolkning av data. Fors-
karna utgår från ett politiskt organisationsperspektiv vilket in-
nebar att studien handlar om huruvida de problem eller mål
som belyses tas till vara. Frågan om vilket inflytande styrelsen
har på skolan och i kommunen analyseras. Vidare undersöks

²⁹ Styrelserna består av fem - sju föräldrar, två lärarrepresentanter, två elevrepresentanter samt rektor som är sekreterare för styrelsen och saknar beslutsrätt.

³⁰ Två till fyra föräldrar ingick i skolnämnden (antalet föräldrar berodde på skolans storlek). I denna nämnd fanns också rektor, ordförande i lärarrådet, en lärarrepresentant och två elevrepresentanter. Nämndens befogenheter utvidgades 1974 och kom att omfatta ekonomi och budget. En utökning av antal föräldrar skedde 1977 till fem-sju föräldrar (beroende på skolans storlek).

³¹ Metodtriangulering består av olika data. I detta fall handlar det om intervjuer med ledamöter, kommunens representanter, deltagande i styrelsemöten och studier av styrelseprotokoll.

hur inflytandet upplevs av de involverade styrelsemedlemmarna. Forskarna menar att det är av vikt att förstå de olika dimensionerna i inflytandet. Det handlar om att förhålla sig till styrelsens och parternas inflytande. I detta sammanhang är det karaktären på skolans och kommunens beslutsprocesser som är intressanta, att förstå styrelsen och de enskilda parternas (lärare, föräldrar, elever, rektor) inflytande, vad de är indragna i och vad de inte är indragna i. Vilka konsekvenser får styrelsens och kommunens beslut i verkligheten? är en fråga som forskarna ställer sig. Det finns problem som måste uppmärksammas, anser de. Dessa problem kan vara att styrelsemedlemmarna okritiskt låter sig socialiseras in i skolans verksamhet, istället för att föra fram parternas gemensamma intresseområden. Forskarna menar att det är viktigt att skapa utrymme för möten och att sträva efter att dialog mellan de lokala styrelserna och kommunens skolstyrelse. I studien av Floris & Bidsted (1998) presenteras två exempel där kontakterna mellan politikerna och de lokala styrelserna har fungerat. I detta fall handlar det om en medveten kommunikation mellan de båda parterna.

Det har skett en förändring i samhället där nya parter träder fram som aktörer, konsumenter och medborgare i kommunen, framhåller Niels Kristensen (1998). Det behövs därför teorier för medborgarskap och deltagande i diskussionen om demokrati och styrning. Studien bygger på ett par danska skolor och omfattar intervjuer med 15 föräldrar. Kristensen ställer i sin avhandling frågan om inrättandet av styrelserna är kopplat till ett politiskt lärande. Han utvecklar denna tanke och argumenterar för en central åsikt: Kan styrelsen arbeta som katalysator för ökat deltagande, integration och lärande, där färdigheter och kompetens i politiska frågor och demokrati är utvecklad? Kristensen visar att det är svårt, därför att föräldrarnas inflytande i styrelserna är begränsat. Studien visar på att föräldrar tillägnar sig en ökad kunskap om den egna skolan, men däremot finns inget som tyder på ökad kunskap om det politiska systemet i kommunen.

Eva Sørensen (1995) använder sig av demokratiteori och styrningsteori i sin forskning om styrelser i skolan. Hon utgår från några fallstudier och anger två förhållanden som är problematiska: För det första är föräldrarnas kunskap om skolan begränsad och för det andra har lärarna en stark, kulturellt och professionellt inlärdd, ställning på skolorna, vilket begränsar föräldrarnas inflytande. Sørensen framhåller också att bristen på kontinuerliga kontakter mellan styrelser och de kommunala aktörerna leder till en uppdelning i det lokala samhället, eftersom de föräldrar som är representerade i styrelserna inte ges tillfälle att sätta sig in i den kommunala politikens förutsättningar.

Det finns en tveksamhet med styrelser i skolan visar Karin Hansen (2000). Hon har gjort fallstudier i en kommun. Studien visar på att kontakten mellan de lokala styrelserna och de kommunala företrädarna i den centrala förvaltningen är bristfällig. En fara som hon ser med styrelser är att de kan utvecklas till isolerade verksamheter utan anknytning till den kommunala politiken (Hansen, 2000).

Kommentar och slutsats

Antalet styrelser som ingår i studien genomförd av Floris & Bidsted (1998) är endast två men trots det visar denna studie på ett intressant resultat. Genom att använda case som forskningsmetod får resultatet större tyngd då metodtriangulering används vid analys av data. Detsamma gäller för Kristensens studie. Metodiskt visas här att det räcker med en liten datainsamling för att resonera kring de viktiga frågorna.

De danska studierna som presenteras här har likartade innehållsliga slutsatser. Det finns problem i förhållandet mellan styrelse och kommunal ledning och i utvecklingen av en demokratisk kultur i anslutning till styrelsearbetet på den enskilda skolan. Att utfallet kan bli helt olika i dessa (och kanske andra) avseenden visar min egen danska studie som redovisas i artikel 2. I den studien är det främst återkoppling från kommunen centralt samt politikernas intresse vilket visar på att lokala faktorer påverkar starkt styrelsens arbete.

Exempel från Storbritannien

Under 1980-talet var det Thatchers konservativa regering som kom att dominera utbildningspolitiken. Detta innebar en starkt högerorienterad politik, där den fria markanden och ekonomiska incitament förstärktes inom utbildningssektorn. Detta har också präglat förändringar i de lokala styrelserna vid skolorna.

Storbritannien har haft styrelser lokaliserade till varje enskild skola sedan många år tillbaka. Utbildningsreformen 1980 innebar en förstärkning av styrelsernas makt och ansvar (Beare, 1993). Utbildningsreformerna 1986 och 1988 innebar att styrelserna rekonstruerades, vilket betydde att styrelserna skulle innefatta föräldrar, lärare och kommunmedborgare. Styrelsens befogenheter utökades till att omfatta ekonomi och anställning av personal. Styrelserna kunde, om föräldrarna vid skolan så önskade, helt frikoppla sig från den kommunala skolförvaltningen (opting out) och endast ha en relation till departementet (DfEE). Idag har styrelsen huvudansvaret för skolans verksamhet, strategiskt ledarskap, resurser, anställning av lärare, och utveckling av läroplaner. Den nya makten innebär enligt Catherine Farrell (2005) att styrelsen har ansvar inför övriga föräldrar och ansvarar för återkoppling till den centrala förvaltningen. Styrelsen kan jämföras med ledning av ett företag och är en kombination av utnämnda, valda och samarbetande ledare.

Catherine Farrell & Jane Jones (2000) ger de bakomliggande och de politiska orsakerna till föräldrars deltagande i utbildningssektorn. Därefter följer en redogörelse av "stakeholder theory"³² och de identifierar den utmärkande roll som föräldrar har i skolor. Efter denna genomgång följer en utvärdering av händelser som pågår med föräldrars deltagande i skolor. Forskarna är kritiska till lokala styrelser i skolor. Deras kritik gäller främst föräldrarnas roll i styrelserna och syftar på den "kollektiva" rollen som förälder. Föräldrar som sitter i styrelsen ska i sin

³² Min förståelse av "stakeholder theory" är att olika parter ingår, "intressegruppteori".

roll representera föräldrars intressen i skolan. Undersökningar som de genomfört visar på att föräldrarna upplever sig hotade i sin roll av de professionella. Föräldrarna anser sig vara uteslutna från att fatta beslut och de är bekymrade över vem de representerar. Vidare har de problem med att förmedla beslut som har fattats, enligt Farrell & Jones. Eftersom det är ett fåtal av föräldrarna som är aktiva i styrelsens verksamhet bidrar det till att:

Parents with significant voices and loyalty will be powerful stakeholders who are likely to provide the kind of challenge which will be required from them (a. a. s.260).

Farrell & Jones framhåller att det är viktigt att ta reda på vad föräldrarna själva vill och utveckla deltagande kring detta.

I Farrells underlag för sin studie (Farrell, 2005) ingår åtta skolor där ett antal semistrukturerade intervjuer är genomförda. Den ”deltagande teorin” är en av teorierna som Farrell utgår ifrån när hon talar om styrelser i skolan. I detta perspektiv pekar hon på att det finns en ekonomisk bakgrund till denna form av ledning. Syftet för styrelserna skulle då vara att kontrollera ekonomin. Det stämmer väl in på dagens skolpolitik där ofta kraftiga nedskärningar pågår. Styrelsen består av fyra föräldrar, fyra lokala politiker, två lärare, fem co-opted medlemmar³³ samt rektor.³⁴ Denna sammansättning av styrelsen utgår ifrån att skolan har mellan 300 och 599 elever. Sedan 1988 är föräldrar tillsammans med co-opted medlemmar i majoritet i styrelserna. De är viktigt att understyrka att lärarkollektivets inflytande t.ex. i form av fackförening har minskat sedan 1980, och att föräldrar och representanter för näringslivet fyllt ut den lucka som uppstått efter lärarna. Detta gäller generellt, och i de politiska besluten, men eftersom det engelska skolväsendet är ytterst heterogent finns olika varianter i praktiken. I departementets riktlinjer för styrelsens arbete (DfEE, 2000) är budskapet att styrelsen

³³ Dessa är valda eller utnämnda av andra ledare att delta i styrelsen.

³⁴ Rektor kan besluta sig för att inte delta.

ska vara strategisk och agera kritiskt. När det gäller styrelsens roll att vara strategisk jämförs den med att leda ett företag. Farrell finner att de lokala styrelserna många gånger inte är strategiska i skolans verksamhet, detta trots att styrelserna har funnits länge. Hon hävdar att rektor och övrig skolpersonal är mer strategiska och drar slutsatsen att:

... governing bodies are only involved in approving decisions taken by professionals within schools - the lowest level of participation (a. s.108).

Kommentar och slutsatser

Storbritannien erbjuder ett unikt exempel i vissa avseenden som har betydelse för min studie. Bakgrunden är den långvariga konservativa (nyliberala) politiken, som bl.a. innebär en möjlighet att lösgöra skolan från kommunalpolitiken.³⁵ Eftersom just förhållandet mellan en styrelse på skolan och kommunalpolitik ofta är problematiskt i andra länder³⁶ är Storbritannien ett särfall. Också den politiskt önskvärda anknytningen till näringslivet - och det lagliga utrymmet för den - skapar ett särfall i förhållande till många länder. Trots detta uppvisar styrelserna svårigheter för föräldrar, som upplever att de är hotade i sin roll av de professionella.

Exempel från Nya Zeeland

I Nya Zeeland infördes 1989 lokala styrelser med föräldrar i majoritet i landets samtliga skolor. En ny lag för utbildning tillkom (Education Act 1989). Införandet av styrelser ökade de individuella skolornas ansvar på kommunal och lokal nivå. Två tillägg infördes (Education Amendment Act 1990 och 1991). Förordningarna innebar att det fanns riktlinjer för lärares löner och skolans verksamheter. Det fanns också möjlighet att upphäva den obligatoriska lärarlegitimationen och att avskaffa skolornas geografiska upptagningsområde. De lokala styrelserna består

³⁵ Opting out from LEA- Local Education Authority.

³⁶ Se t.ex. avsnittet om Danmark.

av fem föräldraledamöter (som väljs av skolans föräldrar), rektor, en ledamot från personalen (som väljs av personalen) vid skolan samt en elev.³⁷ Styrelsen anställer och avskedar rektor och personal. New Zealand School Board Trustees Association (NZSBTA) är den organisation som fungerar som stöd för styrelserna.

Forskare från Nya Zeeland har i många forskningsprojekt följt effekten av 1989 års utbildningsreform som bl.a. omfattade implementeringen av lokala styrelser i skolan.³⁸ Inledningsvis redogörs för vad tidigare undersökningar har visat och därefter för 1999 års undersökning.

Cathy Wylie redogör i rapporten *Ten years on: How schools view educational reforms*, över de effekter som utbildningsreformen 1989 haft på skolor. Studien är longitudinell och omfattar en period av 10 år och beskriver effekten av utbildningsreformen (Wylie, 1999). Tidigare undersökningar³⁹ och den senast genomförda 1999 finns beskrivna i rapporten.

Det främsta syftet med utvärderingsprojektet 1999 var att ge en helhetsbild av effekten med utbildningsreformen på skolnivå och beskriva vad rektorer, föräldrar och lärare hade för åsikter om inrättandet av styrelser vid de enskilda skolorna. Syftet var också att jämföra den nuvarande bilden med bilden sedan år 1989 och att utvärdera reformen utifrån dess egna villkor kopplat till dess mål samt att samla information om den pågående politiska debatten inom utbildningssektorn.

De tidigare fem nationella undersökningarna var alla baserade på ett sampel av 239 skolor vilket omfattade 10,5 % av Nya

³⁷ Elevrepresentation gäller endast vid Secondary school.

³⁸ Forskningspublikationer som berör reformen och införandet av skolstyrelser finns på www.nzcer.org.nz.

³⁹ Undersökningar av lokala styrelser i skolan genomfördes mellan 1989 – 1999 av New Zealand Councils For Education.

Zeelands grundskolor.⁴⁰ Det är 349 skolor som ingår i 1999 års undersökning. I den undersökningen valdes att utöka antalet skolor och att inte gå tillbaka till de skolor som fanns i tidigare undersökningar. Tillvägagångssättet är det samma som vid tidigare undersökningar dvs. frågeformulär. Till alla rektorer sändes frågeformulär och till två styrelseledamöter från skolstyrelsen en till tre lärare beroende på skolans storlek. Föräldrar från 33 skolor ingår. De valdes utifrån att de skulle representera det totala antalet skolor. Resultatet av undersökningen är framförallt inriktat på delområdena stöd och professionell utveckling, styrelsens verksamhet, föräldrars tillfredsställelse, föräldrasamarbete i skolan, frågan om effekter av ökad tävling mellan skolor samt uppgifter för skolpersonal.

Studiens resultat visar att New Zealand School Trustees Association (NZSTA) är viktig för skolor genom den information och det stöd som ges av organisationen. Kvinnors deltagande i styrelserna har ökat från 44 % 1989 till 52 % 1998. Ordförandeposterna var fördelade lika mellan män och kvinnor. De föräldrar som fanns i styrelserna var också mer representativa än tidigare i form av socioekonomisk status men inte när det gällde utbildning. Studien visar att få styrelser vill förändra styrelsens struktur. De flesta skolor uppvisar bra relationer mellan skolans personal och skolans styrelse. Men däremot efterlyses stöd och utbildning till styrelsen.

Studien visar att föräldrars samarbete i skolan har minskat sedan reformen infördes. Det finns inget som tyder på att det hör samman med att föräldrar skulle känna sig obekväma i skolan. Det som kan skönjas är att föräldrar som inte deltar i styrelsesarbetet är föräldrar som inte har arbete, som uppbär socialbidrag eller är Maori. En ökad tävling mellan skolor visar studien ex-

⁴⁰ Inga privata skolor ingår i studien. Samplet i studien var proportionellt representativt för alla skolor avseende år 1989. Kriterier var: typ av skola, skolans geografiska läge, skolans storlek, antalet elever med Maori – ursprung (minoritetsbefolkning) och om skolan var statlig eller statsintegrerad.

empel på. Det finns också ett missnöje med regeringen som har sin grund i att styrelserna var uteslutna från policyutveckling som rörde deras skolor. Skolpersonal önskar att regeringen inriktar sig i högre grad på frågor om resurser, arbetssituation och stöd till skolor istället för den fortsatta politiska styrningen i relation till skolan. Ett starkt önskemål är att större uppmärksamhet ges till speciella behov där mer resurser behövs. Sammanfattningsvis visar studien på att endast en fjärdedel bland rektorer, lärare och styrelser är tillfredställda med utbildningssektorn i landet.

Viviane Robinson och Lorraine Ward (2005) är kritiska forskare som ställer frågan om denna lekmannstyrning av Nya Zeelands skolor är en utbildnings-, demokratisk- eller styrningsaktivitet. Deras studie består av 32 intervjuer med deltagare i styrelser i grundskolan. Intervjuerna var uppbyggda kring fyra teman som beskrev en hypotetisk styrelse. För varje tema skulle den intervjuade ange hur väl styrelsen arbetade och ange skäl till detta. Resultatet visar på att de intervjuade framhöll bra styrning före relationer, effektivitet och demokratiska värderingar. Det finns dock spår av att utbildnings- och demokratiska aktiviteter stärker styrningsaktiviteten. Studien visar på hur viktigt deltagarna anser att styrningen är.

Kommentar och slutsatser

Den genomgripande förändring av styrningen för Nya Zeelands skolor som genomfördes 1989 visar tydligt på att föräldrars engagemang har minskat. Ett starkt missnöje finns bland rektorer, lärare och styrelser inom landets utbildning. Hela tre fjärdedelar är inte nöjda med utbildningssektorn. Stöd och resurser önskas av styrelserna för att de ska kunna bedriva skolverksamheten på en acceptabel nivå.

Exempel från USA

USA visar på en hel del forskning om lokala styrelser i skolan där Deborah Land (2002)⁴¹ är ett av exemplen. Land belyser och argumenterar för olika forskares kritik av styrelser i USA. Det visar sig att det är få representanter för övriga medborgare bland ledamöterna i styrelserna och styrelserna representerar inte i stor utsträckning medborgarnas intressen och värderingar. Valdeltagandet är endast 10-15 % över hela nationen. Styrelserna har kritiserats för ”mikroledning” och att de inkräktar på den administrativa rollen. I flera styrelser och då främst i tätorter visas på brister i deras samarbete med skolledaren (rektor). Styrelserna har också i flera fall svårigheter med att arbeta som en sammanhängande grupp, enligt Land.

Studier av styrelser ska inte bara handla om hur dessa styrelser fungerar utan fokus borde vara på vad det är som kännetecknar att just dessa styrelser är effektiva, hävdar Land. Enligt Land visar flera studier på att styrelserna är involverade i den dagliga administrationen, men däremot är vissa styrelsemedlemmar inte klara över styrelsernas roll. Land betonar också att det finns en otydlighet om vad som är styrelsens uppgift. Detta har att göra med att staten har ökat sitt intresse i en allt större omfattning för den allmänna utbildningen under den senaste tiden. Styrelserna upplever att detta har bidragit till en större osäkerhet om styrelsens roll. Det är stora brister i kommunikationen mellan medborgarna och styrelsen. Genomgående uppvisar styrelserna lågt deltagande från medborgarna, trots att det har påpekats att dessa är viktiga aktörer. Vidare hänvisar Land till studier som visar på att styrelserna inte utvärderas regelbundet. Flera experter understryker att styrelsernas hela verksamhet ska utvärderas, medan en del förespråkar utvärdering av individuella medlemmar och några stödjer utvärdering av styrelsemöten. Många

⁴¹ I artikeln *Local School Boards Under Review: Their role under Effectiveness in Relation to Students' Academic Achievement*, skriven av Land, D och publicerad i *Review of Educational Research*, 2002, 72, 2, pp. 229-278, finns en utförligare beskrivning på den kritik som jag här kortfattat redogör för.

experter förordar att administratörer, utbildare och medborgare i distriktet gör sin röst hörd i utvärderingen.

Vissa kritiker menar att styrelserna är kompetenta att leda utbildningsreformer medan andra kritiker förespråkar att styrelserna ska avskaffas. De finns forskare som börjat se ett samband mellan styrelser och elevers prestationer, påstår Land, med hänvisning till Goodman, Fulbright och Zimmerman (1997) och McAdams (2000). Land avslutar sin studie med att framhålla att det behövs en genomgripande och mer omfattande forskning som klargör det utmärkande för fungerande styrelser, för att sedan se samband mellan detta och elevers prestationer.

Carver (2000) är kritisk till styrelserna och hävdar att det behövs en radikal förändring avseende styrelsens funktion. Styrelsen måste finna nya sätt att samarbeta tillsammans med övriga föräldrar vid skolan och medborgare i distriktet framhåller han. Det är också av vikt att tala med en gemensam röst istället för en grupp individer med individuella föredragningar. Dessutom, hävdar Carver, att beslutsordningen i styrelsen behöver ses över.

Styrelserna är involverade i detaljer, vilket skapar problem, anser Richard H. Goodman & William G. Zimmerman (2000). De hävdar att det är helt fel att styrelsen anställer personal till skolan och godkänner skolböcker, däremot framhåller de i rapporten att det mest väsentliga är att få styrelsen och skolledaren (rektor) att fungera som ett enhetligt ledarskapsteam.

William G. Howell (2005) presenterar olika forskares syn på styrelser i skolan och den framtida utbildningspolitiken i USA. Vad som är genomgående i flera av artiklarna är det låga valdeltagandet. Howell framhåller att ju större olikheter i kommunens befolkningsstruktur desto mindre engagemang är det i utbildningsfrågor och för att delta i styrelser.

En redogörelse för Chicago School Reform 1988 speglar lokala styrelser i skolan i USA. Chicago-reformen handlar om den

mest radikala förändringen av ett skolsystem sedan 100 år tillbaka i tiden, enligt Michael Katz:

*For most of twentieth century, reforms rearranged the furniture in big city school systems; Chicago's 1988 school reform moved the walls. It redefined the governance of schools, the conditions of teaching and learning, and the relations of schools to their various communities.*⁴² (a.a. s.2)

De offentliga skolorna i Chicago var under 1980-talet i ett kritiskt tillstånd där många elever lämnade skolan utan avslutad examen. Detta gav anledning till en omfattande reformprocess. Skolreformen 1988 innebar att det skulle inrättas lokala styrelser med föräldramajoritet i alla 550 allmänna skolor i Chicago. I var och en av dessa styrelser fanns sex föräldrar representerade, valda av föräldrar och kommunmedborgare, två kommunmedborgare, valda av föräldrar och kommunmedborgare samt två lärare, valda av skolans personal. Vidare ingick rektor samt en elev⁴³ valda av eleverna. Chicago fick det mest decentraliserade skolsystemet bland stora städer i hela USA. Det unika var att styrelserna fick stor makt och då främst inom tre områden: Att välja rektor och utvärdera rektors arbete⁴⁴ förbättra skolans planering⁴⁵ samt utveckla och godkänna skolans budget.

Den främsta anledningen till att införa lokala styrelser vid de enskilda skolorna var att bryta upp byråkratin och utveckla lokala initiativ. Makten skulle flyttas till den lokala skolans nivå och Chicagoreformen var speciell i just detta. De som förordade denna reform argumenterade för att den lokala styrelsen skulle

⁴² Chicago's Local School Councils. What the Research Says (2002).

www.designsforchange.org 2007-02-25

⁴³ Från "high school".

⁴⁴ Rektor anställdes på en 4-årig period och avskedades eller återanställdes efter denna kontraktperiod. Styrelsemedlemmar hjälpte rektor och utvärderade rektors arbete löpande under perioden.

⁴⁵ Styrelsen skulle hjälpa till att utveckla och godkänna en årlig skolplan.

kunna bidra med en förbättring av kvalitén i de allmänna skolorna.

Kontakten mellan skolan och den centrala förvaltningen reducerades kraftigt vilket föranledde att det 1995 blev en starkare central administration. Reformen har granskats av många och det fanns de som tvivlade på att föräldrar och kommunmedborgare skulle ha kompetens att vidta åtgärder för den ledning som behövdes för att förbättra deras barns skolor. Utfallet av Chicago-reformen visar på att styrelsemedlemmarna har bra utbildningsbakgrund och är aktiva i skolan. Majoriteten av styrelserna arbetar med sina huvuduppgifter: att utvärdera rektor, att välja ut rektorer, att planera skolutveckling och skolbudget. Mellan 50 och 60 % av styrelserna fungerar tillfredsställande, 25 - 33 % behöver stöd, medan 10 - 15 % inte fungerar tillfredsställande.⁴⁶ Det finns också många styrelser som har hjälpt till med att utveckla kommunikation mellan skolan och övriga kommunala verksamheter. Åtgärder behöver vidtas i de styrelser som är i behov av stöd och för de styrelser som inte fungerar.⁴⁷

Kommentar och slutsatser

Det finns otydlighet bland styrelsemedlemmar angående styrelsens roll visar flera studier. Att kommunikation mellan styrelsen och övriga medborgare brister många gånger ger studier från USA exempel på. Valdeltagandet är lågt, vilket är oroväckande, enligt flera forskare. Utvärdering av styrelsen är ett annat område som behöver ses över. Det enskilda exemplet från Chicago visar på att 50 till 60 % av styrelserna fungerar tillfredsställande medan 10 - 15 % inte fungerar. Hela 25 - 33 % efterfrågar stöd och återkoppling till styrelserna. Det positiva är att styrelserna

⁴⁶ Chicago's Local School Councils. What the Research Says (2002). www.designsforchange.org 2007-02-25.

⁴⁷ Chicago's Local School Councils. What the Research Says (2002). www.designsforchange.org 2007-02-25.

har hjälpt till att bygga ”partnerships” mellan skolan och övriga kommunala verksamheter.

Avslutande kommentar till den internationella forskningen om lokala styrelser

Genom att studera den internationella forskningen utkristalliseras hur föräldrars ställning i skolans styrning förändras med början under 1970-talet, genom att föräldrar får möjligheter att delta i lokala styrelser för skolor. De internationella exempel som valts har haft denna form av styrning under ganska lång period. Det är därför intressant att följa utveckling av styrelserna.

De bakomliggande orsakerna till att inrätta lokala styrelser vid varje skola är utbildningspolitiska reformsträvanden och är ett resultat av bredare sociala och politiska rörelser. I de exempel som beskrivits i detta avsnitt finns en officiell uppfattning om föräldrarnas viktiga roll för att förbättra utbildning för sina barn. Genom att föräldrar är i majoritet i de lokala styrelserna har de givits möjligheter att formellt utöva inflytande över utbildningen.

De nyliberala alternativ som dominerat utbildningspolitiken under senare tid har medfört förändringar av skolans styrning mot mer marknadsmässiga förhållanden (Whitty, Power, & Halpin, 1998) vilket också blir synligt i elev- och föräldrainflytande (Franklin et al. 2004). Enligt forskarna är föräldrarnas upplevelser av att vara delaktiga i styrelsen positiv för de flesta. Trots den positiva synen på deltagande i styrelsearbetet upplever föräldrar, enligt merparten av studierna, en stor otydlighet i vilket ansvar och vilka befogenheter som styrelsen har. De anser också att de har en svår uppgift att återge vad som behandlas i styrelsen till övriga föräldrar. Svårigheten är kopplad till kommunikationen, vilken relativt ofta inte fungerar tillfredsställande. När jag relaterar vissa av forskarnas erfarenheter av styrelser till mina egna studier finner jag liknande resultat. Likaså finner jag att relationen mellan den lokala styrelsen och den centrala förvaltningen i kommunen är bristfällig. När det gäller stöd,

uppföljning och utvärdering av styrelserna visar mina studier på stora brister, vilket också kan utläsas i denna översikt av lokala styrelser ur ett internationellt perspektiv. Det låga valdeltagandet är genomgående för de undersökta länderna, vilket även artikel 2 ger exempel på. Detta får givetvis till följd att representativiteten i styrelserna kan ifrågasättas.

3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

De teoretiska utgångspunkter som används för denna studie beskrivs i detta kapitel. Jag har valt en ramfaktorteoretisk ansats där några perspektiv varit användbara. Ramfaktorteorin har jag funnit passar väl in på mina forskningsfrågor. I detta avseende syftar jag framför allt på dess möjlighet till reformanalys. Inom en ramfaktorteori är det främst begreppen ramfaktor, styrning, ledning och kommunikation som används som redskap för analys. Det ramfaktorteoretiska tänkandet används för att tolka och förstå relationer som påverkar verksamhetens resultat. Utöver begreppen är det också sambandet mellan dem och hela den konstruktion som teoribyggget utgör, som skapar utrymme för min valda metod, fallstudiemetoden.

Ett intresse för mig har varit att studera hur styrelsen påverkas av yttre ramar: förordningen som reglerar lokal styrelse med föräldramajoritet, samhällets ekonomiska, sociala, kulturella och politiska struktur. Detta kan uttryckas som faktorer som inverkar på skolans styrning. Begreppet ledning har valts för att belysa bl.a. styrelsens och rektors aktivitet. Ett annat begrepp är kommunikation, där mitt intresse särskilt har varit att närmare studera om den lokala styrelsen förändrar de olika aktörernas intressen och deltagande. Genom att granska kommunikation beskrivs innebörden i det nya partnerskapet. Eftersom skolan är ett samhällsintresse är det av vikt att även övriga medborgare kan påverka skolans verksamhet, inte bara på statlig nivå, utan också lokalt på kommunal nivå. I detta sammanhang förs ett resonemang om möjligheten att delta och påverka skolans verksamhet för övriga föräldrar vid skolan och andra medborgare.

Ramfaktorteoretiskt tänkande

Ramfaktorteori grundar sig bl.a. på studier gjorda av Urban Dahllöf. Han arbetade med differentieringsfrågan (Dahllöf, 1967) och hade som utgångspunkt tidigare forskning gjord av Nils-Erik Svensson om elevgrupperingens egenskaper som en ram för lärarnas undervisning och gruppens effekter på kunskapsresultaten (Svensson, 1962). Dahllöf använder sig av inlärningspsykologiska och socialpsykologiska utgångspunkter när han analyserar sitt material. Han studerar relationen mellan undervisningens yttre organisatoriska ram och undervisningsprocessen samt dess resultat. Dahllöfs slutsatser är att undervisningens resultat är beroende av vilka förutsättningar som råder för elevgruppen, nivå på undervisningen och tiden för momentet. Ramar underlättar eller försvårar undervisningsprocessen. En del mål är svåra att nå upp till inom vissa givna ramar och tid påverkar också självklart resultaten.

Ett förhållande som kännetecknar teorin är att den är grundad i empirin. Ramfaktorteori har sedan 1970-talet varit ett viktigt verktyg för att förstå läroplanens genomslagskraft i klassrummet och effekter av behandling av elevgrupper. Teorin har haft stor betydelse för att klargöra varför skolan arbetar som den gör. Den kan också användas vid analyser av skolans regelverk och hur dessa förhåller sig till ekonomiska, sociala och politiska strukturer i samhället (Dahllöf, 1999). Teorin fick ett starkt genomslag i Sverige och även internationellt som exempelvis i Tyskland och USA.

Dahllöfs ramfaktorteori utvecklades vidare av Ulf Lundgren genom att han skapade modeller för relationer mellan organisatoriska ramar för undervisning och för undervisningens genomförande och resultat (Lundgren, 1972). Både Dahllöf och Lundgren menar att handlingar (beslutsnivån) i en kontext, politiska mål och resurstilldelning, påverkar handlande i en annan kontext, undervisningen. Teorin har varit ett verktyg för att förstå skolans förändring och den har bidragit till att ge form åt analys av senare års utveckling mot decentralisering och målstyrning. Detta hör samman med att införandet av målstyrning

medförde ett behov av analys av resultat. Den nuvarande styrningsmodellen innebär att riksdag och regering anger mål för skolan. Kommunerna upprättar en kommunal skolplan och anger inriktning för skolan i respektive kommun. Skolan gör en egen lokal arbetsplan vilket ger möjligheter för aktivt deltagande i formulering av mål. Denna modell av styrning innebär att staten har det övergripande ansvaret för tillsyn, uppföljning och utvärdering. Det är de enskilda kommunerna som har ansvar för att skollagen följs men också för uppföljning och utvärdering av verksamheten i skolan (Lundgren, 1999). Lundgren framhåller att:

Den politiska styrningens dilemma är den fond mot vilken förändringar mot decentralisering kan förstås. Samtidigt framträder också med tiden allt tydligare nya motiv till förändringar som har sin grund i samhällsförändringen (a.a. s.39).

Svensk utbildningspolitik omgavs av två problematiska ramfaktorer som blev tydliga under 1990-talet, understryker Lundgren. Det ena var att utbildningsbehovet ökade samtidigt som de ekonomiska resurserna minskade. Det andra var att Sverige vid denna tidpunkt befann sig i en förändrad politisk situation. Lösningen blev en nyliberal politik, vilket innebar att marknaden delvis skulle överta ansvaret (Lundgren, 1999). I övriga Europa fanns liknande politiska trender, vilket framförallt var synligt i Storbritannien. Dessa nyliberala tankar finns delvis genomförda i skolväsendet idag, bl.a. som fristående skolor (Nilsson, 2002).

När det gäller att förstå undervisningens skilda förutsättningar på olika håll i det allt mindre enhetliga svenska systemet, då är begreppet ram ett användbart verktyg, anser Lundgren. Ramfaktorteoriens bidrag var att:

... den gav en modell för att tänka på styrning av utbildning och undervisning inte som effekter av insatser - av ramar - utan som möjligheter inom givna ramar (Lundgren, 1999, s. 39).

Lundgren utvecklar detta resonemang vidare och framhåller att:

Ramarna ger eller ger inte möjligheter, de är inte orsaker till en viss process. Om däremot ett mål tydligt finns för en process måste ramarna anpassas för att göra den processen möjlig (a.a. s.36).

För att förstå det empiriska materialet i mina studier av styrelser har ett ramfaktorteoretiskt tänkande varit ett användbart hjälpmedel. I mitt fall handlar det om både en yttre och inre styrning som ger möjligheter och begränsningar i styrelsearbetet. De yttre ramarna gäller vad som reglerar den lokala styrelsen, vilket i detta fall är förordningen om försöksverksamhet med lokala styrelser inom grundskolan och den obligatoriska särskolan.⁴⁸ Ram i detta sammanhang är de av staten införda möjligheterna och begränsningarna för styrelsens arbete. Men det räcker inte med att enbart hänvisa till vad som reglerar styrelsen. Styrelsen kan, menar jag, ses som ett avgränsat fält. Fältet representeras av aktörer för de olika partsintressena, vilket innebär att det finns olika relationer mellan de involverade aktörerna. Det som var intressant för mig var att undersöka hur de olika partsintressena balanseras i ett partnerskap. I detta sammanhang utgör de inre ramarna en förståelse av styrelsens verksamhet. Genom att intervjua styrelsemedlemmar har jag utifrån deras utsagor kunnat uttala mig om vad som händer i styrelsen när ansvar och befogenheter flyttas från den kommunala nämnden till den lokala skolans styrelse. Studien visar på hur styrelsens arbete formas av möjligheter som öppnas genom nya ramar.

Ramfaktorteorin kan ses som en modell för att undersöka konsekvenser av politiska beslut för inrättande av styrelser. Den kan också ses som en modell för att förstå vad som händer i processen avseende hur de olika aktörerna utnyttjar ramar och hur de påverkas av dessa i styrelsearbetet. De slutsatser som jag drar av ramfaktorteoretiskt tänkande är att styrelser är beroende av möj-

⁴⁸ En utförligare beskrivning av förordningen som reglerar styrelsen finns i Kristoffersson (2002 s.29). Förordningen SFS 1996:605 ändr.1997:643; 1998:749; 2001:176; 2002:554,1164; 2003:94; 2006:1082; 2007:302.

ligheter och begränsningar. Hur utnyttjas dessa ramar av aktörerna och hur påverkas styrelsens verksamhet av ramar? I det ramfaktorteoretiska tänkandet är den samhälleliga kontexten betydelsefull. Det gäller också styrelser. Min ambition har därför i någon mån varit att utöver aktörerna, som representanter för partsintressen också ta fasta på vissa samhällsomständigheter som t.ex. relationen till lokala politiker.

Perspektiv på styrning och ledning av skolan

När det gäller skolan som organisation är den statliga styrningen en viktig aspekt. Skolan är en del av samhället och staten. I det avseendet är det den medvetna påverkan från riksdag och regering att föra skolverksamheten i kommuner och skolor i en viss riktning. Det har skett en förändring när det gäller den nationella styrningen av skolan, konstaterar Gunnar Berg och framhåller vidare att förändringen framförallt under 1990-talet har inneburit att statens makt och roll har minskat (Berg, 2003a, 2003b). Den svenska skolan har tidigare varit regelstyrd, där lagar och regler dominerade över resultat och mål. Idag är skolan styrd av resultatkrav och uppsatta mål för verksamheten, även om det fortfarande finns både ramar och regler, om än i begränsad omfattning. Genom den förändring som har skett i skolans styrning kan man tala om olika slag av styrning i svensk skola. I detta avseende lägger Berg tonvikten på att det handlar om skolans yttre styrning i form av läroplaner, mål, styrdokument och inre styrning av skolan, som han menar beror på skolkulturen. Den slutsats som Berg förmedlar är att både den yttre och inre styrningen har en avgörande inverkan på och också beror på ledningsfunktion och ledarskap. Berg (2003b) hävdar att:

... dagens mer decentraliserade och kommunaliserade skola (som institution) öppnar för kommunala maktkamper mellan olika intressen om skolan, som kan få den paradoxala följden att det formellt sett utökade kommunala frirummet kan leda till ett minskat frirum för enskilda skolor som organisationer (a.a. s. 77).

En konsekvens av Bergs resonemang kan vara att det kan finnas ett nytt utrymme för en aktiv styrelse, inom ramen för en lokal maktkamp. I detta perspektiv blir det viktigt om den lokala styrelsen är aktiv och medveten om de lokala skolpolitiska ramarna för den möjliga verksamheten. Det innebär att samverkan mellan politiker och styrelsemedlemmar i de lokala styrelserna blir betydelsefulla.

Utbildningspolitiskt systemskifte talar Englund (1996) om, där skolan å ena sidan är orienterad mot medborgarskapet och å andra sidan orienterad mot marknaden. Englund använder begreppen *public good* och *private good*, där *public good* står för det allmänna bästa och *private good* för det individuellt bästa. Var finns likvärdigheten? frågar han sig och vill göra gällande att det skett en förskjutning från *public good* till *private good* vilket går ut på att det är individen/familjen som får stort utrymme i skolfrågor. Föräldrar och elever beslutar nu om det som tidigare gällde hela elevgrupper. Överförs tankegången om *private good* till lokala styrelser för skolan innebär det att utbildningsfrågor hanteras av en liten grupp människor. Eftersom skolan i Sverige är en samhällsfråga kan följande fråga ställas: Hur hanteras det demokratiska ansvaret för skolan? Föräldrar är i majoritet i de lokala styrelserna. Detta innebär att föräldrar får större möjlighet än tidigare att påverka utbildningsfrågor. Englund ställer följande frågor: *Vem ska ha auktoritet att besluta i utbildningsfrågor? Skall frågor om utbildningens innehåll etc. betraktas som offentliga-allmänna, kollektiva, samhälleliga eller är de privata och hur skall gränserna dras mellan de bägge sfärerna?* (Englund, 1994, s.135). Englund menar att det blir individen/familjen och det lokala samhället som bestämmer normen. Det handlar om konkurrens mellan skolor och pedagogiska alternativ, och i förlängningen mellan individer, som blir avgörande.

Englunds resonemang har betydelse för min syn på styrelser och min uppfattning av de senaste årens skolpolitik. Särskilt det oklara i gränsen mellan det offentliga – privata och centrala – lokala spelar roll för styrelsernas agerande.

Det som bestäms på formuleringsarenan har svårigheter att genomföras på realiseringsarenan, beroende på aktörernas uppfattningar om vad och hur det ska genomföras, hävdar Lindensjö & Lundgren (2000). Detta, menar de, beror på att lärare genom sin profession har en stark tradition, vilket sammanhänger med att skolan har varit svår att förändra. Följande citat visar delvis vad svårigheterna kan bero på.

Skolans historia, komplexitet och omfång gör det omöjligt att arbeta med enkla strategier för styrning. Förändring tar tid och kräver resurser i form av såväl pengar som kompetens. Det kräver den tid som inte verkar finnas (a.a. s.179).

Detta problem visar än en gång både möjligheten och svårigheten i styrelsearbetet. En stark och aktiv styrelse behöver i allmänhet inte riskera motstånd. Samtidigt krävs stor kompetens och ovanliga resurser för att nå dithän.

Implementeringsproblemet belyser Anders Sannerstedt (2002) och framhåller att det oftast är svårt att genomföra politiska beslut i praktiken. Han hänvisar till att det är flera aktörer som deltar i genomförandet. Politiker och tjänstemän har skilda roller och det har också att göra med verksamheter som är komplexa och svåra att styra. När det gäller lokala styrelser var det ett riksdagsbeslut som låg till grund för försöksverksamheten, vilket kan ha påverkat utfallet negativt.

I läroplanerna (Lpo 94, Lpf 94) kallas styrprincipen för mål- och resultatstyrning. Med utgångspunkt ifrån målen ska rektor tillsammans med sina medarbetare välja väg som leder till målet. Rektor har huvudansvaret för att mål och verklighet jämförs och utvärderas. Elever och föräldrar ska ges inflytande över verksamheten. Den enskilde individens lärande ses som ett livslångt lärande. Skolan ska vara likvärdig⁴⁹ och hålla en hög kvali-

⁴⁹ Skolan ska vara likvärdig utifrån geografiskt läge, socialklass och kön.

tet och ses som en lärande organisation, där rektors uppgift är att vara pedagogisk ledare och resultatansvarig för skolans verksamhet (Utbildningsdepartementet, 2002). Det mål- och resultatstyrda systemet måste följas på alla nivåer: den enskilda skolan, kommunen och staten, vilket innebär att uppföljning och utvärdering är avgörande för styrning av skolan (SOU 2004:116). Styrelsen verkar alltså inom en mycket komplex organisation.

I Sverige skedde under 1990-talet en rad förändringar inom skolsystemet som hör samman med konservativa och nyliberala strömningar.⁵⁰ Dessa förändringar har fortlevt och är påverkade av globaliseringstendenser (Ball, 2003 och Ball, Goodson & Magurie, 2007). Det är en pågående anpassning mot en marknadsinriktad politik, vilket ger uttryck inom skolpolitikens område. Syftet var att gynna Sveriges ställning i den globala konkurrensen. De utbildningspolitiska perspektiven bakom Sveriges införande av lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan har att göra med decentraliseringssträvanden som tog sig uttryck i att makt flyttades från de centralt beslutande i kommunen till de lokala användarna.⁵¹ Skolan ansågs i mitten av 1990-talet som en av de kommunala verksamheter där ”användarna” hitintills hade haft minst att säga till om.⁵² Genom att införa lokala styrelser skulle föräldrar och elever få ett ökat inflytande. Från statligt håll fanns en tydlig markering med ett ökat inflytande genom att föräldrar skulle vara i majoritet i dessa styrelser.

Föräldrar får genom inrättandet av lokala styrelser i skolan ett tydligt mandat men en viktig fråga är: Vems intressen gynnas i dessa styrelser? Föräldrars ansvar kan sägas vara större än vad det var tidigare. Men den politiska viljan med denna form av styr-

⁵⁰ Exempel på detta är kommunaliseringen av skolan, vilket innebar en utveckling från en regelstyrd skola till en målstyrd skola, och nya utrymmen för föräldrars val av skola.

⁵¹ De lokala användarna är i detta fall föräldrar och elever vid de enskilda skolorna.

⁵² Petersson, O. (1998).

ning får konsekvenser i form av större skillnader än tidigare mellan skolor och större skillnader än tidigare mellan föräldrar (David, 2003).

Partnerskapsbegreppet

I den internationella forskningen öppnas en fråga om partnerskap. En viktig fråga som jag ställer mig är: Hur kan en diskussion om partnerskap hjälpa oss att förstå förändrade modeller av makt? I lokala styrelser har föräldrar majoritet, vilket innebär att de kan utnyttja sin maktposition i beslutsfattande frågor. Partnerskap som reform innefattar en dubbel relation, dels handlar det om den statliga styrningsmodellen och det civila samhället, dels handlar det om en individuell aktion (Franklin, Bloch & Popkewitz, 2004).⁵³ De talar om partnerskap som ett fält av kulturell praktik som är dold med en särskild konstruktion av demokrati och medborgarskap.

I många av de utländska texterna diskuteras representativiteten i styrelsen (Land, 2000; Farrell & Jones, 2000; Bush & Gamage, 2001; Howell, 2005). Vilka föräldrar är det som ingår i dessa styrelser? Studier visar på att det är de resursstarka föräldrarna som återfinns i styrelserna. De föräldrar som äger ett starkt socialt och kulturellt kapital är vinnare. Bourdieu visar i sina studier på ett liknande sätt att resursstarka föräldrar engagerar sig i barnens skolgång (Bourdieu 1987, 1989/96). Tidigare pedagogisk forskning visar även att det till största delen är de resursstarka föräldrarna som har tid och möjlighet att utveckla samarbetet mellan hem och skola. Jag genomför inte någon datainsamling med denna inriktning, men jag finner en del av den redovisade internationella forskningen intressant att nämna. Den ansluter väl till min användning av ”partnerskap”.

⁵³ I detta avseende menar författarna att en individuell aktion handlar om att individen har stor del i på vilket sätt partnerskapet utvecklas.

De ingående parterna i ett partnerskap ska ha samma mål, ta gemensamma risker och ha ett gemensamt ansvar för något som de involverade parterna delar (Franklin et al., 2004). Förs detta resonemang över på lokala styrelser är det problematiskt i det avseendet att föräldrar inte är en homogen grupp. Föräldrar är olika och de har skiftande uppfattningar, som hänger samman med deras utbildnings- och sociala bakgrund, hävdar David (2003). En av skolans uppgifter är att vara demokratisk och jämlikhetsskapande. Var hamnar talet om partnerskap mellan hem och skola sett ur det perspektivet? Risken är att hemmets nya betydelse (genom styrelser i skolan) minskar möjligheten till demokratisk jämlikhet.

Partnerskap utgår från en speciell typ av stat, där demokrati och medborgarskap uppfattas på ett nytt sätt, en stat som främjar överlåtande av makt och decentralisering i beslutsfattande, enligt Franklin et al., (2004). I detta avseende menar de att det handlar det om en ny globalisering, och en stat med en ny styrningsmodell. Marknaden ska enligt vissa uttolkare förutsätta och också ge ett demokratiskt deltagande, vars uppgift är att främja möjligheter och bidra till likvärdighet. Partnerskap inom utbildningsområdet har blivit särskilt framträdande. Det kan ses genom att staten ställer krav på föräldrar att de via sitt partnerskap ska erbjudas kunskaper och färdigheter, som gör dem till goda föräldrar för sina barn. Föräldrar ska också bygga partnerskap med skolan för att involvera sig själva och arbeta för att deras barn ska lyckas i skolan. Denna politik betonar ömsesidighet och ansvar där normerna är bestämda av staten. I denna politik finns en problematik avseende likvärdighet och social inkludering eller exkludering. Franklin et al. (2004) frågar sig:

How do educational partnerships function in relation to different stakeholders in the system and in relation to unequal power relations? Whose "voices" – students, teachers, communities or parents are being targeted to be heard as "involved" as partners? (a.a. s.17).

Enligt min mening är det uppenbart att jämlikhet i villkor, t.ex. att ingå i partnerskap, inte självklart skapar ett jämlikt partner-

skap. Marknadens partnerskap skapar snarast ojämlikhet, eftersom föräldrar alltid har olika villkor för deltagande. Dessa aspekter diskuteras närmare i flera utländska studier.

Birte Ravn ser tre orsaker till att det finns önskemål om att involvera föräldrar i deras barns utbildning (Ravn, 2005). Det första är utbildningens syfte som leder till ett pedagogiskt partnerskap. Föräldrar får uppgifter att pröva olika metoder för att deras barn ska lyckas bättre i skolsammanhang. Föräldrar ses som en viktig part om skolan ska lyckas, dels på det individuella planet för det egna barnet, dels ekonomiskt för skolan. Föräldrar förväntas lära sig hur de ska stödja elevernas lärande i skolan. I denna första aspekt ingår också att föräldrar förväntas ta ansvar för skolans styrning genom att de är ledamöter i skolans lokala styrelse. Det andra är ett humanistiskt syfte som leder till ett demokratiskt partnerskap som hör samman med att förbättra barnets personliga och sociala utveckling för att bli en god medborgare. Det tredje är partnerskap utifrån ett ekonomiskt syfte som leder till ett konsument-partnerskap. Detta märks genom val mellan olika undervisningsformer och skolor. Undervisningen blir handelsvara där föräldrar är klienter och lärare och skolan blir ansvarig för att undervisningen bedrivs.

Medborgarskapet bygger på principen om människors lika värde och lika rättigheter. Medborgare i samhället ska ges likvärdiga möjligheter att ta del av utvecklingen i samhället (Pettersson et al 1989), vilket innebär att det är en demokratisk rättighet att vara med och påverka det samhälle vi lever i. Politikernas förhoppning är att införandet av lokala styrelser i grundskolan ska ge föräldrar ökade möjligheter att påverka skolans verksamhet. Ett ökat deltagande i skolans verksamhet ska förhoppningsvis, också enligt politiker, bidra till att ge positiva effekter för den lokala demokratin. Teorin om det participatoriska medborgarskapet har stor betydelse för införandet av styrelser med föräldrar. Den ifrågasätts dock ofta av de internationella partnerskapstexterna: föräldrar är inte en homogen grupp, skolor och kommuner är olika vilket inte möjliggör en likvärdighet. Skolans

verksamhet är komplex därför att det finns många aktörer som är intresserade och har mandat att påverka denna verksamhet.

Några av de problem som finns med att medborgarna deltar är att deltagandet omfattar en begränsad grupp föräldrar. Vilken möjlighet har t.ex. övriga medborgare som betalar skatt till skolverksamheten att påverka och överhuvudtaget kunna delta i styrelser (Kristoffersson, 2002)? I normalfallet kan vi förutsätta att övriga medborgare inte har någon inblick alls i en specifik skolas verksamhet. En annan intressant faktor är att de professionella som har utbildning till att bedriva undervisning har färre platser i styrelsen, till förmån för föräldrar som har majoritet i styrelserna. Det kan istället innebära att det blir en försämring till följd av att lokala styrelser med föräldramajoritet införs. Dessa farhågor har bl. a. forskare från Nya Zeeland uttryckt (Robinson och Ward, 2005).

I detta kapitel beskrivs hur ett ramfaktorteoretiskt tänkande varit viktigt för förståelsen av studien. Jag har valt att utgå ifrån några begrepp inom ramen för en ramfaktorteori. Genom de begrepp jag använt mig av har jag kunnat tolka och förstå de yttre och inre faktorer som påverkar lokala styrelser. Begreppen har gjort det möjligt att identifiera förändringar av skolans styrning och diskutera vilka krafter som ligger bakom förändringarna. De begrepp som används ska ses som redskap för att beskriva och analysera. Förhållandet mellan begreppen och ramfaktorteorin har bidragit till en fördjupad förståelse för data i studien. Detta gäller särskilt de faktorer som påverkat reformanalysen.

4. FORSKNINGSMETODISKA UTGÅNGSPUNKTER

I detta kapitel presenteras metodologiska utgångspunkter och tillvägagångssätt. Arbetet har en hermeneutisk ansats, vilket innebär bl.a. att jag försöker tolka företeelsen som studeras i dess kontext. I detta fall är hermeneutik den yttre vetenskapsfilosofiska ramen inom vilken olika konkreta metoder får rum. Fallstudier behandlas generellt och som övergripande metod vid undersökningen. För att vidga perspektivet på lokala styrelser och lära av andra länder genomförs en internationell forskningsöversikt och en utländsk delstudie som redovisas i annat kapitel. Komparativ forskning används som metod för att skaffa perspektiv på forskning från andra länder och på min egen utländska studie. Vidare beskrivs de olika datainsamlingsmetoderna som använts i fallstudierna.

Fallstudier

Exempel på forskare som använder sig av fallstudier är Merriam, 1988; Prestine, 1991; Rönnerman, 1994; Segerholm, 1998; Stake, 1995 och Yin, 2003. Dessa forskare menar att fallstudien ger en samlad helhetsbild över undersökningsobjektet. Det som är utmärkande för fallstudien är att den beskriver en avgränsad företeelse eller händelse och används för att förstå komplexa fenomen i deras naturliga sammanhang.

Robert Yin (2003) menar att det är metoden som kännetecknar en fallstudie medan Robert Stake (1995) anser att det avgörande för en fallstudie är att den har ett fall som ska studeras. Själv anser jag också att det ska vara ett fall som ska studeras. Det möjliggör att följa upp fallet och det möjliggör också jämförelse med liknande fall. Fallstudiemetodiken kan vara både induktiv och deduktiv. Denna kombination använder sig Yin av i sin

forskning. Det induktiva inslaget är särskilt viktigt, vilket innebär att forskaren i början av en undersökning har en bred ansats för att därefter avgränsa sig i insamling av data.

Fallstudier handlar om att kunna förstå det unika fallet och inte i vilken omfattning det kan generaliseras och likställas med andra, framhåller Stake (1995). Fallet ska studeras i det sammanhang det förekommer. Vidare menar Stake att det är lärorikt att bara studera ett fall. Det handlar om att förstå på vilket sätt aktörerna, människorna som blir observerade, ser saker. Att se olikheter, det speciella och det särskilda, ska vara i fokus. Fallet ska ge en bild av vad just detta fall är och forskarens uppdrag är att förstå detta fall. Det är angeläget att forskaren samspelar med verkligheten och är lyhörd för vad den visar. Forskarens roll blir att se, känna och lyssna in verkligheten och återge en levande beskrivning. Det ska upplevas som att personen själv deltar i denna händelse (Stake, 1995).

Det handlar inte om att generalisera data, enligt Rönnerman (1993) som beskriver fallstudier på följande sätt:

Fallstudier syftar oftast till att förstå det unika och inte i vilken omfattning data kan generaliseras. Syftet är sällan att uttala sig om alla utan just att förstå det studerade (a.a. s. 20).

För mig betyder denna beskrivning av fallstudier att jag inte har och inte eftersträvat ett statistiskt slumpmässigt urval för att visa på fenomenet med lokala styrelser. Varje fall utgör i sig ett godtagbart urval och de data som redovisas ska kunna diskuteras allsidigt och mångsidigt. Data ska också kunna sättas i relation till svensk och internationell forskning om lokala styrelser.

Diskussion kring valet av fallstudier

Valet att använda fallstudier som vetenskaplig metod i licentiatavhandlingen (Kristoffersson, 2002) har att göra med att det redan tidigare fanns ett empiriskt material bestående av intervjuer, protokoll, observationer och fältstudier ifrån en tidigare studie (Kristoffersson, 1999). Studien omfattade nio grundsko-

lor, vilket möjliggjorde en avgränsning av materialet till nio fall. I den första artikeln i doktorsavhandlingen kontrasteras två styrelser från licentiatavhandlingen där fallstudien är metod. I den danska studien som redovisas i artikel 2 i doktorsavhandlingen används även denna metod. Det kvalitativa perspektivet är utgångspunkten för fallstudier, vilket ger möjligheter att förstå och tolka observationer av pedagogiska skeenden. Det handlar dels om sammanhanget där dessa styrelser verkar, dels de inre faktorerna som påverkar styrelserna.

För mig har det varit viktigt att ge en bakgrund till införandet av lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan. Till varje "fall" har jag valt att skriva fram så mycket data som möjligt i fallbeskrivningarna. Det är styrelsens arbetsordning, studier av styrelseprotokoll, skoltidning, projekt vid skolan och de involverade aktörernas utsagor. Stake (1995) och Rönnerman (1993) har ett liknande arbets sätt. Det är deras sätt att presentera fallstudier som tilltalat mig och främst deras sätt att låta de olika aktörerna framträda i texten. Det blir levande berättelser som är lätta att sätta sig in i.

Sharan Merriam (1988) stödjer sig på flera olika forskares arbete med fallstudier och presenterar fyra grundläggande egenskaper utmärkande för fallstudien som metod. Dessa egenskaper passar också in på mitt sätt att se på fallstudier. För det första ska fallstudien vara "partikularistisk", vilket innebär att den fokuserar på en viss företeelse, händelse, situation eller person. I mitt fall är det lokala styrelser i grundskolan. För det andra ska resultatet vara "deskriptivt" vilket innebär att det finns en omfattande beskrivning av det som undersöks, vilket överensstämmer med mina beskrivningar. För det tredje att fallstudien är "heuristisk" och med det avses att det handlar om att den kan förbättra läsarens förståelse av den företeelse som ska studeras. Angående de studier jag själv har genomfört handlar det om att förklara en del av det som händer och varför det händer, samt att sätta in företeelsen lokala styrelser med föräldramajoritet i sin kontext och visa på hur de formas av de förutsättningar som råder. För det fjärde att fallstudien är "induktiv" vilket innebär att forskare-

ren har en bred ansats där nya begrepp används och ny förståelse skapas. Avseende mitt sammanhang ses fallstudiens roll i forskningsprocessen som ett studium av flera olika faktorer, vilka kan bidra till ökad förståelse. Detta ansluter väl till den all- och mångsidighet jag nämnde på föregående sida.

Komparativ forskning

En fördjupad teoretisk studie på internationell nivå och empiriska studier om lokala styrelser i grundskolor i Sverige och Danmark finns beskriven i denna avhandling. Utgångspunkten är vissa resonemang om komparativ forskning (Alexander, Osborn & Phillips, 2000; Ball, 2006/2007; van Zanten 2002) och jag vill därför förklara en del av mina tankar på området. En fråga som är berättigad i detta sammanhang är: Vilka jämförelser kan göras? Det är naturligtvis inte helt enkelt beroende på de olika förutsättningar som råder i respektive land. I lokala styrelser är det flera parter som har olika partsintressen som ska enas om en gemensam policy i hur den enskilda skolans verksamhet ska bedrivas. Ball (2006) argumenterar för att vi behöver ställa oss frågan: "Vems intressen gynnas?" Bakom denna fråga ligger hans ståndpunkt att den utbildningspolitik som idag förs nationellt och internationellt främst gynnar medelklassens föräldrar. Det är också av vikt att observera att nya aktörer kommer in på utbildningsarenan, vilket medför att nya "diskurser" utvecklas för att återskapa de vägar som utbildning kan diskuteras och praktiseras på (Ball et al 2007).

Agnes van Zanten (2002) beskriver förändring i utbildningen och de nya klyftor mellan rektorer, lärare och föräldrar som uppkommit. Hon utgår ifrån decentralisering, marknad, ansvar, styrning och professionalisering när hon undersöker vilken inverkan dessa faktorer bl.a. har på omfördelning av makt innanför och utanför skolan. Angreppssättet är komparativa studier bestående av fallstudier på nationella och lokala praktiker i relation till globala mönster. van Zantens slutsats är att globala och nationella påtryckningar och stimulansåtgärder har svårt att ändra arbetet i utbildningssystemet om de inte passar de lokala förhållandena och de lokalt accepterade vägarna på att genom-

föra saker i skolan. Med anledning av att det i Sverige inte finns mycket forskat kring lokala styrelser men däremot något mera inom den internationella forskningen, har ett perspektiv varit att granska forskning från andra länder. Syftet är att lära sig från andra länder där lokala styrelser under en längre tid varit av intresse för forskare.

Utbildningsfrågorna inom den svenska skolpolitiken idag påverkas av starka internationella strömningar. Naturligtvis kan inte internationella studier ersätta eller vara direkt jämförbara med svenska studier men min övertygelse är att internationella studier är värdefulla och ska ses som komplement. De bidrar till att öka förståelsen och det är av den orsaken viktigt att väga in internationella perspektiv. Forskning inom en globaliserad utbildningsvärld präglas av en paradox: allt mer blir lika i olika länder och samtidigt blir det nationellt särpräglade allt viktigare för forskaren att observera.

Att utformningen och innebörden av lokala styrelser kan vara olika visas i de länder jag har studerat. Det har att göra med att den yttre miljön - samhället - skiljer sig åt. Skolornas traditioner är varierande och lärares roller olika. Exemplet med lokala styrelser i Danmark som jag själv studerat visar på mycket olika "lokala styrelser" vilket innebär att styrelserna är starkt kontextbundna. Det är därför viktigt i detta sammanhang att vi genomför våra undersökningar i Sverige.

Tillvägagångssätt

Den vetenskapsfilosofiska utgångspunkten är hermeneutik. Ett hermeneutiskt synsätt innebär att forskaren försöker tolka företeelsen som studeras i dess kontext (Ödman, 1979).⁵⁴ Ödman anser att det är viktigt att tänka på att vi aldrig kan ställa oss utanför oss själva när vi studerar verkligheten.

⁵⁴ Ödman, P.J (1979) har genom sin forskning kommit att betyda mycket för svenska pedagoger och också för min förståelse i ämnet.

*Hur vi tolkar och förstår betingas alltid av att vi är historiska var-
relser (a.a. s 10).*

Det innebär att det finns flera olika sätt att tolka och förstå ett fenomen. Enligt Kvale (1997) är hermeneutiken

*.....dubbelt relevant för intervjuforskning: först genom att kasta
ljus över den dialog som skapar de intervjutexter som ska tolkas
och sedan genom att kartlägga den process där intervjutexterna
tolkas, vilket återigen kan uppfattas som en dialog eller ett samtal
med texten (a.a s.49).*

Eftersom den största delen av materialet består av intervjuer passar därför hermeneutisk teori väl in på denna studie. Med utgångspunkt i hermeneutik försöker jag se på förhållandet mellan förståelse och förklaring. Min avsikt är att förklara fenomenet lokala skolstyrelser och visa på möjliga orsaker och förklaringar till de resultat jag har funnit.

I artikel två redovisas den danska studien och utöver fallstudier som metod används där också ett komparativt perspektiv. Det komparativa perspektivet i detta sammanhang utgår ifrån att den danska undersökningen genomförs utifrån den struktur jag hade i den svenska undersökningen. Syftet var att se vilken kunskap som kan överföras från de danska styrelserna till de svenska styrelserna. Tidigare studier (Kristoffersson, 2002, 2005) gav en förförståelse för lokala styrelser med föräldramajoritet, vilket användes när de danska styrelserna belyses. Danmark har haft obligatoriska styrelser i grundskolan sedan 1990. Det finns här för oss ett närliggande studieobjekt som genom den grundtvigska bakgrunden har en lång historisk erfarenhet av föräldrainflytande i skolan. Det var därför intressant att undersöka detta närmare och jämföra danska styrelser med de svenska. De skolor som var intresserade av att delta i studien anmälde sitt intresse till föreningen Skole-Samfund. Två skolor valdes, där en ligger i storstad och den andra i ett mindre samhälle.

De metoder som har använts i fallstudierna är: intervjuer, observationer, protokollstudier och dokumentanalys.

Intervjuer

Undersökningen koncentreras till kommunal och lokal nivå. Det jag ville studera var vad som sker i dessa styrelser. Dessutom var de olika aktörernas upplevelser av intresse att undersöka närmare. I huvudsak är denna avhandling uppbyggd på data som samlats in genom intervjuer med föräldrar, lärare, elever och rektorer.

Det är främst kvalitativa intervjuer som genomfördes eftersom ambitionen var att försöka beskriva, tolka och förstå de olika aktörernas upplevelser av styrelser.⁵⁵ Kvale (1997) uttrycker det på följande sätt:

Det centrala är mer att erhålla nyanserade beskrivningar som återger den kvalitativa mångfalden; alla skillnader och variationer, hos ett fenomen, än att komma fram till en fast kategorisering.(a.a. s.36)

I Danmark visade tidigare studier på lärares missnöje med styrelser i grundskolan (Sørensen, 1995, 1999) och därför fanns ett intresse att göra en intervju med lärarföreningens representant för att undersöka missnöjet närmare. Danmark har sedan lång tid tillbaka en stark Skole-Samfundförening. Föreningen bedriver ett omfattande stöd till skolstyrelser och närmare 98 % av skolorna är anslutna.⁵⁶ Det fanns därför anledning till att kontakta föreningens kansli för att göra intervju med Skole-Samfundföreningens representant.

Intervjupersonerna fick alla ta del av ett frågeunderlag för att de skulle ges tid att förbereda sig inför intervjutillfället. Alla de

⁵⁵ Forskare som skriver om kvalitativ intervju (Kvale, 1997; Starrin & Svensson, 1994) har bidragit med nyttiga infallsvinklar på användandet av intervjuer i en undersökning.

⁵⁶ Se vidare på www.skole-samfund.dk

intervjuade var intresserade av att delge sina synpunkter om styrelserna. Intervjuerna präglades av öppna samtal. Samtliga intervjuer gjordes av mig personligen, vilket underlättade bearbetningen av intervjumaterialet. För några av intervjuerna har jag i efterhand varit i kontakt med informanten för att få kompletterande svar.

Observationer

Genom att besöka de olika skolorna kunde en bild av skolorna ges, vilket bidrog till kunskap som var värdefull inför mina deltaganden i styrelsemöten och gav en bild av hur arbetet i styrelsen kunde vara. Min roll som forskare var observerande. Efter varje styrelsemöte gjordes anteckningar som användes till fallbeskrivningarna.

Protokollstudier

Inför varje besök i skolorna hämtades information från skolornas hemsidor. Detta visade sig vara ett effektivt sätt att få information. Protokoll har studerats i de svenska styrelserna från det datum när styrelsen bildades. Protokollen tillsändes mig av rektor vid respektive skola. De danska styrelsernas protokoll fanns utlagda på respektive skolas hemsida. När det gäller de danska styrelserna har samtliga protokoll under år 2005 studerats.

Dokumentanalys

För att ge en historisk bakgrund till införandet av lokala styrelser med föräldramajoritet har propositioner, Svensk författningssamling, kommunallagen, Svenska kommunförbundets cirkulär, statliga utredningar, statliga rapporter, skolverkets utvärderingar samt svensk och internationell forskning om styrelser studerats. Andra forskares arbeten inom detta område har varit viktigt att del av. Databaser för sökning av framför allt internationell forskning har använts (se vidare under avsnitt forskningsfält, där jag skriver utförligare om detta). Kontakter

inom det nordiska nätverket NORNAPE⁵⁷ och det europeiska nätverket ERNAPE⁵⁸ har varit betydelsefulla. När det gäller den historiska bakgrunden till den danska studien tillbringades en tid vid Grundtvigakademien i Köpenhamn. Där gavs möjligheter att studera Grundtvigs verk närmare, vilket kom att bli en värdefull tillgång till att utveckla min kunskap om de danska förhållandena och till att korrekt tolka det insamlade danska materialet.

Materialets tillförlitlighet

En fråga som kan ställas är: Hur tillförlitligt och representativt är detta urval av data? Ett problem är att jag själv genomförde studien, vilket kan bidra till att legitimera det egna arbetet. För att motverka denna risk har min strävan varit att se kritiskt på resultat och slutsatser samt att jämföra dessa resultat med andra utvärderingar gjorda på lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan. Studiens giltighet och tillförlitlighet beror också på de uppgifter som resultatet bygger på, det vill säga data från fallstudierna. I kvalitativa studier kan validiteten prövas på olika sätt. Ove Karlsson (1996) menar att det handlar om att pröva fallstudier för att se om det är möjligt att följa och kritiskt granska uppläggning, genomförande och resultat i studien. Det ena sättet är den interna validiteten, vilket avser frågan om data som används i form av uttalanden från olika informanter på ett tillförlitligt sätt visar på deras uppfattningar. Genom att informanterna fick ta del av de skrivna intervjuerna blev detta möjligt. Det andra sättet är den externa validiteten som handlar om att granska om informantens synpunkter kan generaliseras till den intressegrupp som han eller hon antas representera. Kom-

⁵⁷ Nordic Network of Researchers About Parents in Education (NORNAPE). I nätverket finns nordiska forskare med erfarenheter av styrelser i skolan och forskning med inriktning mot föräldrainflytande i skolan. Vid de årliga NERA-konferenserna (Nordic Education Research Association) har nätverket presentationer i form av symposium och papers.

⁵⁸ European Research Network About Parents in Education (ERNAPE). Europeiskt nätverk med forskningsinriktning mot hem och skola. Se vidare på www.ernape.net där länk också finns till nornape.

parativ forskning har varit ett viktigt bidrag i det sammanhanget.

Etik

Det etiska perspektivet har jag varit noga med att beakta. En vägledande utgångspunkt för mitt arbete har Vetenskapsrådets forskningsetiska principer för humanistisk - samhällsvetenskaplig forskning varit (Vetenskapsrådet, 2005). Där har fyra allmänna huvudkrav på forskning formulerats. Dessa är informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav samt nyttjandekrav. I detta avseende var det viktigt att skydda den enskilde individen. Deltagarnas anonymitet har skyddats i denna undersökning. Det var ett frivilligt intervjuurval och informanterna har kommenterat och rättat eventuella missuppfattningar. När återkoppling till informanterna gjordes visade det sig att det var endast några få korrigeringar som behövde göras.

5. SAMMANFATTNING AV LICENTIATAVHANDLING OCH ARTIKLAR

En sammanfattning av den forskning som beskrivs i licentiatavhandlingen och de två artiklarna presenteras i detta kapitel. De frågeställningar som behandlas är olika men är relaterade till varandra genom sin gemensamma tematik samt att begreppen styrning, ledning och kommunikation diskuteras i licentiatavhandlingen och i de två artiklarna. I artikel två som handlar om lokala styrelser i Danmark ges exempel på vinsterna med komparativ forskning. Denna studie blir särskilt intressant därför att Danmark har lång erfarenhet av lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan och över huvud taget av föräldramedverkan i skolan. Avslutningsvis tydliggörs hur de olika delarna relaterar till varandra.

Licentiatavhandling

Kristoffersson, M (2002). *Föräldrainflytande i grundskolan. En undersökning av nio lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan.*

Avhandlingen inleds med en bakgrund om införandet av lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan. Det var skolkommittén (SOU 1995: 103)⁵⁹ som fick i uppdrag att utreda hur inflytandet för elever och föräldrar skulle stärkas. Resultatet mynnade ut i ett förslag om att en försöksverksamhet med

⁵⁹ SOU 1995:103. Föräldrar i självförvaltande skolor var ett delbetänkande av skolkommittén.

lokala styrelser med föräldramajoritet skulle prövas (SOU 1995:105).⁶⁰ En lokal styrelse vid den enskilda skolan skulle bidra till att stärka föräldrarnas ställning, hävdade skolkommittén. Riksdagen beslutade om en försöksverksamhet, vilket innebär att kommunerna gavs möjlighet att under försöksperioden, 15 juli, 1996 - 30 juni, 2001, förlängd till och med juni 2003⁶¹ att inrätta lokala styrelser med föräldramajoritet inom grundskolan och den obligatoriska särskolan.

Licentiatavhandlingens syfte är att beskriva och analysera vad som sker i skolor som har lokal styrelse med föräldramajoritet. Försöksverksamheten analyseras och diskuteras med utgångspunkt i vad som reglerar denna. De frågeområden som var av intresse vid granskning av skolornas lokala styrelser var: Vilket ansvar och vilka reella befogenheter har de lokala styrelserna? Vilken delaktighet, demokrati och vilket samarbete förekommer inom den lokala styrelsen? Vilken roll har rektor och hur framträder olika partsintressen i styrelsearbetet? Hur sker uppföljning och utvärdering av de lokala styrelserna?

Härpå följer en utförlig beskrivning av förordningen som reglerar styrelsen. Regeringens argument för lokala styrelser summeras. En redovisning ges av vad en lokal styrelse med föräldramajoritet innebär, vad den lokala styrelsen får fatta beslut om, och vad den lokala styrelsen inte får fatta beslut om. Andra viktiga områden är remissfrågor, styrelsens sammansättning, arvodesfrågan samt ansvarsfördelning mellan politisk nämnd, styrelse och tjänstemän.

Därefter beskrivs den metod som är använd för studien. Datainsamlingen till denna studie har en kvalitativ ansats. Studien

⁶⁰ SOU 1995:105. Försöksverksamhet med lokala styrelser med föräldramajoritet inom grundskolan och den obligatoriska särskolan. Ändrad (1996:605), (1997:643) och (1998:749).

⁶¹ Försöksverksamheten har därefter blivit förlängd t.o.m. juni 2007 och nu senast t.o.m. juni 2008.

består av fallstudier där nio lokala styrelser som är geografiskt spridda över landet ingår.⁶² Datainsamlingen består av dokumentstudier i form av protokoll, skoltidning m.m. Intervjuer med kommunala företrädare, föräldrar, elever, lärare och rektorer finns redovisade. Skolbesök genomfördes vid de nio skolorna och vidare deltagande i åtta skolors styrelsemöten. Metodkapitlet avslutas med en redogörelse för de termer och begrepp som använts.

Resultatet av den empiriska undersökningen följer därefter. Styrelserna beskrivs som fall var för sig. Varje skola inleds med en beskrivning varpå följer olika partsutsagor. Två skolor särskiljer sig från övriga. Vid dessa skolor fungerar förhållandet mellan rektor och styrelsen dåligt och detta missnöje har påverkat de båda styrelsernas arbete negativt.

Den avslutande diskussionen i studien visar på otydlighet för styrelsen när det gäller ansvar och befogenheter. Det finns uttalade brister i fördelning av uppgifter på den lokala styrelsen, på rektor och på skolstyrelsen i kommunen. Styrelsen är ett beslutande organ men studien visar på att styrelserna använder en stor del av styrelsemötena till information. Det är ofta rektor eller lärare som förmedlar denna information. En hel del ärenden som ligger utanför arbetsordningen diskuteras på styrelsemöten. Möten blir ofta ett diskussionsforum där få beslut fattas. När det gäller delaktighet, demokrati och samverkan i styrelsen framkom att det hade skett en ökad delaktighet och spridning av uppgifter på föräldranivå. Samtidigt visar studien på brister när det gäller dialog mellan kommunala företrädare och den lokala styrelsen.

Kommunikation mellan styrelsen och övriga föräldrar fungerar inte tillfredställande. Detta är genomgående i alla styrelserna.

⁶² Storleken på skolorna är mellan 150 elever och 670 elever. Skolorna har elever från år 1 till år 9.

Rektors roll är komplex. Rektors uppgift är att vara pedagogisk ledare, men rektor har också det totala ansvaret för resultat-, budget- och kvalitetsfrågor samt för personalen. På grund av att rektor befinner sig i ett spänningsfält mellan förvaltning på kommunal nivå, administration på lokal nivå och utbildning försvårar det situationen. Rektor är kommunal tjänsteman med ett ansvar ålagt av staten, vilket kan leda till svårigheter vid överföring av makt och befogenheter från rektor till styrelsen. Det finns stora brister i uppföljning och utvärdering från den centrala förvaltningen i kommunerna. Utvärdering visar sig förekomma endast i ett fåtal av styrelserna, trots att en årlig utvärdering påtalas i arbetsordningen.

Det finns olika partsintressen i skolan. I lokala styrelser dominerar en part, nämligen föräldrar, vilket kan medföra problem. Skollag och skolförordning ska följas, vilket innebär att det ställs nya och eventuellt högre krav på de politiskt ansvariga på central nivå och lokal nivå. En tydlig beslutsordning om vad som ligger på den kommunala nämnden⁶³ respektive lokala styrelsen och rektor bör finnas. Representativiteten i styrelsen bör uppmärksammas. Rektors roll behöver förtydligas. Idag är rektor verksamhetsansvarig och ledamot i styrelsen med rösträtt. Utvärdering bör ses som en viktig del i styrelsernas utveckling. Det är också betydelsefullt att politiskt ansvarig nämnd visar intresse för verksamheten och ger stöd och återkoppling.

Artikel 1.

Kristoffersson, M (2005) *Parental involvement: Parents' new role in Swedish schools.*

Två generella aspekter av föräldrainflytande i skolor framhålls inledningsvis. Varför har det blivit viktigt att uppmärksamma föräldrar i den politiska debatten och i skolans verksamhet idag? Vad har sociala tendenser, marknaden och nyliberalism för in-

⁶³ Skolstyrelsen i kommunen.

verkan på debatten? Den delen följs av en empirisk studie som specifikt handlar om exempel på två lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan. I artikel 1 används delar av empirin från licentiatavhandlingen, men den skol- och samhällspolitiska inramningen är starkare.

Föräldrar har en ny aktiv roll i skolan idag. Föräldrar kan delta i beslut i skolan och de kan välja skola för sina barn. Det gamla svenska skolsystemet var centralt styrt av staten. Under 1980-talet påbörjades en decentralisering och under denna tid kritiserades välfärdsstaten av flera skäl: för en ökad byråkrati, för dålig ekonomisk hushållning samt bristande demokratiskt inflytande. Alltmer formades en politisk vilja att låta medborgare som använder den kommunala servicen påverka innehållet i syfte att nå bättre kvalitet och att också involveras i beslut som berör de aktuella institutionerna, bl.a. skolan.

Under 1980-talet fanns alltså en politisk vilja att föräldrars inflytande i skolan skulle stärkas. Detta medförde bl.a. att 1991 fördes beslut och ansvar från staten till kommunerna och vidare till den lokala skolan. Kommunerna blev huvudansvariga för skolutveckling och för personal. Liknade trender och beslut förekom i Kanada, USA, Nya Zeeland, Australien och många europeiska länder. Bakom dessa förändringar går det att skönja såväl en stramare ekonomi som globala ideologier och intressen som influerar skolan. Verkliga valmöjligheter skulle skapas för familjerna, t.ex. genom fritt val av skola. Detta är utslag av det nyliberala inflytandet på skolpolitiken.

Politikerna förväntade sig att lokala styrelser skulle bidra till ett ökat deltagande och en större insyn i beslut om skolans verksamhet och föra med sig en politisk effekt på den lokala demokratin. Granskas de politiska argumenten kan det konstateras att de också är influerade av en deltagardemokratisk modell. Sedan 1990 har den enskilda skolan haft en större frihet att kunna organisera verksamheten. Lokala styrelser med föräldramajoritet var en av flera vägar att öka föräldrars deltagande i beslut om barns skolgång.

Studier visar på att föräldrar med akademisk bakgrund dominerar bland föräldrar som väljer skola för sina barn (2003). Personer som har en akademisk bakgrund har beträffande utbildningsfrågor fördelar i jämförelse med personer som har en lägre utbildning (Bourdieu 1989/1996). Tidigare vana vid skolfrågor kan också förmodas spegla vilka som är aktiva i styrelser. Under de senaste 20 åren har en stor ökning av fristående skolor skett. Kanske kan lokala styrelser med föräldramajoritet ses som ett svar från statsmakterna och den offentliga skolans förespråkare för att stärka och reformera den offentliga skolan. Vad som kanske behövs är ett utrymme för föräldraengagemang och direkt inflytande i skolan. Föräldrar har olika förutsättningar och möjligheter. Föräldrar till invandrabarn och ensamstående föräldrar har liten representation i de lokala styrelserna (Skolverket, 2001). Valdeltagandet är dessutom lågt vilket gör att styrelsens representativitet många gånger kan ifrågasättas.

I den empiriska delen av artikeln beskrivs två skolor med lokala styrelser. Från licentiatavhandlingens empiriska studie väljs två styrelser som kontrasteras mot varandra och där problematiken med styrelserna accentueras. Syftet är att visa på en varierad bild av arbetet med lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan. Den ena skolan fungerar dåligt i flera avseenden, men trots detta vill föräldrarna fortsätta styrelsearbetet. Krav från ledamöter att rektor skulle lämna skolan fördes fram. Rektor lämnade sin tjänst p.g.a. svårigheter att samarbeta med styrelsen. Den andra skolan fungerade mycket bra. Rektor menade dock att ansvar och befogenheter var otydliga och att kommunikationen borde förbättras.

Alla medlemmar i styrelserna anser att lokala styrelser har bidragit till ett ökat deltagande i skolornas aktiviteter. Många föräldrar står dock utanför och har liten kunskap om, eller intresse av, vad som händer i styrelsen. Det är därför viktigt med kommunikationen från styrelsen till övriga föräldrar, skolpersonal och elever. Förbättrad kommunikation är något som styrelserna anser sig behöva arbeta med. Rektors agerande i styrelsen och

kontakt med ordförande visar sig få en avgörande betydelse för styrelsearbetet. De båda styrelserna visar på att utvärdering och uppföljning från den centrala förvaltningen varit bristfällig.

De slutsatser som dras i artikeln är att föräldrar har en ny och aktiv roll i den svenska skolan idag. Föräldrar kan välja skola för sina barn och de kan delta i mycket av skolans verksamhet. Styrelserna är ett uttryck för att föräldrars inflytande ökar, men föräldrars ansvar och befogenheter i styrelsen är otydliga. Föräldrar är i majoritet i styrelsen och har därmed makt över skolans utveckling, vilket kan få konsekvenser. Skolans personal och rektor kanske har en helt annan åsikt om hur skolan ska bedrivas.

Utvärderingar visar på att det är få invandrarföräldrar som representeras i styrelsen och därför kan det ifrågasättas om styrelsen kan bidra till social inklusion. Den ena skolan, som har invandrarföräldrar, har uppmärksammat detta genom att aktivt påverka just dessa föräldrar att ställa upp som kandidater till styrelsen.

Intervjuade ledamöter upplever att de har fått ett ökat inflytande över skolverksamheten och att samverkan har utvecklats. Trots detta står många föräldrar utanför och känner sig exkluderade därför att de har dålig kännedom om vad som beslutas i styrelsen. Det finns också föräldrar som har svagt intresse av styrelsens arbete. En förklaring till det svaga föräldraintresset för lokala styrelser kan vara att några föräldrar väljer individuella lösningar istället, som fristående skolor. Kanske lokala styrelser ska ses som en väg av flera tänkbara att utöva den nya föräldrollen.

Artikel 2

Kristoffersson, M (2007). *The paradox of parental influence in Danish schools. A Swedish perspective.*

I artikeln diskuteras danska styrelser med föräldramajoritet i grundskolan utifrån ett svenskt perspektiv. Syftet är att belysa

paradoxen varför det historiskt långa föräldrainsflytandet i den danska skolan blivit mindre när politiker via lagstiftning försökt stärka det. Frågor som diskuteras är: Varför är föräldrainsresset för val till de lokala styrelserna så svagt? Varför reagerar lärare i många fall negativt på skolstyrelser? Hur balanseras idag de olika intressena mellan lärare, elever, föräldrar och politiker i ett partnerskap? Hur har den långa danska traditionen av föräldrainsflytande transformerats till den politik som förs i dag? Valet av dessa frågor har att göra med att ett svar på dem skulle bidra med ökad kunskap till den tidigare studien, Kristoffersson (2002).

Inledningsvis görs en historisk beskrivning av den långa traditionen av föräldrainsflytandet i den danska skolan. Grundtvig agerade redan under 1800-talet starkt för föräldrarnas betydelse i skolans verksamhet. Tidigt lagstodgades föräldrarnas makt t.ex. i Friskoleloven 1933. Danmark har haft skolnämnder sedan 1970 med föräldrarepresentation och sedan 1990 infördes ”skolbestyrelser”⁶⁴ med föräldramajoritet. Styrelsen består av fem till sju föräldrar, två medarbetare (personal vid skolan), två elevrepresentanter samt rektor som är styrelsens sekreterare och ej har rösträtt.

Den empiriska delen består av fallstudier, där två styrelser i Danmark ingår. En styrelse ligger i en storstad. Den andra styrelsen ligger i ett mindre samhälle. Urvalet av skolorna gjordes i samarbete med Skole-Samfund (föräldraförening). De skolor som var intresserade av att delta i studien anmälde sitt intresse till föreningen. Databesamlingen är kvalitativ och intervjuer är genomförda med de involverade aktörerna i styrelserna: Lärare, rektor, föräldrar och elever. Intervjuer genomfördes dessutom med en av läraryöreningens representant samt med Skole-Samfundföreningens representant. Deltagande i styrelsemöten och studier av protokoll ingår också i databesamlingen.

⁶⁴ Motsvarande lokala styrelser med föräldramajoritet.

Resultatet av studien visar på att kommunikationen i de båda styrelserna inte fungerar tillfredställande avseende att nå den övriga föräldrakretsen. Det finns kontaktföräldrar i samtliga klasser som ska fungera som länk mellan styrelsen och föräldrar i respektive klass. Styrelseledamöterna är medvetna om problemet och det pågår åtgärder för att lösa detta. Intresset från föräldrar att delta i val är lågt. Valdeltagandet har drastiskt sjunkit sedan 1990 och flera styrelser har svårt att bli fulltaliga. Styrelsearbetet tar tid, vilket många föräldrar upplever är en av orsakerna till det svaga intresset. Ett orimligt ansvar för den krympande skolbudgeten avskräcker flera föräldrar. En bättre dialog om skolans verksamhet, stöd och återkoppling mellan kommunen och föräldrastyrelserna eftersträvas. En större tydlighet från politiker avseende vad syftet är med dessa styrelser önskas.

Lärarnas negativa inställning till styrelserna har sin bakgrund i att lärarna har fått minskat inflytande genom inrättandet av styrelserna. I skolnämnderna som tidigare fanns var lärarrådet ett rådgivande organ och hördes i alla frågor. Nu finns inte längre denna möjlighet.

De olika intressena som kan finnas mellan lärare, elever, föräldrar och politiker balanseras inte tillfredställande i ett partnerskap, visar denna studie. Lärarna är inte aktiva i styrelsearbetet utan håller en låg profil. Eleverna har det svårt i styrelserna. De väljs för ett år och är inte vana vid denna styrelseform. Föräldrar i de båda styrelserna är engagerade och intresserade av styrelsearbetet, men det är ett dåligt intresse från övriga föräldrar på skolan. Stöd och återkoppling från politiker förekommer i den ena styrelsen medan det är ett svalt intresse i den andra styrelsen. Stöd och besök från politiker i kommunen centralt ses som viktigt av alla de involverade ledamöterna.

Trots det historiskt långa föräldrainsflytandet i den danska skolan har detta blivit mindre när politiker via lagstiftningen försökt stärka det, visar denna studie. Orsaker till detta kan spåras i rådande samhällspolitiska förändringar. Ses de danska styrelser-

na i ett större sammanhang där inflytande från internationell politik och globalisering påverkar finns kanske en förklaring. Osäkerhet om skolans styrning är något som påverkar denna verksamhet vilket också är synligt internationellt. Ett föräldra-engagemang för det individuella barnet stärks kanske på bekostnad av ett engagemang i alla barns skola.

I Danmark skedde implementering av styrelser från politiskt håll och då kan det tyckas märkligt att, som denna studie ger exempel på, det finns en otydlighet i vad politiker vill med dessa styrelser. Makt flyttas från den kommunala nivån till den lokala nivån och då är det anmärkningsvärt att det inte finns ett större intresse för dialog, stöd och återkoppling från politiker och kommunen centralt till de lokala styrelserna i grundskolan. Det är kommunen som har det övergripande ansvaret för skolan och hur den lokala styrelsen arbetar.

Hur relaterar licentiatavhandlingen och de två artiklarna till varandra?

I licentiatavhandlingen visas att det är förordningen som reglerar försöksverksamheten, och som ställs i centrum för analys och diskussion. Begrepp som finns använda och diskuteras är styrning, ledning och kommunikation. Dessa begrepp återkommer i artikel 1 och artikel 2. Fallstudier används som metod i licentiatavhandlingen och i de båda artiklarna. Den första artikeln bygger på två styrelser från licentiatavhandlingen. De två styrelserna visar en kontrasterande bild av styrelser. I artikel två ingår två danska styrelser där fallstudier används som metod. Dessa består av beskrivning av skolan, intervjuer med de olika parterna samt dokumentstudier i form av protokoll och information om skolan.

I artikel två används ett komparativt perspektiv, genom att utföra en studie i ett annat land. Valet av att belysa danska styrelser har att göra med att denna närliggande möjlighet öppnade sig. Genom att Danmark sedan 1990 haft obligatoriska styrelser i landets grundskolor gav det också en spännande utblick att få granska detta närmare. Resultatet belyser såväl min svenska un-

dersökning, som den överblick över internationell forskning i denna kappa.

Ett ramfaktorteoretiskt tänkande används i licentiatavhandlingen, vilket även återfinns i de båda artiklarna. Det är främst i kapitel två i licentiatavhandlingen, där jag i beskrivningen av förordningen belyser regeringens argument för lokala styrelser med föräldramajoritet. I detta avsnitt beskrivs förordningen som reglerar denna verksamhet, vilket är en av de ramfaktorer som ligger till grund för styrelsernas verksamhet. I artikel 2 har jag utgått ifrån de ”principer” (förordningen) som reglerar verksamheten. Ramfaktorer återfinns även i fallbeskrivningarna i artikel 1 och 2. Styrning, ledning och kommunikation som ramfaktorer diskuteras i fallbeskrivningarna och i slutdiskussionen i de tre delarna.

Det som särskiljer artikel 1 (Kristoffersson, 2005) från licentiatavhandlingen är att jag har ett starkare internationellt perspektiv. Implementeringen av försöksverksamheten med lokala styrelser i Sverige har påverkats av globaliseringstendenser som bl.a. går att finna i USA, Australien, Nya Zeeland och ett flertal länder i Europa. Den svenska utvecklingen av föräldrainflytande är inte unik. Styrningsproblematiken betonas där den politiska makten över skolan flyttas mellan statlig, kommunal och lokal nivå. Vidare diskuteras föräldrarnas nya makt över barnens skolgång, föräldrarnas inflytande genom lokala styrelser, fritt val av skola och de marknadskrafter, som t.ex. konkurrens mellan skolor, som påverkar skolan. I detta sammanhang belyses social inklusion och social exklusion. Föräldrar tar med sig olika erfarenheter till skolan och de har olika förutsättningar och möjligheter att samverka med skolan. Andra studier (Skolverket, 2001) och studien Kristoffersson (2002) visar på att invandrarföräldrar och ensamstående föräldrar är dåligt representerade i styrelserna.

Den andra artikeln (Kristoffersson, 2007) som är den danska studien, visar också på en styrningsproblematik, men främst svårigheten i det partnerskap som krävs i den danska skolorgani-

sationen. Det meningsfulla i komparativ forskning används som utgångspunkt. Syftet är att belysa varför det historiskt långa föräldrainflytandet i den danska skolan blivit mindre när politiker genom lagstiftning försökt stärka det. Den empiriska delen som består av fallstudier av två lokala styrelser i grundskolan ger exempel på en i stort sett samstämmig bild. Resultatet visar på att lärarna inte är aktiva i styrelsen och intresset för föräldrars deltagande i val har minskat dramatiskt efter hand. Det finns ett stort intresse från politiker i den ena styrelsen men ett obefintligt i den andra styrelsen. Politiker visar på en otydlighet med vad de vill med dessa styrelser. Det visar sig att styrelserna har problem med kommunikationen, den fungerar dåligt mellan styrelsen och den övriga föräldrakretsen. Sammanfattningsvis visar denna studie exempel på att de olika partsintressena inte balanseras tillfredställande i ett partnerskap. I artikeln har begreppen styrning, ledning och kommunikation en framträdande plats.

Den komparativa danska studien visar på en modell för föräldrainflytande med stora svårigheter. Mer än i Sverige tar danska lärare avstånd från styrelserna, som i större grad ses som ett hot mot lärarnas pedagogiska verksamhet. Elevernas roll i styrelserna visar på att det är svårigheter på grund av att frågorna många gånger är för svåra att förstå. Det är samma upplevelser som elever i de svenska styrelserna har. Föräldrar är aktiva men får dålig respons från övriga föräldrar i de danska styrelserna - det visar även undersökningar av svenska styrelser på.

6. RESULTAT OCH DISKUSSION

I denna avslutande del diskuterar jag vad som sker när styrning av skolan flyttas från kommunal nivå till föräldrarnivå på skolor. Syftet med avhandlingen är att allsidigt beskriva styrelserna och att diskutera några utbildningspolitiska perspektiv som låg bakom införandet av styrelser. Mitt intresse har därmed under projektets gång delvis förskjutits från frågor som rör ansvar och befogenheter i styrelsen samt rektors roll till att också omfatta styrning, ledning och kommunikation. En fråga som ställs är: Vems intressen gynnas i lokala styrelser med föräldramajoritet? I denna fråga diskuteras partnerskap i sitt sammanhang och hur de olika partsintressena framträder i styrelsearbetet. En granskning av internationell forskning om lokala styrelser har genomförts och frågan som ställs är: Hur kan komparativ forskning vara av betydelse för förståelsen av svenska lokala styrelser? Diskussionen avslutas med resultat från min forskning om lokala styrelser inom grundskolan i förhållande till internationell forskning inom området samt framtida forskning inom fältet.

Styrning och ledning

Den svenska skolan var tidigare starkt centraliserad och blev genom kommunaliseringen i början av 1990-talet decentraliserad. Den tidigare statligt regelstyrda skolan utvecklades till en målstyrd skola där kommunen blev huvudansvarig och fick möjligheter att välja sina egna vägar för att uppnå de nationella målen. Föräldrarnas inflytande i skolan har varit föremål för flera statliga utredningar bl.a. SOU 1985:30 och propositionen 1988/89:4 och regeringens strävan har bl.a. varit att öka föräldrarnas inflytande i skolans verksamhet. Det fanns alltså från politiskt håll ett stort intresse att öka föräldrars inflytande vilket resulterade i ett riksdagsbeslut som innebar förslag om försöks-

verksamhet med lokala styrelser i grundskolan i Sverige. Försöksverksamheten som påbörjades 15 juli 1996 och skulle pågå t.o.m. 30 juni 2001 har förlängts tre gånger t.o.m. juni 2003, 2007 och nu senast t.o.m. juni 2008. I de övriga länderna som studerats är det också regeringen som ligger bakom införande av styrelser med denna utformning. Styrningen är vad man kan kalla *top-down*. Intresset för styrelser kommer inte i första hand från verksamheten. Denna form av styrning i skolor har föräldrarna inte heller efterfrågat. I detta avseende vill jag hänvisa till Sannerstedt (2002) där han belyser hur politiska beslut genomförs i praktiken. Implementering av styrelser kan ses utifrån att det har att göra med en vidare decentraliseringsprocess där ansvar flyttas från staten till kommunen och vidare till den enskilda verksamheten.

Mot denna bakgrund frågar jag mig i detta sammanhang om det spelar någon roll hur skolan lokalt styrs. Finns det belägg för att skolor blir annorlunda där föräldrar styr jämfört med skolor som inte har lokala styrelser med föräldramajoritet? Svaret är både ja och nej. Ja, därför att studier visar på att skolor där styrelsen fungerar tillfredställande har en väl fungerande kommunikation mellan de olika partsintressena. Det upplevs positivt med lokala styrelser och det ger ”ringar på vattnet” vilket får gensvar i skolans verksamhet. Kommunens centrala förvaltning ger stöd och återkoppling till styrelsen vilket bidrar till ett positivt klimat i styrelsens och skolans verksamhet. Svaret blir nej, därför att många styrelser är missnöjda med denna styrelseform och de får inte den uppbackning från centralt håll som de anser sig behöva. De anser att det är en ”skendemokrati” där många områden är otydliga, vilket också visar sig genom att gapet mellan de politiska ambitionerna med lokala styrelser och de faktiska möjligheterna i styrelserna är för stor. Den långa försöksverksamheten i Sverige antyder att det från politiskt håll varit svårt att inta en bestämd hållning till denna verksamhet.

Statens ledning och styrning av skolan är enligt SOU 2004:116 följande:

Uppföljning och utvärdering av skolans resultat är avgörande för statens och huvudmannens styrning av skolan mot uppsatta mål. Den är också en förutsättning för den långtgående decentraliseringen av ansvar och befogenheter till huvudmännen (a.a. s 119).

Uppföljning och utvärdering av styrelserna negligeras trots att det är områden som ska främjas i skolan och särskilt i detta sammanhang. I licentiatavhandlingen och artikel 2 visas exempel på att det råder stora brister i uppföljning och utvärdering av styrelserna. Det framkommer också att det saknas en tydlig politisk vilja med styrelserna, vilket framträder tydligast i licentiatavhandlingen, men det finns även spår av detta i artikel 2. Detta får naturligtvis konsekvenser på hur man ser på styrelser. Skolan ska vara en demokratisk, jämlikhetsskapande institution i samhället vilket får nationella följder för de styrande. En lokal styrelse i grundskolan innebär att det blir en ny uppgift för politiker att ha inblick och kontroll över.

I de svenska fristående skolorna finns styrelser där föräldrar är representerade. En orsak till införandet av styrelser i den offentliga skolan kan vara ett försök att möta det ökade intresset för de fristående skolorna. Det finns ett politiskt intresse i vissa grupper att stärka den offentliga skolan, men intresset har varit svagt från kommunernas sida för att reglera formerna för försöksverksamheten. Utbildningsdepartementets förslag 2003 innebar att verksamheten ska permanentas, däremot är det frivilligt för kommunerna att inrätta lokala styrelser. I förslaget ligger att inrätta obligatoriska inflytanderåd vid varje skola. Råden ska ge föräldrar ett kollektivt inflytande. Rektor ansvarar för att inflytanderåden inrättas och det är kommunerna och skolorna själva som beslutar hur dessa råd skall utformas. Nationellt kommer inte sammansättning och arbetsformer i råden att regleras. Råden ska dels ge elever och föräldrar möjligheter till inflytande i frågor som berör dem, dels vara en kommunikationslänk för beslut som kommer i frågor som berör dem som sitter i styrelsen. Till skillnad från lokala styrelser saknar råden beslutsrätt (Ds 2003:46).

Jarl (2004) anser att detta är fel väg att gå och framför:

Ett väl fungerande brukardeltagande med möjlighet till en deltagardemokratisk utveckling verkar kräva tydliga ramar, ett tydligt mandat och ett aktivt engagemang från kommunens sida. Det representativa demokratiska systemet måste visa att man visar allvar med satsningarna. Om kommunerna väljer att gå på Utbildningsdepartementets rekommenderade linje och överlåta åt skolorna själva - och i synnerhet åt rektorerna - utan någon samverkan med kommunen är risken att satsningarna upplevs som skendemokratiska. Med det kommer alltså risken att de demokrativitaliserande effekterna uteblir (a.a. s. 236).

Jarls uppfattning om betydelsen av engagemang från kommunens sida återfinns även i de undersökningar jag själv har genomfört där styrelseledamöterna antyder värdet av att visa intresse, ge stöd och utvärdera verksamheten från kommunalt håll. Riksdagen fattade i maj 2007 beslut om en utökning av tiden för försöksverksamhet t.o.m. juni 2008, vilket visar på politikernas osäkra ställningstagande i frågan. Frågan om den förnyade försöksverksamheten kommer att öka politikernas intresse är av vikt att följa. Lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan är komplex och därför behövs en tydlig markering från staten på vad man vill med dessa styrelser. Permanentas styrelser som förslaget ligger (Ds 2003:46) innebär det för kommunen en ökad aktivitetsgrad i form av stöd och utvärdering. Det är också en ekonomisk kostnad för kommunen i form av arvode för ledamöterna och utökat arbete för de tjänstemän som är knutna till denna verksamhet. Införs obligatoriska inflytanderåd i skolorna kommer det att medföra nya uppgifter för den kommunala förvaltningen i form av stöd, utveckling och utvärdering av dessa råd.

Kommunikation

Införandet av styrelser ska bidra med positiva effekter för den lokala demokratin, men svenska studier och min danska studie, liksom flera utländska, visar på att det är flera problem med styrelser. Ett problem ligger i att det är svårigheter med kommunikationen till övriga föräldrar vid skolan. Skolor har kontaktföräldrar i varje elevgrupp men det framkommer att kon-

taktföräldrarnas roll behöver förstärkas. Eleverna har svårt att komma till sin rätt i styrelsearbetet. Det är också problem med att aktivera övriga medborgare i kommunen, som kan ha ett intresse av att vara delaktiga i de kommunala skolornas verksamhet.

Kommunikation mellan styrelsen, skolan och övriga föräldrar är av avgörande betydelse för styrelsens verksamhet. Rektor har i det avseendet en nyckelroll. Licentiatavhandlingen och de båda artiklarna ger exempel på att förhållandet mellan styrelsens ordförande och rektor betyder mycket för styrelsens verksamhet. Likaså graden av samverkan mellan de involverade aktörerna i styrelsen.

Partnerskap

Partnerskap är ett intressant område att studera när det gäller lokala styrelser. I den internationella forskningslitteraturen används uttrycket partnerskap oftare än i den svenska, och står för att parterna samarbetar. I detta fall handlar partnerskap om balansen mellan föräldrarnas intresse, lärarnas kompetens och rektors makt. Jag anser att de olika partsintressena i många fall inte balanseras tillfredställande, vilket kanske kan spåras i de rådande samhällspolitiska förändringarna, där internationella trender och globalisering påverkar. Den statliga styrningen av skolan har förändrats och påverkats av nyliberala strömningar. Föräldrar ses idag som konsumenter i en marknadsorienterad verksamhet, men de ska i egenskap av att vara ledamöter i styrelsen fatta kollektiva beslut som omfattas av alla föräldrar. Föräldrar ska samtidigt göra individuella val för sina barn. Det finns en komplexitet i detta vilket kan leda till problem. I vissa fall kan det individuella intresset t.o.m. slå emot det kollektiva. Föräldrar får i egenskap av att vara ledamöter i en styrelse möjligheter till att påverka beslut på ett annat sätt än tidigare, men samtidigt är ansvar och befogenheter otydliga, vilket bidrar till en osäkerhet för föräldrar. Det är ett flöde av förändringar som medför osäkerhet om vad som är av betydelse. Denna osäkerhet, menar Ball, uppkommer i att staten styr genom en *"terror of performativity"* vilket innebär att staten verkställer och bestäm-

mer över hur verksamheter ska bedrivas (Ball, 2003, s. 215). Styrningen handlar om vad människor gör och vilka de är. Performance tjänar som mätningar för produktivitet, kvalitet och innehåller befordran eller inspektion. Inom skolan framträder det i form av individuella prestationer, tävling och konkurrens. Ball menar att *performativity* får sociala konsekvenser, som innebär att skolor av taktiska skäl satsar på elever som har främst förutsättningar att prestera: ”*The ethics of competition and performance are very different from the older ethics of professional judgement and co-operation.*” (Ball, 2003, s. 218). Välfärdspolitiken har blivit en politik styrd av marknaden där tävling står i fokus och partnerskap har blivit det nya honörsordet, men vems intressen gynnas i detta partnerskap? Likvärdighet i skolan framhålls fortfarande i Sverige (Utbildningsdepartementet 2002) och istället för tävling och konkurrens i skolan borde (med det målet) styrning i skolan handla om hur en likvärdig skola ska formas.

I licentiatavhandlingen ges exempel på föräldrars osäkerhet om vilket ansvar och vilka befogenheter de har i styrelserna. Lärarna är osäkra i sina roller därför att de känner sig hotade i sin profession. Rektorerne finner en osäkerhet i sin roll, och då menar jag främst i de svenska styrelserna, där rektorerne påpekar den dubbla rollen att dels vara arbetsgivarens och statens förlängda arm, dels vara ledamot i styrelsen. Ett klargörande av vad som ligger på staten, kommunen, rektor och den lokala styrelsen efterlyses av flera inblandade.

I en tid då kommunens resurser till skolans verksamhet minskas får föräldrarna makt, vilket inte underlättar arbetet i styrelserna. Det kan utifrån detta resonemang diskuteras om införandet av lokala styrelser är ”skendemokrati”. Föräldrar ges makt och ansvar utan att veta över vad och utan att ha hela ansvaret för budgeten. I artikel 2, där två danska styrelser studeras, blir det särskilt tydligt. Danmark inför en tvångsmässig lagstiftning med lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan. Vad som kan utläsas av den danska studien är att rektor och lärare är starka parter och driver därför många gånger styrelsens verk-

samhet i den riktning de önskar. Föräldrainflytande i den danska skolan är en paradox. Föräldrar visar ett minskat intresse för inflytande i skolans lokala styrelser, när staten med lagstiftning stärker det.

Resultat i relation till internationell forskning

I den internationella forskningen om lokala styrelser med föräldramajoritet kan jag konstatera att det finns forskning som har betydelse för förståelsen av svenska styrelser. Många av de utländska forskarna är överens om att införandet av styrelser har att göra med att det skett en förskjutning från en välfärdspolitik till en mer marknadsanpassad politisk styrning. Det finns i många länder en nyliberal politik där individualism och partnerskap har fått en framträdande plats. Det visar sig att det är svårt att balansera de olika partsintressena i detta partnerskap. Den nya aktiva föräldrarollen ska inte begränsa lärarnas professionalism eller rektors ledarskap. Det är en otydlig styrning som resulterar i en osäkerhet bland aktörerna i styrelsen. En del forskare är tveksamma till styrelser och menar att det är fel att låta skolan styras av lekmannavalda föräldrar. Men det finns också forskare som menar att styrelserna oftast fungerar som ett forum för diskussion, information och rådgivning, vilket antyder att styrelserna inte utnyttjar sina befogenheter. Det goda partnerskapet finns det sällan exempel på.

I de länder jag har studerat finns en officiell uppfattning om föräldrars viktiga roll för att förbättra utbildningen för sina barn. Men, istället för att öka föräldrarnas inflytande över skolan kan effekten av införandet av styrelser bli större skillnader mellan grupper än tidigare. Det har att göra med att föräldrar inte är en homogen grupp (David, 2003, Ravn 2005). Sociala, kulturella och ekonomiska villkor påverkar föräldrarnas aktivitetsgrad. I detta sammanhang blir inklusion och exklusion tydligt, vilket visar sig genom att styrelserna inkluderar eller exkluderar vissa grupper av föräldrar från deltagande. Genom lagstiftningen om lokala styrelser öppnas en risk eller möjlighet för ökade skillnader mellan skolor som har respektive inte har denna typ av styrelse, menar en del forskare.

Det statliga införandet av lokala styrelser i skolan är komplext. Problemet visar det sig genom det svaga intresset för denna form, vilket kan ha att göra med att staten bestämmer, d.v.s. inför och reglerar denna verksamhet. Föräldrar anser att de inte har tid eller anser att de inte får inflytande i dessa styrelser. Genom att relatera till den internationella forskningen inom detta fält har jag bidragit till att vidga perspektivet på lokala styrelser och det är därför viktigt att väga in denna i den framtida svenska forskningen om lokala styrelser i skolan. Denna studie kan ses som ett exempel där lokala styrelser ger ett perspektiv på interaktion mellan internationell, nationell och lokal nivå. Den ger också viktiga insikter om på vilket sätt lagstiftningen medverkar till att ett mycket stort ansvar ges till de lokala aktörerna.

Framtida forskning

Utbildningspolitiken förändras i en nyliberal riktning i flera länder. Det internationella perspektivet är ofrånkomligt i den framtida forskningen på området. Detta beror inte bara på EU:s alltmer likartade skolpolitik, utan också på allmänna effekter av globaliseringspolitik. Den komparativa forskningen är därför nödvändig och värdefull. Exklusion av individer eller grupper och skillnader mellan skolor avseende resultat, är förhållanden som kan påverka och påverkas av lokala styrelser. Demokratifrågan, medborgarskapets innebörd, makt och avsaknad av makt är grundläggande villkor för lokala styrelser. Det finns en mängd områden som behöver synliggöras och därför skulle det vara intressant att göra en större internationell studie. I den studien skulle det också vara av intresse att studera representativiteten i styrelserna, t.ex. avseende social inklusion och social exklusion.

En fördjupad uppföljningsstudie av den tidigare studien som ligger till underlag för licentiatavhandlingen skulle vara givande att genomföra. En eventuell förändring över tid skulle då kunna analyseras.

Ett annat viktigt och svårlöst område är partnerskapsfrågan, som gäller hur den eftersträvade balansen mellan parter ska uppnås. Rektor och lärare är de som har utbildats till att bedriva verksamheten i skolan. Införandet av styrelser i varje enskild skola innebär att det kommer in en ny part, nämligen föräldrar, som är både medborgare, samarbetspartner och förälder. Övriga medborgare har också ett legitimt intresse av hur skolan bedrivs. Hur kan deras synpunkter delges den enskilda skolan? Det skulle vara intressant att fördjupa sig i partnerskapsfrågan i detta sammanhang.

I förslag till den nya skollagen ligger att det ska inrättas obligatoriska inflytanderåd. Varje enskild skola får själv organisera inflytanderåden. Inrättas dessa råd skulle det vara av intresse att studera utifrån partnerskapsfrågan, vems intressen som tillvaratas, vilket stöd de får och hur utvärdering av råden sker. Lokala styrelser med föräldramajoritet kanske visar sig vara ett starkare alternativ med avseende på att de är beslutsföra, till skillnad från de nu föreslagna inflytanderåden.

SUMMARY

This doctoral thesis consists of a thesis for a Licentiate degree, (Kristoffersson, 2002. *Föräldrainflytande i grundskolan. En undersökning av nio lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan.* [Parents involvement in compulsory school. A study of nine local boards with parents in majority in compulsory school]) and two articles (Kristoffersson, 2005. *Parental involvement: Parents' new role in Swedish schools.* and Kristoffersson, 2007. *The paradox of parental influence in Danish schools. A Swedish perspective*).

The Swedish school

The previous Swedish school system was strongly centralized at the national state level and during the 1980's an extensive process of decentralization took place, which ended in shifts for control between central and local government for the school. Since 1991 the municipalities have had full responsibility for their school employees. The earlier state run school was developed into a school govern by goals where the municipalities became responsible and now had the possibility to choose their own ways to reach the national goals. Parents' influence in schools was the subject of discussion during the 1980's in several state investigations. The government endeavour has been to increase parents' influence in schools. From the political viewpoint there was also an interest to establish and promote stronger influence among parents. This resulted in the government passing a resolution establishing a pilot scheme involving *Local school boards with an elected parent majority in compulsory school and compulsory special schools.* The trial period started 15 July 1996 and ran until 30 June 2001. This has been extended three times: in 2003, in 2007 and latest in 2008.

The governance is what is called *top-down*. The interest for boards has not come from the schools, nor has it been required by the parents. The long trial period in Sweden indicates that it has been difficult for politicians to come to a decision in this question.

Swedish independent schools have boards where parents are represented. One reason to implement boards in public schools can be to meet the increased attention on independent schools. There is also a political interest in some groups to strengthen the public school, but the interest has been weak from the municipalities to regulate the forms for the pilot scheme. The proposal from the Ministry of Education 2003 stipulates that the boards should be permanent, although optional. This proposal also propose on establishing an obligatory council in each school. The issue is to give the parents collective influence in discussing the school's activity. The principal is responsible for establishing councils and each municipality and each school decides how these councils should function. The difference is that a board makes decisions about the school's activity by the board members and a council discusses with members of the councils.

Aim of the study

In this thesis my interest is mainly governance, management, communication and partnership. The purpose is to describe school boards comprehensively and discuss some education policy behind the implementation of the boards. The purpose is also to see whose interest is in favour in local boards with parents in majority. In this question partnership as a concept is discussed and also how the different parts (parents, pupils, teachers, and principals) come into play within the boards. The changes seen in governance, management, communication and partnership in the education policy are also seen internationally. In fact this made me interested in a closer study about how comparative research can be fruitful to understand the Swedish local school boards.

Method

This thesis has a hermeneutic ground, which means that I try to understand different aspects of the boards in their context. In this case I make critical analyses and discuss these boards from the perspective of a case study method. My study is based on the analyses of the nine local school boards in the first study Kristoffersson (2002). I also use the case study method in the first article, Kristoffersson (2005), where two boards are contrasted. In the second article, Kristoffersson (2007), I shed light on two Danish boards, also using the case study method. In all studies, the data used were collected by interviews, observations, minutes, analyses of documents, participation in board meetings, and school visit observations.

Theoretical framework

The research is built on the frame factor theory, which aids the exploration of connections and relations between factors that affect local school boards. There are some concepts that are chosen within the frame factor theory. Those are: frame factor, governance, management and communication. I use the frame factor theory to conduct a critical analysis to understand various parts of local school boards. What does it mean when responsibilities and rights move from the municipal area to the local school board? What kinds of influences do the economic, social, cultural and political issues of society have on the boards? Those factors are discussed as frame factors. I also looked at local school boards in the light of school governance. What is the intention of the state in governing the schools? Another point to highlight was the school's management, where my interests have been to show, e.g. how the boards and the principals' manage the school.

The reason to more closely examine communication as one of the central concepts has to do with my interest to see whether local boards had any influence or whether they changed the different actors' interests and involvement. An in-depth look at the communication provided the possibility to take part in and

reflect upon the meaning of the new partnership. Interestingly I could also reflect upon relative influence of parents not on the board at the school and other citizens respectively. School matters are of interest for society and therefore they are of importance for all citizens. They must have the possibility to influence the school, not only on the state level, but also on the local municipal level.

Communication

The implementation of a board shall give positive effects for local democracy, but Swedish studies by others and myself, including my Danish study, show that there are many problems in relation to the boards. One is the communication to the parents not on the board. The schools have 'contact parents' in each group of pupils but the 'contact parents' role needs to be clarified. The pupils on the board have difficulties in taking part in the work of the board.

The communication between the board, the school and the parents not on the board is of vital importance for the board's activity. The principal has in this case a key role. The relation between the board's chairperson and the principal is important for the board's activity and quality of the results, as well as the quality of the partnership relations and also for the general collaboration between the involved actors on the board.

Follow-up studies and evaluations of the boards are neglected, even if this matter ought to be put into focus in schools. The school shall be democratic and strive for equality in the society. This is important for the politicians to observe. A local board in compulsory school means that new and possibly greater demands will be placed on the politicians responsible at both local and central levels.

Partnership

Different parts of the board are in many cases not adequately balanced, which can be seen in the context of current political changes in the society, where international trends and globalisa-

tion have an effect. The state governance of schooling has changed over time and been influenced by neo-liberal tendencies. Parents, as the most important part of the board today, are seen as consumers on a market and they should take collective decisions that include all parents. Parents shall at the same time make individual choices for their children. There is a built-in complexity that can lead to problems. In some cases the individual interest can dominate over the collective.

The parents' role as board members can influence decisions in another way than previously. But at the same time the responsibilities and the rights of the board are not clear, which give parents a feeling of uncertainty. The welfare policy has been influenced by politics governing by the market, where competition is the norm. Partnership has become the new prestige word, but whose interest is in favour in this partnership? Equality in schools is still politically emphasized, but in reality competition and individual solutions are increasing in the schools.

The study gives examples of the parents' uncertainty about the responsibilities and rights of the boards. The teachers are uncertain in their role, perhaps as a perceived threat to their professions. The principals sometimes find themselves uncertain in their role. In the Swedish boards, principals are forced to assume two roles; executive and decision-maker. This can lead to a conflict of loyalties. The different responsibilities of the state, of the municipality, of the principal and of the local board, should according the involved board members be clarified.

In many municipalities the school budget has been cut since 1990. In such a situation the parents get power, which complicates the work of the boards. The democratic value in the implementation of local boards has been discussed. Parents get power and responsibility without knowing why and without having total responsibility for the budget.

Two Danish school boards have been studied. Denmark introduced a compulsive legislation in 1990, with local boards that

have parents in majority in compulsory schools. The results of the Danish study point towards parents not being so interested in this form of voluntarily work. School boards in Denmark have not cooperated to strengthen and increase parental influence. The change in governance of schools in 1990 was followed by less interest from parents in being involved in the school collective. Therefore, parental involvement in the Danish school is a paradox. Parents show a weaker interest in the influence in the local school boards, when the state strengthens it through legislation.

Results in relation to international research

International research about local boards with parents in the majority provided me with important research findings to understand the Swedish boards. Many of the international researchers are in agreement that the implementation of boards is related to transferring from welfare politics to a more market-oriented policy. In many countries there is a neo-liberal policy, where individualism and partnership have got a prominent role. It is difficult to balance the different interests in this partnership. These new active roles of parents should not limit the teachers' professionalism or the principals' leadership. The governance is unclear, which results in uncertainty among the actors on the board. Some of the researchers are dubious about the boards and claim that it is wrong to let the school be governed by parents who are laypersons. But there are also researchers who mean that boards often are seen as a forum for discussion, information and consulting. On the other hand this can provide a clue that the board does not exercise its rights. There is seldom an example of the good partnership.

In the countries I have studied there has been an official apprehension about the parents' important role to improve education for their children. But instead of increasing the parents' influence on the school, the effect of implementing school boards can lead to increased differences between pupils and between parents. The background is that parents are not a homogenous group. There are social, cultural and economic conditions that

have an influence on parents' activities. From this point of view inclusion and exclusion can be accelerated or manifested among parents. Through legislation of boards there is an open risk for increased differences between schools having or not having boards, which is a research problem for some of the researchers.

The state implementation of local school boards in Sweden and in many other countries is complex. This can be seen through the weak interest for boards, which also can be linked with the top-down character of the reform. The state decides, introduces and regulates this activity. The parents indicate in many cases that they have no time for work on boards or that they do not have enough influence on those boards. Related to international research in this field I have contributed to broadening the perspective on local school boards. This study can be seen as an example where global, national and local factors interact. I hope to be able to promote future studies in Swedish research about local school boards.

REFERENSER

- Alexander, R., Osborn, M. & Phillips, D. (2000). *Learning from comparing - new directions in comparative educational research*. Vol. 2. Oxford: Symposium Books.
- Almgren, E. (2000). *Föräldrar för inflytande och inflytande för föräldrar: effekter av ett utökat föräldrainsflytande. En utvärdering av försöksverksamheten med lokala styrelser med föräldramajoritet*. Stockholm: Skolverket.
- Ball, S. (2003). The Teacher's Soul and the Terror of Performativity. *Journal of Education Policy*, 18, 2, pp 215-228.
- Ball, S., Goodson, I., & Maguire, M. (2007). *Education, Globalisation and New Times*. London and New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Beare, H. (1993). Different ways of viewing school-site councils: whose paradigm is in use here? In H. Beare & W. L. Boyd (Eds.), *Restructuring Schools: An International Perspective on the Movement to Transform the Control and Performance of Schools*. London: The Falmer Press, pp. 200-217.
- Beattie, N. (1985). *Professional Parents: Parents Participation in Four West European Countries*. London: The Falmer Press.
- Berg, G. (2003a). *Att förstå skolan. En teori om skolan som institution och skolor som organisationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Berg, G. (2003b). Upptäck och erövra frirummet - skolutveckling ett eget ansvar. I G. Berg och H-Å Scherp (Red), *Skolutvecklingens många ansikten*. (Forskning i fokus, 15). Stockholm: Myndigheten för skolutveckling, ss. 65-96.
- Bourdieu, P. (1987). *Kultursociologiska texter. I urval av Donald Broady och Mikael Palme*. Stockholm: Salamander.

- Bourdieu, P. (1989/1996). *The state Nobility: Elite schools in the field of power*. Stanford: Stanford University Press.
- Boylan, C. R. (2005). Training Needs of Rural School Councils Members. *The Australian Educational Researcher*, 32, 2, pp. 49 - 63.
- Bush, T. & Gamage, D. (2001) Models of self-governance in schools: Australia and United Kingdom. *The International Journal of Educational Management*, 15, 1, pp. 39 - 44.
- Carver, J (2000) Remaking Governance: The Creator of 'Policy Governance' Challenges School Boards to Change. *American School Board*, 187, 3, pp. 26-30.
- Chicago's Local School Councils. What the Research Says*. (2002). Chicago: Designs for Change. www.designsforchange.org 2007-02-25.
- Colnerud, G., Granström, K., & Zetterholm Ankarstrand, I. (2001). *Lokala styrelser med föräldramajoritet - inflytande på riktigt eller låtsas?* Rapport 2001:3. Centrum för kommunstrategiska studier. Linköping: Linköpings universitet.
- Crozier, G. (2000). *Parents and Schools. Partners or Protagonists?* Oakhill: Trentham Books.
- Dahllöf, U. (1967). *Skoldifferentiering och undervisningsförlopp*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Dahllöf, U. (1999). Det tidiga ramfaktorteoretiska tänkandet. En tillbakablick. *Pedagogisk forskning*, 4, 1, ss. 5-29.
- David, M. (2003). Minding the Gaps Between Family, Home and School: Pushy or Pressurised Mummies? In Castelli, S., Mendel, M and Ravn, B (Eds). *School, Family and Community Partnership in a World of Differences and Changes*. University of Gdansk, pp. 75-88.
- DfEE, (2000). *Guidance: Roles of Governing Bodies and Headteachers*. London: HMSO.
- Ds. 2001:34. *Ökade möjligheter till brukarinflytande*. Stockholm: Justitiedepartementet och Fritzes.

- Ds. 2003:46. *Var-dags-inflytande i förskola, skola och vuxenutbildning*. Stockholm: Fritzes.
- Duit, A. & Möller, T. (1997). *Demokrati på prov - Erfarenheter av försöksverksamhet med föräldrastyrda skolor*. Stockholm: Skolverket.
- Englund, T. (1994). Utbildning som "public good" eller "private good" - svensk skola i omvandling? I H. Andersson, K. Jordheim, I. Nilsson & Skovgaard-Petersen, V. (Red.), *Kampen om lärohusen. Studier kring statsmakt och föräldrarätt i nordisk skolutveckling*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International AB, ss. 123 - 150.
- Englund, T. (1996). *Utbildningspolitiskt systemskifte*. Stockholm: HLS förlag.
- Epstein, J. (2001) *School, Family and Community Partnerships – Preparing Educators and Improving Schools*. Colorado: Westview Press.
- Erikson, L. (2004). *Föräldrar och skola*. Akademisk avhandling. Pedagogiska institutionen. Örebro: Örebro universitet.
- Farrell, C. (2005). Governance in the UK Public Sector: the Involvement of the Governing Board. *Public Administration*, 83, 1, pp. 89-110.
- Farrell, C., & Jones, J. (2000). Evaluating stakeholder participation in public services - parents and schools. *The Policy Press*, 28, 2, pp. 251-262.
- Fine, M. (1993). [Ap]parent involvement: reflections on parent, power and urban public schools. *Teachers College Record*, 94, 4, pp. 682-710.
- Floris, T. & Bidsted, C. (1998). *Bestyrelser ved skolen og gymnasiet - flerdimensional indflydelse*. København: AKG Forlaget.
- Franklin, B. M., Bloch, M. & Popkewitz, T. (2004). *Educational Partnerships and the State: The Paradoxes of Governing Schools, Children and Families*. New York: Palgrave MaxMillan.

- Golby, J. (2005). VICCSO Research Project School Councils in Victoria 2004. *Schoolbell*, 59,1, pp, 3 -11.
- Goodman, R. H., Fulbright, L. & Zimmerman, W. G. (1997). *Getting there from here: School boards - superintendent collaboration: Creating a school governance team capable of raising student achievement*. Arlington, VA: Educational Research Service & New England School Development Council.
- Goodman, R.H. & Zimmerman, W. G. (2000). *Thinking differently: Recommendations for 21st century school board/superintendent leadership, governance and team teamwork for high student achievement*. Arlington, VA: Educational Research Service.
- Hansen, K. (2000). ”Politikerne mellem 'central styrning' og 'samstyrning'. Jagten på en ny demokratisk rolle”. In H. Bang, A. Dreyer & J. Hoff (Red.), *Demokrati fra neden. Casestudies fra en dansk kommune*. København: Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.
- Howell, W. (2005). *Besieged. School Boards and the Future of Education Politics*. Washington: The Bookings Institution.
- Höök, J. (2000). *Intern kommunal kompetensfördelning*. Akademisk avhandling. Juridiska institutionen, Uppsala: Uppsala universitet.
- Jarl, M. (2004). *En skola i demokrati? Föräldrarna, kommunen och dialogen*. Akademisk avhandling. Statsvetenskapliga institutionen. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Karlsson, O. (1996). *Att utvärdera - mot vad?* Stockholm: HLS Förlag.
- Katz, M., Fine, M. & S, Shipps (1997). Poking Around: Outsiders View Chicago Reform School. *Teachers College Record*, 99, 1, pp.117-157.
- Kristensen, N. (1998). *Skolbestyrelser og demokratisk deltagelsestøvet's fortælling*. Akademisk avhandling. København: Jurist og økonomiforbundets Forlag.

- Kristoffersson, M. (1999). *Lokala styrelser med föräldramajoritet - en ny möjlighet för skolutveckling? En undersökning av nio lokala styrelser i grundskolan*. Stockholm: Skolverket.
- Kristoffersson, M. (2002). *Föräldrainsflytande i grundskolan. En undersökning av nio lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan*. Licentiatavhandling. Pedagogiska institutionen. Umeå: Umeå universitet.
- Kristoffersson, M. (2005). Parental involvement: Parents' new role in Swedish schools. In G. Weiner (Ed.), *Social Inclusion and Exclusion, and Social Justice in Education*. Linz: Universitätsverlag Rudolf Trauner. Schriften der Pädagogischen Akademie des Bundes in Oberösterreich. 29, pp. 163-176.
- Kristoffersson, M. (2007). The paradox of parental influence in Danish schools. A Swedish perspective. In H. Phtiaka and S. Symeonidou (Eds), *International Journal about Parents in Education*. Nicosia: University of Cyprus. 1, 0, pp.124-131. <http://www.ernape.net/ejournal/index.php/IJPE>
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Land, D. (2002). Local School Boards Under Review: Their Role and Effectiveness in Relation to Students' Academic Achievement. *Review of Educational Research*, 72, 2, pp. 229-278.
- Lindensjö, B. & Lundgren, U. P. (2000). *Utbildningsreformer och politisk styrning*. Stockholm: Högskolan för lärarutbildning i Stockholm.
- Lpf 94 *Läroplanen för de frivilliga skolformerna*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Lpo 94 *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Lundgren, U. P. (1972). *Frame factors and the teaching process. A contribution to curriculum theory and research on teaching*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

- Lundgren, U. P. (1999). Ramfaktorteori och praktisk utbildningsplanering. *Pedagogisk forskning*, 4, 1, ss. 31- 41.
- Mc Adams, D. R. (2000) *Fighting to save our urban schools ... and winning: Lessons from Houston*. New York: Teachers College Press.
- Merriam, S. B. (1988). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Morris, W. (2004). The vision for school councils in the 70's and 80's. *Schoolbell*, 58,1, pp. 3-8.
- Nilsson, I. (2002). *Fristående skolor – internationell forskning 1985-2000*. Stockholm: Skolverket.
- Petersson, O. (1998). *Demokrati och medborgarmakt*. Stockholm: SNS Studieförbundet Näringsliv och Samhälle.
- Petersson, O., Westholm, A. & Blomberg, G. (1989) *Medborgarnas makt*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.
- Prestine, N. A. (1991). Political system theory as an explanatory paradigm for teacher education reform. *American Educational Research Journal*, 28, 2, pp. 237-274.
- Prop. 1988/89:4. *Skolans utveckling och styrning*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Prop. 1995/96:157. *Lokala styrelser med föräldramajoritet inom grundskolan och den obligatoriska särskolan*. Stockholm: Liber.
- Ravn, B. (2005). An Ambiguous Relationship: Challenges and Controversies in the field of Family-School-Community Partnership. Questioning the discourse of partnership. In Martinez-Gonsáles, R., Henar Pérez-Herro, M., and Podri-guez – Ruiz, B.(Eds.), *Family - School - Community Partnerships Merging into Social Development*. Oviedo: Grupo SM, Publica. pp. 453-475.

- Ritchey, E. (1998). *Föräldrar i skolan - är det nåt att ha? En beskrivning av hur det gick till när ett antal skolor bestämde sig för att inrätta lokala skolor med föräldramajoritet*. Stockholm: Skolverket.
- Robinson, W. & Ward, L. (2005) Lay governance of New Zealand's schools: An educational, democratic or managerialist activity? *Journal of Educational Administration*, 43, 2, pp. 170-183.
- Rönnerman, K. (1994). *Lärarinnor utvecklar sin praktik. En studie av åtta utvecklingsarbeten på lågstadiet*. Akademisk avhandling. Pedagogiska institutionen. Umeå: Umeå universitet.
- Sannerstedt, A. (2002). Implementering - hur politiska beslut genomförs i praktiken. I B. Rothstein (red) *Politik som organisation. Förvaltningspolitikens grundproblem*. Tredje upplagan. Stockholm: SNS Förlag. ss. 18 - 48.
- Segerholm, C. (1998). *Att förändra barnomsorgen. En analys av en statlig satsning på lokalt utvecklingsarbete*. Akademisk avhandling. Pedagogiska institutionen. Umeå: Umeå universitet.
- SFS. (1994:1194). *Lag om ändring i kommunallagen (1991:900)*. Stockholm: Fritzes.
- SFS. (1996:605). *Förordning om försöksverksamhet med lokala styrelser inom grundskolan och den obligatoriska särskolan*. Stockholm: Fritzes.
- SFS. (1997:643). *Förordningen om ändring i förordningen (1996: 605) om försöksverksamheten med lokala styrelser inom grundskolan och den obligatoriska särskolan*. Stockholm: Fakta Info Direkt AB.
- SFS. (1998:749). *Förordningen om ändring i förordningen (1996: 605) om försöksverksamheten med lokala styrelser inom grundskolan och den obligatoriska särskolan*. Stockholm: Fakta Info Direkt AB.

- SFS. (2001:176). *Förordning om fortsatt giltighet av förordningen (1996: 605) om försöksverksamheten med lokala styrelser inom grundskolan och den obligatoriska särskolan*. Stockholm: Fakta Info Direkt AB.
- SFS. (2002:554). *Förordningen om ändring i förordningen (1996: 605) om försöksverksamheten med lokala styrelser inom grundskolan och den obligatoriska särskolan*. Stockholm: Thomson Fakta AB.
- SFS. (2002:1164). *Förordningen om ändring i förordningen (1996: 605) om försöksverksamheten med lokala styrelser inom grundskolan och den obligatoriska särskolan*. Stockholm: Thomson Fakta AB.
- SFS. (2003:94). *Förordning om fortsatt giltighet av förordningen (1996: 605) om försöksverksamheten med lokala styrelser inom grundskolan och den obligatoriska särskolan*. Stockholm: Thomson Fakta AB.
- SFS. (2006:1082). *Förordningen om ändring i förordningen (1996: 605) om försöksverksamheten med lokala styrelser inom grundskolan och den obligatoriska särskolan*. Stockholm: Thomson Fakta AB.
- SFS. (2007:302) *Förordning om fortsatt giltighet av förordningen (1996: 605) om försöksverksamheten med lokala styrelser inom grundskolan och den obligatoriska särskolan*. Stockholm: Thomson Fakta AB.
- Skolverket. (2001). *Fem år av försöksverksamhet med lokala styrelser med föräldramajoritet. En sammanfattning av förutsättningarna för och erfarenheterna av lokala styrelser och en summering av gjorda utvärderingar*. (Dnr 2000:615). Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2003). *Valfrihet och dess effekter inom skolområdet*. Stockholm: Skolverket.
- SOU 1985:30. *Skola för delaktighet*. Betänkande från 1983 års demokratiberedning. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

- SOU 1995:105. *Försöksverksamhet med lokala styrelser med föräldramajoritet inom grundskolan och den obligatoriska särskolan. Ändrade* (1996:605), (1997:643) och (1998:749). Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- SOU 1995:103. *Föräldrar i självförvaltande skolor. Delbetänkande av skolkommittén*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- SOU 2004:116. *Skolans ledningsstruktur. Om styrning och ledning i skolan*. Stockholm: Fritzes.
- Stake, R. (1995). *The art and the craft of case studies*. Thousand oaks, London and New Delhi: SAGE Publications.
- Starrin, B. & Svensson, P.-G. (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Statskontoret (2002). *Lokala styrelser och andra brukarorgan: en studie av brukarinflytande i skolan*. Rapport (2002:14). Stockholm: Statskontoret.
- Svensson, N.-E. (1962). *Ability grouping and scholastic achievement*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Sørensen, E. (1995). *Democracy and Regulation in Institutions of Public Governance*. Akademisk avhandling. København: Institut för Statskundskab.
- Sørensen, E. (1998). New forms of democratic empowerment: Introducing user influence in the primary school system in Denmark. *Statvetenskaplig tidskrift*, 101, 2, ss. 129-143.
- Sørensen, E. (1999). Medborgarmagt i offentlig verksamhet - det danska exemplet. I *Demokrati och medborgarskap*. SOU 1999:77, ss. 49 - 61. Stockholm: Fritzes.
- Utbildningsdepartementet (2002). *Lärande ledare - ledarskap för dagens och framtidens skola. Utbildningsdepartementets skriftserie*, rapport 4. Stockholm: Bulls tryckeri AB.
- van Zanten, A. (2002). Educational change and new cleavages between head teachers, teachers and parents. Global and local perspectives on the French case. *Journal of Education Policy*, 17, 3, pp. 289-304.

- Vetenskapsrådet (2005). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se> 2007-10-02.
- Whitty, G., Power, S., & Halpin, D. (1998). *Devolution and choice in education: the school, the state and the market*. Buckingham: Open University Press.
- Wilson, J. (2004). From participatory democracy to managerialism, marketisation and budget cuts. *Schoolbell*, 58, 1, pp. 9-11.
- Vincent, C. (2000). *Including Parents? Education, Citizenship and Parental Agency*. Buckingham: Open University Press
- Wylie, C. (1999). *Ten years on: How schools view educational reform*. Wellington: New Zealand Councils for Education Research.
- Zetterholm Ankarstrand, I. (2002). *Föräldramakt på riktigt eller låtsas?* Licentiatavhandling. Institutionen för beteendevetenskap. Linköping: Linköpings universitet.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research. Design and methods*. Thousand Oaks, London and New Delhi: SAGE Publication.
- Ödman, P. J. (1979). *Tolkning, förståelse, vetande: hermeneutik i teori och praktik*. Stockholm: Almqvist & Wiksells Förlag AB.

DEL 2

Licentiatavhandling

Kristoffersson, M. (2002). *Föräldrainflytande i grundskolan. En undersökning av nio lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan*. Nr 17. Pedagogiska institutionen. Umeå universitet.
http://www.pedag.umu.se/personal/kristoffersson_m/index.htm

Artikel 1

Kristoffersson, M. (2005). Parental involvement: Parents' new role in Swedish schools. Published in G. Weiner (Ed.), *Social Inclusion and Exclusion, and Social Justice in Education*. Linz: Universitätsverlag Rudolf Trauner. Schriften der Pädagogischen Akademie des Bundes in Oberösterreich, 29, pp. 163-176.

Artikeln publiceras med tillåtelse i denna avhandling.

Artikel 2

Kristoffersson, M. (2007). The paradox of parental influence in Danish schools. A Swedish perspective. Published in H. Phtiaka and S. Symeonidou (Eds), *International Journal about Parents in Education*. Nicosia: University of Cyprus. 1, 0, pp. 124-131.
<http://www.ernape.net/ejournal/index.php/IJPE>

Artikeln publiceras med tillåtelse i denna avhandling.

PARENTAL INVOLVEMENT: PARENTS' NEW ROLE IN SWEDISH SCHOOLS

Margaretha Kristofferson, Umeå University, Sweden

Abstract

Parental involvement in Swedish schools has been a focus of political debate during the past twenty years. Official state-level documents emphasize the importance of parents in strengthening democracy and there are municipality guidelines, which attempt to increase parental influence in schools. This article combines a national and local viewpoint to study the effects of parental involvement from a short-term historical perspective, particularly after 1980. The first part examines a shift in policy and practice. The purpose is to describe the policy effects on the relationship between principals, teachers and parents. The second part focuses on local compulsory school boards with parents in the majority, where the purpose is to discuss a pilot scheme for such school boards. In common with other countries influenced by neo-liberal thinking about 'marketisation' and 'choice', Sweden has experimented with parental influence, such as in school boards. This article provides the national background to that experimentation and concludes that in the current Swedish context, such agencies are weak sources of 'parent power'.

Introduction

In this article, I discuss two aspects of parental involvement in schools in the context of changes in policies and practice. First, why has it become important to seek the participation of parents in po-

litical debate and in school life today? What impact do social trends, labour market, and neo-liberalism have on this debate? Second, with data from an empirical study, I illustrate what implementation can look like in local compulsory school boards where parents are in the majority. I offer two examples from the pilot scheme. A local school board in this context is a committee that includes parents, employees (teachers, caretakers, cleaners) and principals.

Parents have a new active role in Swedish schools today. Parents can choose the school for their children and can participate in school activities. Local school boards with parents in the majority indicate that parents' influence is likely to increase. But the boards' rights and responsibilities are not clearly assigned, and parents on the board cannot represent all parents or other citizens. There is also a lack of communication with parents, employees and other citizens not on the board. Social inclusion and exclusion can be discussed in this respect. Which parents are represented on the board and what possibilities do other citizens have who also pay taxes, to take part in the board's work?

The previous Swedish school system was strongly centralized at the national state level. During the 1980s an extensive process of decentralization took place which increased in pace towards the end of the decade. It was also a period of increased public critique towards the growing bureaucracy of the welfare state (Kallós and Nilsson, 1995; Duit and Möller, 1997). A renewal of the public sector was called for, a key purpose of which was to make better use of economic resources. A claimed intention of politicians was to give citizens using municipality services the opportunity to influence their quality and also to become involved in decision-making, such as that in the school (Kristoffersson, 2002).

Parental involvement in schools was the subject of lively discussion during the 1980s, and was taken up in several government investigations (SOU 1985:30; Prop. 1988/89:4). The stated ambition of the government was to establish and promote stronger influence among parents. After 1980, shifts in control between central and local government fundamentally changed the form of Swedish governance in many areas. This change also became visible in a number of decisions concerning schools (Ds 1991:18). For example, rights to make decisions were delegated to local authorities, which means that they have the main responsibility for the school, e.g. for school develop-

ment and for employees. These changes contributed to a transfer of decision-making powers and responsibilities from the state to the municipality and local schools. This shift is also evident in other countries e.g. Canada, USA, New Zealand, Australia, as well as in Europe (David, 2001). Andersson and Nilsson (2000) point out that these changes have produced a new situation for the school:

On one hand, the local school (and the local municipality) has got reinforced responsibility for the performance and economy of the school; on the other hand, supranational or global ideologies and interests influence the activities in the school (ibid, p.159).

Politicians' expectations are also that local school boards should contribute to increased participation in school issues and have a positive effect on local democracy. When scrutinising politicians' arguments one can see that they seem to be influenced by ideas of 'participant democracy' where citizens' discussions and decision-making have a central role for democracy (Gutmann and Thompson, 1996). Citizens are said thereby to gain increased knowledge and acquire an increased interest in policy. A problem which can arise in practice, however, is the limitations relating to the size of the active group.

Since the 1990s in Sweden, the school has had greater freedom to organize 'school life'. Parental influence can be seen in different forms of involvement between home and school. The creation of local school boards was one way of increasing parental involvement, with the board taking over some responsibilities hitherto held by the principals. A pilot scheme was proposed which started in June 1996 (SOU 1995:105, 1996:605; changed 1997:643 and 1998:749).

School boards with parents in the majority may be seen as similar to other forms of parental influence, e.g. choice of school within and outside the public system (Prop. 1991/92:95). According to studies carried out by the National Agency for Education, freedom of choice can be applied in many different ways. One factor that apparently influences students and parents' is the degree to which local authorities choose to communicate the opportunities and resources that are available. Parents' level of education is also a significant factor affecting how and to what extent available choices are utilized. Thus parents with more academic backgrounds predominate among those who want to choose for their children a school other than the most

local (Skolverket, 2003:2). Parents with such academic backgrounds choose independent schools more often, while parents educated mainly to public school level primarily choose municipal schools for their children (Damgren, 2001). The former are also more positive towards ideas of freedom of choice. Bourdieu (1989/1996) draws attention to the fact that the school system advantages the children of parents with more academic backgrounds. Significantly, therefore, educational level has emerged as an important indicator of parental activity on the boards.

From 1985 until the present, the number of independent schools in Sweden has increased (528 out of a total of 5109 schools). The number of pupils attending such schools has also increased - from one per cent in the academic year 1998/99 to 5 % in 2002/03 (Skolverket, 2003:2). There has also been a parallel shift during the 1990s in Swedish school policy towards market relations, competition and individualism (see Berg, 1999 and Nilsson, 2002). According to Nilsson (2002) neo-liberal ideology is influential in Sweden, as expressed for example in parental choice of schools. However, so far, relatively few parents have used this freedom of choice. Perhaps local public school boards with parents in the majority can be seen as a response to a perceived threat from the independent school sector. What is needed, it could be argued, is a space for parental engagement and direct influence in the public school.

Increased parental influence and involvement are linked to important social changes (David, 2001) where the school is a part of wider society. It is against this background that the debate concerning parental involvement must be viewed. For example, David (2001) writes that in Britain:

Educational policy has been reconstructed through both Conservative and New Labour administrations so that notions of parental choice and involvement have become far more critical to the provision of education [and the important issue for New Labour has been] the interweaving of the concept of parental involvement with that of parental choice (ibid, pp. 225-226).

Similar tendencies can be observed in Sweden. Parental involvement, parental choice and marketisation of schooling have strong political support and are being linked to ideas about social inclusion and exclusion in Swedish society. However, as we have seen, parents' social positions are different, which also affects their engagement in schools and their interest in school choice.

Parental Involvement: an overview of official documentation

In the four decades between 1940 and 1980, a number of reforms were carried out of Swedish education (see official documentary sources such as SOU. 1946:31; SOU 1974:53; SOU 1980:21; SOU 1985:30, and also Berg, 1999; Lundgren, 1997 and Nilsson, 1997). Several national committees considered parents' increased involvement and influence in schools. The discussions held and the reports from these committees, stressed the importance of schools taking the initiative in establishing contacts with parents. Despite this, in the mid 1990s the school remained an area where parents thought they had least possibility of influencing practice (Petersson et al, 1998).

In 1996, the possibility for parents to take an active part in the school increased markedly. The committee, Parents in Self-Administered Schools (SOU 1995:103) proposed the implementation of local school boards in line with the objectives of the school curriculum (Lpo 94). This proposal led to the government's decision in the same year that local compulsory school boards with parents in the majority should become part of a pilot scheme lasting for five years, until June 2001. Schools with an interest in establishing such a board needed to inform the municipal council, which was responsible for the decision to set up the board. A municipality that established one or more local school boards in turn needed to report to the National Agency of Education which was required to follow up the pilot scheme's progress, and to evaluate and approve the activity.

A local board could be set up for a whole school or for one school level in a municipality. The board has the right to make decisions on matters that lie with the municipal executive committee, or with the principal via regulation of the curriculum (Lpo 94). Each school draws up a set of procedural rules that are approved by the political committee responsible for education in the municipality although the rules may vary according to the wishes of the municipality or the school, depending on the committee's decision. The establishment of a local board means that the municipality education committee must hand over a certain amount of responsibility and decision-making, but nevertheless retains overall control. The local board in turn is legally obliged to act in accordance with school regulations and curriculum.

The National Agency of Education has been evaluating the pilot scheme continuously since it began and has produced five reports

between 1996 and 2001, the main conclusion being that parental interest in participation has not been high. In June 2003, 225 out of a possible 5100 compulsory schools (or about 5 %) agreed to participate in the pilot scheme (Skolverket 2003:2). One explanation for this low take up is that the pilot scheme was established on the initiative of the government rather than by parents. Another is that schools have other schemes involving parental collaboration and are not particularly interested in the idea of local school boards. Significantly, the evaluation showed that schools lack information about local school boards generally.

In March 2001 the trial period was extended to the end of June 2003, and then extended again until the end of June 2007, giving a total trial period of eleven years. The government also stated in the financial bill that the pilot scheme should become permanent and parents should be in the majority on all local compulsory school boards (Regeringens budgetproposition 2002/3:15), as well as other forms of pupil and parental influence in school being made available.

Two Cases of Local School Boards with Parents in the Majority

Here I offer two examples of how local compulsory school boards have been organised and work. These examples are taken from my data collection concerning nine local school boards carried out in 1999 (Kristoffersson, 2002). The intention is to place parent-majority boards in context and show how they are shaped by the prevailing circumstances. The schools in my sample were selected as examples of the variety of schools involved in the pilot in order to illustrate the work of the boards. Data were collected by means of document analysis, interviews with local authority administrators, parents, teachers, pupils and principals; participation in board meetings; and school visit observations.

In this article the following areas are investigated: What responsibilities and genuine rights do the local boards have? To what extent do participation, democracy and collaboration exist within each local board? What is the school principal's role on the board? How do the various interests make themselves heard in the board's work? And finally, what form does the evaluation and follow-up of this pilot scheme take?

C-School

C-School was built in 1978 and is situated outside a small city in the northern part of Sweden, close to forest and a lake. The children are drawn from the surrounding areas with a third from the sparsely populated countryside. There are 80 employees (teachers, caretakers and cleaners) and 670 pupils: classes 1- 5 (350 pupils) and classes 6 - 9 (320 pupils). The board has existed since 1995 and was the first established in the municipality although today there are seven municipal school boards. C-school has 22 members of the board (nine male and thirteen female), of whom ten are parents, eight are employees (all of them teachers), three are pupils plus the principal. The chair of the board is female and a parent, and the secretary, a female parent has a mandated period of one year. The reason for the relatively large number of board members is that it enables all work-teams in the school to be represented. The board meets once a month excepting June and July, usually from 6 to 9 (or later) in the evening. The meetings are generally well attended. Information from the meetings goes to parents and staff, and minutes go every month to the municipality. During the pilot period the principal has changed once, with the current principal having been involved since 1998.

Comments

All the board members interviewed expressed dissatisfaction with the work of the school board. For example, the parents and principal were unclear about their rights and responsibilities, and there was a lack of confidence in and dissatisfaction among, municipality administrators and board members. This was characterised by lack of support and feedback to the local board from the municipality administrators.

Many of those interviewed considered there to be too many board members, which contributed to difficulties in running board meetings. Nevertheless, many of the interviewed parents acknowledged that there had been wider participation in school activities. Parents seemed pleased with the existence of a board; but those not on the board claimed to feel excluded and have little knowledge about the content of board meetings. The principal seemed positive about the board, but was himself the target of dissatisfaction on the part of board members because of his perceived failure to collaborate. The principal was viewed as not following the approved rules, resulting in demands of board members for the principal to leave the school, which he did in Spring, 2002.

F-School

F-School was built in 1894 and is the oldest in the municipality. It is situated in the centre of the city and has 360 pupils altogether, distributed between four pre-school groups and classes 1-6. The school has 38 teaching and non-teaching staff. Earlier there had been a collaboration group with parents and an active Home and School Association which now no longer exist. The board has been in existence since Spring, 1998. A change of principal took place in the Autumn of 1998. The current principal seemed positive towards the board, arguing that all schools in the municipality should have this kind of governance. However, the municipality has only one other school with a local school board. F-school board has 11 members; six parents, four employees and the principal. Also in attendance is a politician, who has speaking but not voting rights. The chair of the board is male and the secretary, the female principal. Meetings of the board are held every month between 6.00 and 8.00 (or later) in the evening and are generally well attended.

Comments

Members displayed considerable satisfaction with this board. All involved saw the board as a positive and important way to govern the school. Though they expressed interest in the idea of governance, many were unsure about their rights and responsibilities. There also seemed to be a lack of communication with parents outside the board and difficulty in persuading parents more generally to engage with the work of the school.

The administrators in the local municipality were also positive about and supportive of the board, suggesting that parental involvement would increase through this form of governance. While the municipality seemed to work actively with schools in order to start local boards, failure to attend meetings by the appointed politician was negatively regarded by board members.

The principal also expressed satisfaction with the board, working closely with the chair which she viewed as important. She argued that parents are an important resource and also an important means of support for the school. The principal had therefore tried in the board meetings, to promote discussion and information about the school. Despite the fact that the role of the principal has changed, with power transferred from the principal to the board, the inter-

viewed parents claimed not to know their rights and responsibilities as board members. In the working plan, for example, the board had taken over responsibility for the budget but this did not happen in practice. Also according to the principal, the board's general rights and responsibilities remained unclear. Dialogue and collaboration with the principal were judged as satisfactory by the parents but it was suggested that there should be more delegation of tasks to parents and employees (teachers, caretakers and cleaners) outside the board.

The teachers suggested that much work remains to be done to make the board a success. Procedures needed to be agreed upon and it was not at all clear which problems the board would be able to solve. This process takes time, they argued. Nevertheless, the teachers claimed that the board had already created a more open situation in the school with increased dialogue between parents and teachers.

Conclusion

As already noted, parents have a new and active role in Swedish schools today. They can choose the school for their children and can participate in much of the work of the school. The phenomenon of local school boards with parents in the majority suggest increased influence of parents. In this paper, I have presented two cases where parents are in the majority on the school board. They show how parental involvement may or may not be pursued and enacted. The two cases indicate that parents are unsure of their rights and responsibilities on the board, largely because roles within the board have not been clearly assigned. There needs to be a better clarification of duties and rights, and clear guidelines about who makes which decisions - the municipality, the local school board, or the principal.

The establishment of local school boards with parents in the majority has meant that the right to make decisions, previously the prerogative of the school principal and municipality's political committee, has been transferred to the board, at least partly. Since parents are in the majority they now occupy positions of power in their respective boards which means that they can decide on matters concerning the local plan of work, distribution of hours, budget resources etc. However the predominance of the parental point of view also has disadvantages. For example, whose concerns will be dealt with? Can agreement be reached on common policy? How important is

it to communicate with parents not on the boards etc? Evaluations show, for instance, that few immigrant parents are represented on the boards (Skolverket, 2001). How then can the boards act to encourage social inclusion? In F-school, which has parents with an immigrant background, this lack of representation is acknowledged and the school emphasises trying to get immigrant parents to stand as candidates for places on the board.

Additionally, the shift in power resulting from the creation of local boards can give rise to problems for the municipality, whose task it is to exercise control over the running of schools, as required by the law and authorities. Schools cannot only be seen as of interest to pupils and parents affected by their activities, but are primarily the concern of all citizens. This societal interest might be in opposition to the interests of the local board. Disadvantages of this transfer of power also include that state regulations may not be fully observed. Thus new and possibly greater demands will be placed on politicians and administrators at both local and central level, to ensure that such negative effects do not occur.

All members interviewed felt that there had been increased participation in the activities of their schools and that partnerships had developed. But it was also recognised that many parents are not on the board and may feel excluded, or have little knowledge of, or interest in, the board's work. Communication was discussed as something both schools want to improve. The study also suggests a risk that the work of the boards may take place in isolation given the apparent lack of communication with parents and employees outside the board. Moreover, the level of collaboration between principal and chair of the board clearly affects the board's work. F-school appeared to have 'good' relations between the principal and the chair of the board, perhaps the reason why members of this board seemed more satisfied compared to C-school.

Further, the principal's role has changed from main decision-maker to having to share governance of the school. Thus, striving for quality and effectiveness could result in organizational conflict due to more actors in the school arena.

Another important area highlighted by the study is the necessity for support and feedback from the local authority administrators. In C-school, board members were dissatisfied with the process, due to lack of support from the local authority. Support and feedback

should be seen as an important means of finding out in which respects the boards are successful or where they need to improve with the local authority providing active support.

Finally, I want to return to the phenomenon of parental involvement as a part of a fundamental political shift in society. The appearance of the local school board suggests a wish for increased parental influence, decentralization of authority over schools and more effective school development. The trial period for the pilot scheme was extended to eleven year as has been noted. Why is the trial period so long? Is the issue too complex to solve or is there political opposition to the boards? Why are so many parents not interested? Perhaps some parents identify more with individual solutions, such as choosing an independent school for their children. Perhaps local school boards are seen as just one of many ways to exert the new parental role. In that case the focus of educational research should be wider, beyond the focus on parental boards to parental choice more generally.

Correspondence

Margaretha Kristoffersson, Department of Education, Umeå University, S-90187 Umeå, Sweden (Margaretha.Kristoffersson@pedag.umu.se).

References

- Andersson, I. and Nilsson, I. (2000) New Political Directions for the Swedish School, *Educational Review*, 52 (2):155-162.
- Berg, G. (1999) Skolpolitik och skolans gräsrotsadministratörer. In L. Lindkvist, J. Löwstedt and U. Torper (eds.) *En friare skola. Om styrning och ledning av den lokala skolan.* [School policy and the school's grass-roots administrator, in: A more liberal type of school. About governing and management in the local school.] Lund: Studentlitteratur.
- Bourdieu, P. (1989/1996) *The State Nobility: Elite schools in the field of power.* Stanford: Stanford University Press.
- David, M. (2001) Families, gender and education: issues of policy and practice. In F. Smit, K. van der Wolf & P. Slegers (eds.) *A Bridge to the Future. Collaboration between Parents, School and Communities.* (Institute for Applied Social Sciences, University of Nijmegen, Netherlands.)

- Damgren, J. (2001) Föräldrars val av fristående skolor. Akademisk avhandling. Institutionen för Pedagogik, Lärarhögskolan i Malmö [Parents' choice of independent schools. Dissertation at the Department of Educational and Psychological Research, School of Education, Malmö. In Swedish with English summary.]
- Ds 1991:18. Vidga brukarinflytandet! En väg till ökad delaktighet och bättre service. [Increase the influence for the users! One way to increased participation and improved service.] Stockholm: Ministry of Education.)
- Duit, A. och T. Möller (1997) Demokrati på prov. Erfarenheter av försöksverksamhet med föräldrastyrda skolor. [Democracy on trial. Experiences of pilot scheme with parent governed schools.] Dnr 96:1961. Stockholm: Ministry of Education.
- Gutmann, A. and D. Thompson (1996) Democracy and Disagreement. Harvard: Harvard University Press.
- Kallós, D. and I. Nilsson (1995) Refining and Re-defining the Teacher in the Swedish Comprehensive School, *Educational Review*, 47(2): 173-188.
- Kristoffersson, M. (2002) Föräldrainflytande i grundskolan. En undersökning av nio lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan [Parents' involvement in compulsory school. A study of nine local school boards with parents in majority in compulsory school. Dissertation for the Licentiate Degree, Faculty of Social Sciences, Umeå University, Sweden. In Swedish with English summary.]
- Lpo 94 (1994) Läroplan för det obligatoriska skolväsendet och särskolan. [Curriculum for the Compulsory School and Special School. Stockholm: Ministry of Education. Also available in English.]
- Lundgren, U. (1997) Education as a science – Revisited. In I. Nilsson & L. Lundahl (eds.) *Teachers, Curriculum and Policy*. Umeå, Sweden: Umeå University, Department of Education.
- Nilsson, I. (2002) Fristående skolor - internationell forskning 1985-2000. *Forskning i fokus*, nr 2 [Independent schools - international research 1985-2000.] In Swedish. Stockholm: National Agency for Education.
- Nilsson, I. (1997) Swedish School Policy in Transition. In I. Nilsson & L. Lundahl (eds.) *Teachers, Curriculum and Policy*. Umeå, Sweden: Umeå University, Department of Education.

Petersson, O., Hermansson, J., Micheletti, M., Teorell, J & Westholm, A. (1998) Demokrati och medborgarskap. [Democracy and citizenship] In Swedish. Demokratirådets rapport. Stockholm: SNS Förlag. Regeringens budgetproposition (2002/3:15) Bilaga: UO16, Utbildning och universitetsforskning. [The financial government bill. Education and University Research. In Swedish. Stockholm: Ministry of Education.]

Regeringens proposition (1988/89: 4) Skolans utveckling och styrning. [The government bill on the development and governing of the school. In Swedish. Stockholm: Ministry of Education.]

Regeringens proposition (1991/92:95) Valfrihet och fristående skolor. [The government bill on freedom of choice and independent schools. In Swedish. Stockholm: Liber.9

Regeringens proposition (1995/96:157) Lokala styrelser med föräldramajoritet inom grundskolan och den obligatoriska särskolan. [The government bill on local boards with parents' majority in the compulsory school and the special school.] In Swedish. Stockholm: Liber.

Skolverket (2001) Fem år av försöksverksamhet med lokala styrelser med föräldramajoritet. En sammanfattning av förutsättningarna för och erfarenheterna av lokala styrelser och en summering av genomförda utvärderingar. [Five years of the pilot scheme of the local school boards with parents in majority. Conclusions of the possibilities and the experience of local boards and a summary of the evaluations.] In Swedish. Dnr 2000:615. Stockholm: National Agency for Education.

Skolverket (2003: 2) Barnomsorg, skola och vuxenutbildning i siffror. Barn, personal, elever, lärare. [Data on preschool, school and adult education. Children, staff, pupils, teachers.] In Swedish. Stockholm: National Agency for Education.

SOU (1946:31) Skolans inre arbete. Synpunkter på fostran och undervisning. [The inner work of the school. Views on upbringing and education.] In Swedish. Stockholm: Ministry of Education.

SOU (1974:53) Skolans arbetsmiljö. Betänkande av utredningen om förstärkta kontakter mellan hem och skola. [The work environment of the school. Report by the committee on strengthened contacts between home and school.] In Swedish. Stockholm: Ministry of Education.

SOU (1980:21) Hem och skola. Betänkande av utredningen om förstärkta kontakter mellan hem och skola. [Home and School. Re-

port by the committee on strengthened contacts between home and school.] In Swedish. Stockholm: Ministry of Education.

SOU (1985:30) Skola för delaktighet. Betänkande från en arbetsgrupp inom 1983 års demokratiutredning. [A school for participating. Report from a working group in the 1983 committee on democracy.] In Swedish. Stockholm: Ministry of Education.

SOU (1995:103) Föräldrar i självförvaltande skolor. Delbetänkande av Skolkommittén. [Parents in self-administered schools. Report from the school committee.] In Swedish. Stockholm: Ministry of Education.

SOU (1995:105) Försöksverksamhet med lokala styrelser med föräldramajoritet inom grundskolan och den obligatoriska särskolan. (1996:605 ändrad (1997:643) och (1998:749). [Pilot scheme of local school boards with parent majority in the compulsory school and the special school.] In Swedish. Stockholm: Ministry of Education.

The paradox of parental influence in Danish schools. A Swedish perspective

Margaretha Kristoffersson

Umea University
Umea, Sweden

In this article I discuss the boards of compulsory schools in mainly Denmark and Sweden to a less extent where parents are in majority. Questions of interest for my study are: Why is parental interest in being elected to school boards so low? Why do teachers react negatively to questions about school boards? How are the various interests of teachers, pupils, parents and politicians balanced in the actual partnership? What impact do neo-liberalism and marketplace policies have on the participation of parents in schools? All the questions emanate from the paradox that traditional Danish ways of ensuring parental influence no longer seem to work with the current type of school boards. Utilizing concepts from the frame factor theory I explore the consequences of this for school boards. Data collection is designed as case studies and the methods used are interviews, participation in board meetings, school visits and document analysis. The conclusion shows that school boards are complex and even contradictory. Politicians' aims regarding boards are not clear. Boards cannot be a relevant response to the political threat from private school policy or a general solution to problems of local democracy.

Introduction

A school board for compulsory schools where parents are in the majority was introduced in all schools in Denmark in 1990 but as early as 1970 parents was represented in school councils which were obligatory in all schools. This goes back to Denmark's school policy deriving from Grundtvig.

This article is based on theoretical and empirical studies of local school boards where parents are in the majority in Sweden and Denmark. Such boards have existed in compulsory schools in Sweden as part of a pilot scheme since 1996. In this article all the questions emanate from the paradox that in Denmark the historical tradition of parents exercising their influence no longer seems to work with the current type of school boards. My first question is: *Why is parental interest in being elected to school boards so low?* The election at the beginning of 2006 which was for all schools, showed a large fall in interest compared to the previous election in 2002.

The second question is: *Why do teachers react negatively to questions about school boards?* A shift in power occurred when school boards in accordance to the regulations in law should be implemented. This also affected the teachers' influences, which now move limited. The third question of interest is: *How are the various interests of teachers, pupils, parents and politicians balanced in the actual partnership?* A variety of actors is interested in the work in the schools, which can lead to conflicts. One important factor is, therefore, the communication between the board members and the other parents, pupils, school staff and also the politicians. There is a societal interest here that may conflict with the interests of the board. My fourth and last question is: *What impact do neo-liberalism and marketplace policies have on the participation of parents in schools?* In many countries neo-liberalism and marketplace policies have strengthened the status of parents in the partnership and in school politics in general. The definition of partnership implies that the state and other partners work together in agreement and also share responsibility and risk in order to solve various problems in society. The idea of partnership has been influential in this discussion in the US for a long time.

Correspondence concerning this article should be addressed to Margaretha Kristoffersson, e-mail: margaretha.kristoffersson@pedag.umu.se

Today partnership is part of a striving for democracy and citizenship, where mutuality and responsibility are emphasized (Franklin, Bloch, & Popkewitz, 2004). Ravn (2005) calls attention about *social transformation* where the role of parents and partnership can be seen as important for the child's academic achievement.

New configurations of power in school governance have arisen. These new configurations such as decentralisation, marketisation, accountability, managerialism, professionalisation have an impact on definitions of the social and professional identities of educational agents and on the redistribution of power among them, as well as on the understandings, definitions and practising of the highly praised family school community partnership (ibid, p.454).

Earlier in two contexts, I have described and analyzed Swedish local school boards where parents are in the majority (Kristoffersson, 2002, 2005). Consequently I found it interesting to research how the historical strong influence of Danish parents expresses itself in the school boards. I will first give a short overview of the pedagogical influence of Grundtvig and also of the law in Denmark regarding parental influence.

Historical background

The important role of parents in the school as envisaged by Grundtvig has become very significant in Danish school history. He was born in 1783 and died in 1872, and educated to become a theologian. In fact, Grundtvig wanted to have a school for everyone. Back in the 19th century Grundtvig discussed the importance of parents. His opinion was that it is the parents and not the state that has the responsibility for the child's upbringing and education. The parents also have the right and the duty to improve the child's education in any way they think best. He highlighted, in the government, the parents' right to decide for their children and this has been a determining influence on Danish school law.

Kold was born 1816 and died in 1887. He was a teacher in child schools and today he is best known for Grundtvig- Kolds independent schools. Kold became very interested in Grundtvig's ideas about school and it was he who realized Grundtvig's pedagogical ideas in practice.

Kold's work is fundamental for the organization of Danish compulsory schools.

His school on Fyn became a model for the independent schools (also called the Danish Friskolemodel), and the private 'child schools', which were often started by parents (Andersen, 1990; Bugge, 1965, 1999). Since the law of governing independent school (friskolelagen) in 1855, parents have been able to choose among official schools, private schools or home education for their children. Private schools received financial support from the state. This law gave parents the right to assume the responsibility for their children's upbringing and education (Markussen, 1994). Parents could start their own schools and choose teachers, and in every parish a school commission was set up to be responsible for the schools. Two of the most trustworthy farmers in the parish were representatives on the commission. Politicians and citizens were representatives. The idea was that the citizens' knowledge about the school was important. In the cities parents were not represented. The school policy question during this time then was whether the school should be governed by the municipality or by the parents (Lindbom 1996, Nissen & Skovgaard - Petersen, 1994).

There is a long tradition in Denmark of parents having a voice in schools. The 1933 law for compulsory schools increased parental influence through school councils but the government was not satisfied with these school councils. This affected the school law 1949 which states that parents should be represented in the school commission. Now it was the municipalities which had to decide whether they wanted to implement school councils. In 1970 school councils with parental representation were implemented in all schools. School councils were replaced in 1990 with mandatory school boards, with parents forming a majority.

Parental involvement in the school is seen by the state as a right. The school boards now had the possibility to determine about their own school activity. In 2006 there was very little interest in the school boards. During the election period from 1990 43 % took part, but in the period from 2006 the indication is that only 3, 6 % of the parents took part (www.skolesamfund.dk). The decrease of interest in the boards in their present form among parents results in the question: Where have Grundtvig's ideas gone?

Methodology

School boards in Danish compulsory schools are the focus of attention in this study.

There is a critical analysis and discussion of these boards from the perspective of hermeneutics theory (Ödman, 1979). For comparative purpose I use my study from 2002 which includes nine school boards in Sweden (Kristoffersson, 2002). Two Danish school boards were selected with the help of the Danish Parents Association (Skole & Samfund).

The data collection was in the form of case studies. I have found the research of Segerholm (1998); Stake (1995) and Yin (2003) useful in that they believe that a case study provides a collected comprehensive picture of the object of study. During my meeting with the various actors it was important to understand the true meaning of what they said during the interviews. The methods used are interviews, participation in board meetings, school visits and analysis of documents. The aim of the interviews was to understand individual experiences and what it means to be involved in a school board (Kvale, 1997). All informants were given questions so that they could prepare before the interviews. Informants were principals, parents, teachers and pupils. Ten people belonging to the two boards were interviewed. One person from the Danish Parents Association and one person from the Teachers Association were also interviewed. All work on the interview material has been done by the author.

In this study I use frame factor theory as a model for understanding the consequences of policy decisions concerning the implementation of school boards with parents in the majority. The term frame is also useful in understanding and explaining school boards in terms of what regulates them. My interest is to see what influences the work of boards. Are there other social factors which influence them? What kinds of effects do the economic, social and political structures have?

Results

The results from the two schools are presented thematically. The two schools are my cases and are labelled Lake School and Bridge School respectively in the text. Lake School is a compulsory school, 108 years old, and is situated in a big city. According to the principal pupil numbers are declining. Pupils leave the school to attend private or other municipal schools. Bridge School was built in the middle of the 1960s and refurbished 1996/97. It is located in a suburban area, 20 km from a big city and is such a popular school, that it is unable to accommodate all the pupils who want, to study there.

Currently there are plans for rebuild the school to meet the increasing demand for places.

Both schools have 525 pupils in school years 0-9. Lake School has 36 teachers employed and Bridge School 45 teachers. In Bridge School there are also after-school activities for 225 pupils. Despite of the high pupil numbers (and the many parents available to choose from) at both schools, there is a little interest from the parents in being elected to the boards where they would serve for a period of four years. The two schools have almost the same number of bilingual pupils -Lake School has 16 % and Bridge School 15 %- but there are no immigrant parent representatives on the boards. The board members comprise of seven parents, two pupils, two teachers, the principal and the vice principal who is the secretary. But the principal and vice principle have no right to vote. The agenda is decided by the principal and the chairman of the board together. Board meetings are always held in the evenings and minutes are published on the schools homepage.

Lake School board members

The quality of the education at the school is poor, which means that many pupils leave the school, according to one of the parents interviewed. One parent wants to work with pedagogical questions, another parent adds that most of the boards activity has been about rebuilding and the financial situation at the school. Lake School has had four principals in eight years, which has had a negative effect on the board. It is difficult to maintain continuity when the leaders are changing all the time, one of the parents' comments.

Why is parental interest in being elected to school boards so low?

Communication is poor between 'contact parents' and parents who are not on the board, according to the principal.

The board is a catastrophe! Just now we have no board. We have written to all the parents and now we have got parents on the board but no deputies. Maybe we will have to have a new election in a year's time to bring the board up to full strength. (Principal)

The principal thinks that there are two types of parents who are on the board: One who believe in the school and sees its possibilities for their children and the other type who think that the school is so bad that they want to change it.

I have the power – I decide what will happen. The power lies with me and that means that parents who are suspicious I can not achieve good relations with, but parents who are interested in development and support I will work with them in a creative way. (Principal)

There is very little interest in getting elected to the board and the two parents interviewed are worried about that. They indicate that one way to increase interest is to support the 'contact parents' in their work. A contact parent is one parent in each school class who is responsible for channelling information between the board and all the parents in the school class. One of the parents interviewed thinks that the parents are not clear that they can in fact improve or change the activity in the school. The two parents think that one explanation for the lack of interest might be that the work on the board takes a lot of time.

Why do teachers react negatively to questions about school boards?

The two parents do not think that teachers are interested in the school boards.

I think that teachers do not want to be involved. They are afraid of parents being actively involved in their own working area. I can understand that, it can be difficult to understand and deal with situations when parents call in to question things to do with the school. She finishes... We must have respect for each other and we need to keep a balance all the time between us. (Parent 1)

The informant teacher is not critical of this board and means that the work on the board has been positive and constructive with no conflicts between parents and teachers.

How are the various interests of teachers, pupils, parents and politicians balanced in the actual partnership?

This board works democratically. We have meetings every month and talk about the school. The teachers have to explain what they do, how they will teach and why they have chosen that particular method. The dialogue about this influences school activity. (Principal)

The principal indicates that the board works with different aspects in the school. She sees the board as a sparring partner and means that teachers make the education work. The reality is that the principal and the teachers together have the power on the board despite, the parents' majority. But we need to collaborate, she adds.

The teachers keep a low profile during the board meetings. The two parent informants said that before they had had the feeling that the teachers and the parents were working against each other, but that this had now changed. There had been trouble earlier but today the two parents are very satisfied with the positive work done by the board. The pupils sit on the board for one year but there are some difficulties. Parents, teachers and the principal want things to work better with the pupils and suggest a teacher be appointed to help them on the board. All board members talk about the lack of support and feedback from the municipality authorities. The principal maintains that there is a good dialogue at the board meetings, but from the perspective of democracy she admits it is not working satisfactorily. By that she means that the board does not have regular meetings with the central authority in the municipality.

Bridge School board members

The principle addresses the democratic function of the board and emphasizes the good relations and functional dialogue the board has with the municipal executive board. The chairman has held his position on the board for four years and has now been re-elected for a further four-year period. The board has also good relations with the professionals. The chairman has both formal and informal meetings with other boards in the municipality and the board communicates with other parents in the school via 'contact parents'. In this municipality all the boards are important partners. There is a common interest at all levels in the municipality and among the parents, according to the director at the Child and Culture Administration. There is a school council where the chairs of all boards meet every month to discuss questions of interest for all school activity in the municipality. The director emphasizes the importance of school boards, now even more than earlier. This is linked to the wider pressure on the compulsory school, he believes.

Why is parental interest in being elected to school boards so low?

An interest in being elected to the board has not been overwhelming. The parents received information about the board election through the school's homepage, a parents' meeting and 'contact parents'.

All the parents have also received a paper with information about the election via the Parents Association and the Department of Education. In spite of such comprehensive information, very few parents came to the election meeting. This board was fortunate however, to be full, as many of the members were re-elected. Today there is a new procedure for election, parents can announce their interest candidature via a letter or electronically and do not have to be physically present at the election meeting.

In 2006 five parents were re-elected for a new period. The parents worry that there are no immigrant parents on the board and they believe that this is a barrier that must be overcome. The board takes up too much time, one of the parent comments and that can be one reason about the lack of interest among parents. The principal thinks that communication between the 'contact parents' and the other parents has to be improved. The chairman has the same opinion and he also wants to see the role of 'contact parent' clarified. One of the teachers thinks that the reason for the lack of interest among parents derives from their belief that they do not have any influence or that the school knows best.

There was actually more interest in the school council's work during the 1970s. At that time being on the council was a kind of springboard to the municipal board. (Informant from the Teachers' Association)

Why do teachers react negatively to questions about school boards?

The teachers have not been positive to the implementation of school boards, as they see them usurping their influence over the activities in their school. The implementation of school boards was an important indication of the government's intention to move power away from the teachers. Earlier the teachers had a voice in all questions and a great deal of influence. When school boards were implemented the teacher councils were replaced by pedagogical councils and now the school boards can decide when they want to have comments submitted. This is the core of teachers' opposition. The Teachers' Association and teachers in general have been positive towards this shift, but they are against giving such power to school boards. One of the arguments is the difficulties in reaching equality between schools, the informant from Teachers Association mean. The board does not have any influence one of the teachers on the board says. She is hesitant about the board.

You can say that parents are handicapped. They do not know how the school operates, in fact they do not have the same competence as we teachers. And they do not have the same information and the same experience of how things work. And that means they must listen to what the teachers and the principal say because they are the ones who have the knowledge. (Teacher 1)

How are the various interests of teachers, pupils, parents and politicians balanced in the actual partnership?

The principal calls attention to the fact that parents are in the majority. He is satisfied with the dialogue on the board and positive to the politician contacts. The pupils on the board are given their questions by the pupils' councils. Citizens can improve their knowledge by contacting the politicians or the school. The principal emphasizes that it is important to increase the interest of citizens in the school by inviting them to visit the school and by encouraging the school to make visits to the society.

It is important to have a properly functioning collaboration between the board and the principal for the development of the school. The collaboration between us provides legitimacy, both above and below in the system. (Principal)

The board's most important role is to be a link between the principal and the parents according to the chairman of the board. He believes that it may be necessary to use this influence in both directions. The example he gives is when the board was able to stop budget plans for the school. But he also says that sometimes parents have to make a decision they do not like but which maybe necessary.

The board has a democratic function, says the teacher. There are regular meetings between the chairman of the board and the politicians. One of the parents indicates that teacher activity on the board is low compared to that of parents. The role of pupils on the board is difficult. Both teachers and parents agree that. The pupils need to have more information about the work on the board, according to one of the parents. The informant from the Parents Association means that the pupils have in general little influence on the board.

There has to be a connection between the pupils' councils and teachers to improve this. She also thinks that the variety of partners on the board makes the work complex and that collaboration among them must be changed for the better.

Discussion and conclusions

The aim of this article was to show the paradox of parental influence in the Danish schools. The expectation was that by implementing school boards parental influence would increase in the school. The politicians' argument was that through extended decentralisation parents would become a part of the decision making related to the activities in their own school. The boards would also function as a link to the parents. Interesting school questions, school development, finances and employment were some of the issues which the politicians thought would motivate parents to find solutions and to actively participate in.

Two case studies have exemplified Danish school boards. In this discussion I want to link to some Swedish points and the four questions which I introduced at the start: *Why is parental interest in being elected to school boards so low?* The informants emphasize the importance of communication. There is a need of better communication between the 'contact parents' in each school class and the board and to the parents in general. The role of 'contact parents' must be strengthened. Communication is a problem, although there has been a lot of input to improve it. It takes time to be a board member and parents seem not to have this time as this study also indicates. The board often deals with questions connected to the school's finances and board members are expected to assume responsibility for a reduced school budget, which some parents see as an untenable situation. Parents indicate that the municipality, which overlooks all the schools in the municipality, should take greater responsibility.

The second question was: *Why do teachers react negatively about school boards?* There are some possible explanations to this. When school boards were implemented the school councils were disbanded. In those school councils the teacher council was a consulting authority which was to be heard in every question. The teacher council was replaced by a pedagogical council which could be heard at the discretion of the boards. This meant a reduction in the influence of the teachers, and they were disappointed. Teachers are of opinion that school boards do not have any influence. Parents think that teachers are afraid of the parents getting involved in school activities.

The third question: *How are the various interests of teachers, pupils, parents and politicians balanced in the actual partnership?* The principal at Lake School believes that teachers, pupils, parents and politicians all have an interest in the school. The principals at the two schools commented that the parents lacked interest in being engaged in the board's work. Bridge School shows that collaboration between the other school boards and the municipality is functioning very well but at Lake School this collaboration does not function at all. The parents indicate that dialogue and regular feedback between the municipality and the boards are necessary if the work on the boards is to be meaningful. Teachers keep a low profile in the two Danish boards. Those who are most active are the parents. The pupils' participation on the boards is difficult. One of the principals indicates that pupils become hostages and they should not be on the board. The difficulties are that pupils are elected for one year and the questions are often too difficult for the pupils to comprehend. Another factor is that pupils are not used to this form of meetings. My study shows that there are no balanced partnerships in the two Danish cases. This is a determining factor for weakness.

The fourth and final question is: *What impact do neo-liberalism and marketplace policies have on the participation of parents in schools?* In many countries there is a clear consequence of neo-liberalism and market influence in form of policies, which have given parents a stronger position in partnership with schools. Partnerships mean mutuality, and a shared responsibility among all the actors involved. I argue that the politicians' aims regarding these boards are not clear, as Lake School shows in this study. There is no feedback between the boards at municipality level. In fact this is true for all 25 boards in the whole municipality. The politicians have no interest in this feedback or in visiting the school boards. However parents in Lake School have been successful in blocking the proposed extensive financial cuts and changes in the plans to extend the school.

The situation in Sweden is similar regarding the parental interest in participating in school boards. Looking at teachers' opinion it seems that they are not dissatisfied with the boards in the same way as the Danish teachers are. This may be explained by the fact that in most of the Swedish cases it is the parents or principals who have taken the initiative to introduce the board.

Swedish board members felt that they participated more in the activities in the school and that there was strong collaboration between the various partners. But a study from 2002 shows that many parents not on the board felt

excluded (Kristoffersson, 2002). The pupils have also difficulties in the Swedish boards. There is also a little interest on the part of politicians and the municipal authority in providing support, feedback and visiting the boards. My earlier study shows that this is an area which is ignored in many ways and in which board members are disappointed. Compared with Denmark with the strong historical influence by Grundtvig on Youth School, Sweden has not been influenced in the same way. My conclusion is that the question about parental influence in Sweden can not be seen in the same way as in Denmark.

The Danish school boards must be seen in a wider context, where an increased influence from international politics and global trends can be found. Earlier studies in Denmark and other countries with school boards show a low level of interest on the part of parents (Farrell & Jones, 2000; Howell, 2005; Sørensen, 1999) and the findings are the same in Sweden (Kristoffersson,

2002, 2005). The result indicates that parents are not so interested in school development that they want to work voluntarily with it. Hence, school boards in Denmark have not cooperated to strengthen and increase parental influence. The change in the governance of schools implies instead less interest from parents in being involved in the school collective. Parents are instead more interested in their own child's school achievement and choices regarding education and career. One explanation for the lack of interest in school boards maybe that their implementation was political. Other negative factors are that the politicians lack a clear purpose for the school boards and that their collaboration with the boards is minimal. Grundtvigs' intention was that parents should have rights in the education of their children. Therefore, the paradox of parental influence in Danish schools is that parental influence becomes less just when politicians have tried to strengthen it by law.

References

- Andersen, P. (1990). *Grundtvig som Riksdagsmand og Andre Afhandlinger. [Grundtvig as a member of the parliament and other theses. In Danish]*. København: Nordisk Forlag.
- Bugge, K. E. (1965). *Skolen for livet. Studier over N.F.S Grundtvigs pædagogiske tanker. [The school of life. Studies of N.F.S Grundtvigs ideas. In Danish]*. København, G-E-C Gads forlag.
- Bugge, K. E. (1999). Værdigrundlag i historisk belysning. [The law in basic values from a historical perspective. In K. E. Bugge (Ed.), *Spor i sne. The track in the snow. In Danish*]. København: Danmarks Lærerhøjskole.
- Farrell, C., & Jones, J. (2000). Evaluating stakeholder participation in public services - parents and schools. *The Policy Press*, 28, pp 251-262.
- Franklin, B. M., Bloch, M., & Popkewitz, T. (2004). *Educational Partnerships and the State: The Paradoxes of Governing Schools, Children and Families*. New York: Palgrave MacMillan.
- Howell, W. G. (2005). *Besieged. School Boards and the Future of Education Politics*. Washington: Brookings Institution Press.
- Kristoffersson, M. (2002). *Föräldrainflytande i grundskolan. En undersökning av nio lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan. [Parents' involvement in compulsory schools. A Study of nine local school boards with parents in majority in compulsory schools. Dissertation for a Licentiate Degree, Faculty of Social Sciences, Umeå University, Sweden. In Swedish with English summary.]* Umeå: Umeå universitet.
- Kristoffersson, M. (2005). Parental involvement: Parents' new role in Swedish schools. In G. Weiner (Ed.), *Social Inclusion and Exclusion, and Social Justice in Education (Band 29)*. Linz: Universitätsverlag Rudolf Trauner.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun. [The qualitative research interview. In Swedish]*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindbom, A. (1996). Föräldrainflytandets utveckling i skandinavisk grundskola. [Parents' involvement and development in Scandinavian compulsory school. In P. Arneberg & B. Ravn (Eds.), *Mellem hjem og skole 2. Er et demokratisk fælleskab muligt? Betwween home and school 2. Is a democratic partnership possible. In Swedish]*. København: Unge Pædagoger/ Oslo: Ad Notam Gyldendal.

- Markussen, I. (1994). Børnene tilhører staten - Fra hjemmets ansvar til statens uddannelsesystem. [Children belong to the state- From the home's responsibility to the state's education system. In H. Andersson, K. Jordheim, I. Nilsson & V. Skovgaard-Petersen (Eds.), *Kampen om lærhusen. Studier kring statsmakt och föräldrarätt i nordisk skolutveckling. The Struggle about Houses of Learning. Studies in the Rights of Parents and the Power of the State in the Development of Schools in the Nordic Countries. In Danish*]. Stockholm: Almqvist & Wiksell International AB.
- Nissen, G., & Skovgaard - Petersen, V. (1994). Statsmagt og forældreret i dansk skoleudvikling. [The power of the state and parents' rights in Danish school development. In H. Andersson, K. Jordheim, I. Nilsson & V. Skovgaard-Petersen (Eds.), *Kampen om lærhusen. Studier kring statsmakt och föräldrarätt i nordisk skolutveckling. [The Struggle about Houses of Learning. Studies in the Rights of Parents and the Power of the State in the Development of Schools in the Nordic Countries. In Danish*]. Stockholm: Almqvist & Wiksell International AB.
- Ravn, B. (2005). An Ambiguous Relationship: Challenges and Controversies in the field of Family-School-Community Partnership. Questioning the discourse of partnership. In Martinez- Gonsáles et. al. (Eds.), *Family- School- Community Partnerships Merging into Social Development*. (pp 453-475). Oviedo: Grupo SM, Publica.
- Segerholm, C. (1998). *Att förändra barnomsorgen. En analys av en statlig satsning på lokalt utvecklingsarbete. [To Change the public Child Care System. An analysis of a national program for local development work. Dissertation at the Faculty of Social Sciences, Umeå University, Sweden. In Swedish with English summary]*. Umeå: Umeå universitet.
- Stake, R. (1995). *The art and the craft of case studies*. Thousand Oaks, London and New Delhi: SAGE Publication.
- Sørensen, E. (1999). Medborgarmagt i offentlig virksomhed - det danske eksemplet. [Citizen power in the public sector - a Danish example. In Danish]. In SOU (Ed.), (pp 49 - 61). Stockholm: Fritzes.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research. Design and methods*. Thousand Oaks, London and New Delhi: SAGE Publication.
- Odman, P. J. (1979). *Tolkning, förståelse, vetande: hermeneutik i teori och praktik. [Interpretation, understanding, knowledge: hermeneutics in theory and practice. In Swedish]*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.

AKADEMISKA AVHANDLINGAR

vid Pedagogiska institutionen, Umeå universitet

1. Backman, Jarl. *Preferensbedömningar av ljudintensitet. En jämförelse mellan sensoriska och preferentiella bedömningstyper.* 1971.
2. Johansson, Egil. *En studie med kvantitativa metoder av folkundervisningen i Bygdeå socken 1845-1873.* 1972.
3. Marklund, Gustaf. *Experimental Studies on Performance and Perceptual problems in Physical Work.* 1972.
4. Wedman, Ingemar. *Mätproblem i norm- och kriterierelaterade prov. Några analyser och försök med tonvikt på reliabilitets- och diskriminationsmått.* 1973.
5. Egerbladh, Thor. *Grupparbetsinskolning. Empiriska undersökningar och ett undervisningsteoretiskt bidrag.* 1974.
6. Franke-Wikberg, Sigbrit & Johansson, Martin. *Utvärdering av undervisningen problemanalys och några empiriska studier på universitetsnivå.* 1975.
7. Jansson, Sven. *Undervisningsmål som utgångspunkt vid konstruktion av målrelaterade prov. Några teoretiska och empiriska problem.* 1975.
8. Nordlund, Gerhard. *Prognos av framgång i gymnasieskolan. Metod och empiriska resultat.* 1975.
9. Johansson, Henning. *Samerna och sameundervisningen i Sverige.* 1977.
10. Sparrman, Karl Johan. *Folkhögskolor med profil. Rörelsekaraktären hos svenska folkhögskolor med anknytning till kristna samfund.* 1978.
11. Råberg, Annagreta. *Glesbygdsbarn i Västerbotten.* 1979.
12. Nilsson, Ingvar. *Test-Wisness och provkonstruktion. Några studier med tonvikt på effekter av instruktionen och uppgifternas utformning på svarsbeteendet.* 1979.
13. Rönmark, Walter & Wikström, Joel. *Tvåspråkighet i Tornedalen. Sammanfattning och diskussion.* 1980.
14. Henriksson, Widar. *Effekter av övning och instruktion för testprestation. Några empiriska studier och analyser avseende övningens och instruktionens betydelse för testprestationen.* 1981.

15. Sjöström, Margareta & Sjöström, Rolf. *Literacy and Development. A study of Yemissrach Dimts Literacy Campaign in Ethiopia*. 1982.
16. Lindberg, Gerd & Lindberg, Leif. *Pedagogisk forskning i Sverige 1948-1971. En explorativ studie av inom- och utomvetenskapliga faktorer*. 1983.
17. Stage, Christina. *Gruppskillnader i provresultat. Uppgiftsinnehållets betydelse för resultatskillnader mellan män och kvinnor på prov i ordkunskap och allmänorientering*. 1985.
18. Holm, Olle. *Four Determinants of Perceived Aggression and a Four-Step Attribution Model*. 1985.
19. Åsemar, Carl. *Att välja studie- och yrkesväg. Några empiriska studier med tonvikt på högstadielevens valsituation*. 1985.
20. Andersson, Inger. *Läsning och skrivning. En analys av texter för den allmänna läs- och skrivundervisningen 1842-1982*. 1986.
21. Johansson, Ulla. *Att skolas för hemmet. Trädgårdsskötsel, slöjd, huslig ekonomi och nykterhetsundervisning i den svenska folkskolan 1842-1919 med exempel från Sköns församling*. 1987.
22. Wester-Wedman, Anita. *Den svårfångade motionären. En studie avseende etablerandet av regelbundna motionsvanor*. 1988.
23. Zetterström, Bo-Olof. *Samhället som föreställning. Om studerandes ideologiska formning i fyra högskoleutbildningar*. 1988.
24. Olofsson, Eva. *Har kvinnorna en sportslig chans? Den svenska idrottsrörelsen och kvinnorna under 1900-talet*. 1989.
25. Jonsson, Christer. *Om skola och arbete. Två empiriska försök med en förstärkt arbetslivskoppling*. 1989.
26. Frykholm, Clas-Uno & Nitzler, Ragnhild. *Blå dunster – korn av sanning. En studie av gymnasieskolans undervisning om arbetslivet*. 1990.
27. Henckel, Boel. *Förskollärare i tanke och handling. En studie kring begreppen arbete, lek och inläring*. 1990.
28. Hult, Agneta. *Yrket som föreställning. En analys av föreställningar hos studerande inom fyra högskoleutbildningar*. 1990.
29. Andersson, Håkan. *Relativa betyg. Några empiriska studier och en teoretisk genomgång i ett historiskt perspektiv*. 1991.

30. Sjödin, Sture. *Problemlösning i grupp. Betydelsen av gruppstorlek, gruppsammansättning, gruppnorm och problemtyp för grupprodukt och individuell kunskapsbehållning.* 1991.
31. Gisselberg, Kjell. *Vilka frågor ställer elever och vilka elever ställer frågor. En studie av elevers frågor i naturorienterande ämnen i och utanför klassrummet.* 1991.
32. Staberg, Else-Marie. *Olika världar skilda värderingar. Hur flickor och pojkar möter högstadiets fysik, kemi och teknik.* 1992.
33. Berge, Britt-Marie. *Gå i lära till lärare. En grupp kvinnors och en grupp mäns inskolning i slöjdläraryrket.* 1992.
34. Johansson, Gunilla & Wahlberg Orving, Karin. *Samarbete mellan hem och skola. Erfarenheter av elevers, föräldrars och lärares arbete.* 1993.
35. Olofsson, Anders. *Högskolebildningens fem ansikten. Studerandes föreställningar om kunskapspotentialer i teknik, medicin, ekonomi och psykologi – en kvalitativ utvärderingsstudie.* 1993.
36. Rönnerman, Karin. *Lärarinnor utvecklar sin praktik. En studie av åtta utvecklingsarbeten på lågstadiet.* 1993.
37. Brändström, Sture & Wiklund, Christer. *Två musikpedagogiska fält. En studie om kommunal musikskola och musikleäro-utbildning.* 1995.
38. Forsslund, Annika. *"From nobody to somebody". Women's struggle to achieve dignity and self-reliance in a Bangladesh village.* 1995.
39. Ramstedt, Kristian. *Elektroniska flickor och mekaniska pojkar. Om grupp-skillnader på prov – en metodutveckling och en studie av skillnader mellan flickor och pojkar på centrala prov i fysik.* 1996.
40. Bobrink, Erik. *Peer Student Group Interaction within the Process-Product Paradigm.* 1996.
41. Holmlund, Kerstin. *Låt barnen komma till oss. Förskollärarna och kampen om småbarnsinstitutionerna 1854-1968.* 1996.
42. Frånberg, Gun-Marie. *East of Arcadia. Three Studies of Rural Women in Northern Sweden and Wisconsin, USA.* 1996.

43. Moqvist, Ingeborg. *Den kompletterande familjen. Föräldraskap, fostran och förändring i en svensk småstad.* 1997.
44. Dahl, Iréne. *Orator Verbis Electricis. Taldatorn en pedagogisk länk till läs- och skrivfärdighet. Utprövning och utvärdering av taldatorbaserade träningsprogram för elever med läs- och skrivsvårigheter.* 1997.
45. Weinehall, Katarina. *Att växa upp i våldets närhet. Ungdomars berättelser om våld i hemmet.* 1997.
46. Segerholm, Christina. *Att förändra barnomsorgen. En analys av en statlig satsning på lokalt utvecklingsarbete.* 1998.
47. Ahl, Astrid. *Läraren och läsundervisningen. En studie av åldersintegrerad pedagogisk praktik med sex- och sjuåringar.* 1998.
48. Johansson, Sigurd. *Transfer of Technical Training Know-how. A Study of Consultancy Services in Aid Practices.* 1999.
49. Johansson, Kjell. *Konstruktivism I distansutbildning. Studerandes uppfattning om konstruktivistiskt lärande.* 1999.
50. Melin, Inga-Brita. *Lysistrates döttrar. Pionjärer och pedagoger i två kvinnliga fredsorganisationer(1898-1937).* 1999.
51. Bergecliff, Annica. *Trots eller tack vare? Några elevröster om skolgångs-anpassning i grundskolan.* 1999.
52. Söderström, Tor. *Gymkulturens logik. Om samverkan mellan kropp, gym och samhälle.* 1999.
53. Karp, Staffan. *Barn, föräldrar och idrott. En intervjustudie om fostran inom fotboll och golf.* 2000.
54. Wolming, Simon. *Validering av urval.* 2000.
55. Lind, Steffan. *Lärare professionaliseringssträvanden vid skol-utveckling. Handlingsalternativen stängning och allians.* 2000.
56. Gu, Limin. *Modernization and Marketization: the Chinese Kindergarten in the 1990s.* 2000.
57. Hedman, Anders. *I nationens och det praktiska livets tjänst. Det svenska yrkesskolesystemets tillkomst och utveckling 1918 till 1940.* 2001.
58. Löfgren, Kent. *Studenters fritids- och motionsvanor i Umeå och Madison. Ett bidrag till förståelsen av Pierre Bourdieus vetenskapliga metodologi.* 2001.

59. Fahlström, Per Göran. *Ishockeycoacher. En studie om rekrytering, arbete och ledarstil*. 2001.
60. Ivarson-Jansson, Ewa. *Relationen hem – förskola. Intentioner och uppfattningar om förskolans uppgift att vara komplement till hemmet 1990-1995*. 2001.
61. Lemar, Signild. *Kaoskompetens och Gummibandspedagogik. En studie av karaktärsämneslärare i en decentraliserad gymnasieorganisation*. 2001.
62. Wännman Toresson, Gunnel. *Kvinnor skapar kunskap på nätet. Datorbaserad fortbildning för lärare*. 2002.
63. Karlefors, Inger. "Att samverka eller..?" *Om idrottslärare och idrottsämnet i den svenska grundskolan*. 2002.
64. From, Jörgen och Carina, Holmgren. *Edukation som social integration. En hermeneutisk analys av den kinesiska undervisningens kulturspecifika dimension*. 2002.
65. Dahlström, Lars. *Post-apartheid teacher education reform in Namibia – the struggle between common sense and good sense*. 2002.
66. Andersson, Ewa & Grysell Tomas. *Nöjd, klar och duktig. Studenter på fem utbildningar om studieframgång*. 2002.
67. Lindström, Anders. *Inte har dom gjort mej nåt! En studie av ungdomars attityder till invandrare och flyktingar i två mindre svenska lokalsamhällen*. 2002.
68. Forsberg, Ulla. *Är det någon "könsordning" i skolan? Analys av könsdiskurser i etniskt homogena och etniskt heterogena elevgrupper i årskurserna 0-6*. 2002.
69. Sällström, Bert. *Studerandes uppfattningar om konstruktivistiskt lärande i yrkesförberedande utbildning*. 2002.
70. Mannberg, Jan. *Studie- och yrkesorientering i AMS yrkesinformerande texter 1940-1970*. 2003.
71. Nyström, Peter. *Rätt mätt på prov. Om validering av bedömningar i skolan*. 2004.
72. Johnsson, Mattias. *Kontrasternas rum – ett relationistiskt perspektiv på valfrihet, segregation och indoktrinerande verkan i Sveriges grundskola*. 2004.

73. Norberg, Katarina. *The School as a Moral Arena. Constitutive values and deliberation in Swedish curriculum practice.* 2004.
74. Haake, Ulrika. *Ledarskapande i akademien. Om prefekters diskursiva identitetsutveckling.* 2004.
75. Nilsson, Peter. *Ledarutveckling i arbetslivet. Kontexter, aktörer samt (o)likheter mellan utbildningskulturer.* 2005.
76. Stenmark, Henric. *Polisens organisationskultur. En explorativ studie.* 2005.
77. Roos, Bertil. *ICT and formative assessment in the learning society.* 2005.
78. Lindberg J. Ola & Anders D. Olofsson. *Training Teachers Through Technology. A case study of a distance-based teacher training programme.* 2005.
79. Widding, Ulrika. *Identitetskapande i studentföreningen: Kön- och klasskonstruktioner i massuniversitetet.* 2006.
80. Fahlén, Josef. *Structures beyond the frameworks of the rink. On organization in Swedish ice hockey.* 2006.
81. Franzén, Karin. *Is i magen och ett varmt hjärta. Konstruktionen av skolledarskap i ett könsperspektiv.* 2006.
82. Adenling, Elinor. *Att bli miljömedveten. Perspektiv på miljöhandbokens textvärld.* 2007.
83. Bäcktorp, Ann-Louise. *When the First-World-North Goes Local: Education and Gender in Post-Revolution Laos.* 2007.
84. Berglund, Gun. *On Lifelong Learning as Stories of the Present.* 2008.
85. Wickman, Kim. *Bending mainstream definitions of sport, gender and ability. Representations of Wheelchair Racers.* 2008.
86. Kristoffersson, Margaretha. *Lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan.* 2008.